

OBSITOS DETEKTÍVEK LAPJA

KULTURÁLIS ÉS SZAKMAI FOLYÓIRAT

ALAPÍTVÁ: 2013

VII. ÉVFOLYAM, 2020/1-4. SZÁM

ELEKTRONIKUS (ONLINE) KIADÁS

*mihálydi báró Splényi Ödön (1842-1909)
a Székesfőváros első detektívfőnöke*

OBSITOS DETEKTÍVEK LAPJA **kulturális és szakmai folyóirat**

Megjelenik: háromhavonta

- Kiadja:** Dr. Kovács Gyula
Székhely: 1101 Budapest, Pongrácz köz 3. I. emelet 4.
Felelős kiadó: Dr. Kovács Gyula
- Szerkeszti:** a Szerkesztőbizottság
Elnök-főszerkesztő: Dr. Kovács Gyula
Tagok: Keglovicsné Mester Györgyi, dr. Mackó Mária és Őri-Kiss Gyöngyi
- Szerkesztőség:** 1101 Budapest, Pongrácz köz 3. I. emelet 4.
☒ 1475 Budapest, Postafiók: 345.
Telefon: +36 30 650 2130, telefax: +36 1 700 2338
E-mail: kgyula1101@gmail.com
Honlap: <http://obsitosdetektivek.5mp.eu/>
- Borítóterv és grafika:** Dr. Kovács Gyula és Dr. Szomor Sándor
- Lapnyilvántartási szám:** **CE/34909-4/2012. és CE/17870-4/2016. (Online)**
CE/34910-2/2012. és CE/17872-4/2016. (Nyomtatott)
HU ISSN 2064-4043 (Online)
HU ISSN 2064-7239 (Nyomtatott)

Közlési feltételek

A Szerkesztőbizottság olyan kéziratokat vár közlésre, amelyek egyfelől a büntetőjoggal és a kriminalisztikával, ezen belül különösen a bűnüldözéssel foglalkoznak, másfelől pedig betekintést engednek a korábbi bűnügyek tapasztalataiba. Szívesen vesszük azokat az írásokat is, amelyek e folyóirat vagy bármely más szakmai lap cikkeivel kapcsolatos észrevételeket és javaslatokat tartalmaznak. Azoknak az anyagoknak a közlésétől sem zárkózunk el, amelyek az obsitos detektívek kulturális, oktatási, sport-, szabadidős és tudományos tevékenységét mutatják be.

A szakmai jellegű írásoknak tükrözniük kell a hazai és a külföldi szakirodalom ismeretét, épp ezért, a művekhez forrás- és irodalomjegyzéket kérünk csatolni. A szerzők álláspontját lapunk torzításmentesen közli, de az írásokban megjelenő megállapítások és következtetések nem feltétlenül azonosak a Szerkesztőbizottság véleményével (ezt néha jelezzük is), ezért az írás tartalmaért teljes mértékben a szerző felel.

A Word formátumban, lehetőleg Times New Roman betűkkel, 12 betűpont méretben, egyes sortávval készített kéziratokhoz mellékelni kell a szerző nevét, rendfokozatát, szolgálati helyét és beosztását (ha van), telefonszámát, e-mail címét, valamint lakcímét (levelezési címét). A Szerkesztőbizottság – az érdemi mondanivaló érintetlenül hagyása mellett –, fenntartja a jogot a kéziratok kommentálására, korrigálására, stilizálására, tipografizálására és a mű utánközlésére.

Tartalomjegyzék

Főszerkesztői gondolatok

Dr. Kovács Gyula

A szürke akárhány árnyalata..... 4

Jogszabályváltozások

Dr. Kovács Gyula

A Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény 2020. évi módosításai 7

Szakkikkek és tanulmányok

Dr. Kovács Gyula

Volt, nincs, és mégis van – Néhány gondolat az orgazdaságról.....15

Reflektáló

Dr. Kovács Gyula

Lendületben a Hálapénzkommandó.....32

Agyonhallgatott kriminalisták – Endrődy versus Pekáry 37

Múltidéző

Fröhlich János

A török koldus43

Dr. Dobos János

Modell a bűncselekmény-sorozatok felderítéséhez50

Dr. Angyal Pál – Dr. Kovács Gyula

A kezűgyességgel elkövetett lopások61

Ez történt velünk

Dr. Kovács Gyula

Könyvajánlószzerű előszó a Kis nyomozástan harmadik kiadásához80

Egyebek

Dr. Kovács Gyula

Izsák Jenő karikatúrái II..... 88

Mester Györgyi

Bolondulásig 92

Egérút 94

Főszerkesztői gondolatok Dr. Kovács Gyula a Szerkesztőbizottság elnöke főszerkesztő¹

„Milyen úton induljunk el? – merült fel lapalapításkor a kérdés. Bármelyiken – hangzott a válasz, ami annyit jelent, hogy szakmai téren nincs tabu téma. Nem adunk helyet viszont semmiféle politikai, illetve rasszista, kirekesztő, homofób, xenofób, valamint egyéb gyűlöletkeltésre alkalmas megnyilvánulásnak, ellenben nem fogjuk véka alá rejteni a véleményünket akkor, ha szakmai problémákat tapasztalunk. Erre főszerkesztőként a szavamat adom.”²

A szürke akárhány árnyalata

A GYIK (gyakran ismételt kérdések) elkerülése végett jelzem, hogy *a lap titán-szürke (vagy arra hajazó) borítója nem a Szerkesztőbizottság hangulatát tükrözi, és semmi köze nincs a Covid-19 néven elhíresült vírus miatt hónapok óta tartó veszélyhelyzethez, valamint embertásaink élete, testi épsége iránt érzett aggodalmunkhoz. Jelzem azt is, természetesen aggódunk, de pontosan csak annyit, amennyit feltétlenül szükséges, miközben kínosan ügyelünk arra, hogy ez még véletlenül se csapjon át hisztéria- vagy – hadd ne mondjam (írjam) – pánikkeltésbe: így is vannak szépszámmal, akik „verik magukat”...*

Összegezve tehát – kőbányai kifejezéssel élve (hiába, mindig kitör belőlem kültelki származásom, ez a véremben van) – nem „toljuk túl a dolgokat”: be-tartjuk, amit muszáj, egy kicsit nyugtalankodunk és nagyon bizakodunk.

Mit akartam mondani (írni)? Megvan...

A szürke borító Szomor Sándor kísérletezőkedvének az eredménye, ami, mondhatni, majdnem véletlenül sikerült olyanra, mint amilyen lett. A Szerkesztőbizottságnak azonban megfelelt, sőt, megtetszett, ezért a lapunk most ebbe a köntösbe burkolózik. Szomor Sándor barátunk és segítők tőretlen lelkesedése végül azt hozta, hogy elkészültek azok a borítók is, amelyek eredetileg elképzeltünk magunknak. Így aztán a következő lapszámok – sorrendben – sárgásbarna, vízkék, olívaöld, majd az eredeti sárga színekben fognak pompázni (aztán kezdődik minden előlről). Legalábbis ez a terv (mert nekünk van ilyenünk is). Szomor Sándornak a fáradságos munkájáért és az önzetlen

¹ A szerző szakvizsgázott jogász, gazdasági büntetőjogi szakjogász, kriminalista, szakíró, tudományos újságíró, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének (MÚOSZ) és a Tudományos Újságírók Klubjának (TUK) rendes tagja, képzési szakértő, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának megbízott oktatója.

² Kovács Gyula: Milyen úton induljunk el? – Főszerkesztői gondolatok. Obsitos Detektívek Lapja 2013. évi 1–4. szám, 4–5. oldal.

segítőkészségéért mérhetetlen hálánkat fejezzük ki: jó tudni, hogy van, akire mindig számíthatunk (sajnos, sokkal többen vannak, akikre nem).

Azt gondolom, ezt a borítótémát rendesen kiírtam magamból (ismét a GYIK elkerülése érdekében: nem, nem szeretnék róla beszélni).

Mostani, 2020/1–4. lapszámunk megint csak rendhagyó³ (nem, nem a színe miatt, azt felejtjük már el): egyfelől a *tavalyi lapszám az idén jelenik meg*. Ennek számos oka van, amivel inkább nem terhelem a tisztelt olvasót. Mindössze csupán annyit szeretnék megjegyezni, hogy nem szolgált határtalan örömkünkre ez a „*csúsztatott*” megjelenés: ez van, így jártunk, „*ezt dobta a gép*”.

Rendhagyó a lap azért is, mert „állandó szerzőink” – Angyal Pál, Dobos János, Fröhlich János, Izsák Pál és Mester Györgyi – *mellett, a további írások alatt egyedül az én nevem olvasható*. Nos, ennek is vannak okai, de a publikációs kedv és/vagy hajlandóság megcsappanásáról végképp nem szeretnék értekezni.

Végül *rendhagyók vagyunk azért is, mert a főszerkesztői gondolatokban* (és a lap hasábjain sem) *hiába keressük köbányai illetőségű Oláh Béla barátom egy-egy bonmot-ját*: drága Bélánk eltűnt, mint szürke számár a ködben (bocs' a hasonlatért), ősidők óta nem futottunk össze Laposdűlőn, vagy szűkebb lakóhelyünkön, az egykoron hírhedt Pongrácz-telep környékén, illetve a népszerű Jani-bácsi tékájában...

*

Fordítsuk komolyra a szót (írást), és hozzunk össze valamiféle rezümét: a főszerkesztői gondolat kísérelteteket (*A szürke akárhány árnyalata*) nem számítva, a lapszámban – sorrendben a következő – öt írásom olvasható: *A Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény 2020. évi módosításai* (Jogszabályváltozások); *Volt, nincs és mégis van – Gondolatok az orgazdaságról* (Szakcikkek és tanulmányok); *Lendületben a Hálapénzkommandó*; *Agyonhallgatott kriminalisták – Endrődy versus Pekáry* (Reflektáló); *Könyvajánló szerű előszó a Kis nyomozástan harmadik kiadásához* (Ez történt velünk).

A „*Múltidéző*” rovatban egy novella és két szakcikk olvasható: Fröhlich János: *A török koldus*; Dobos János: *Modell a bűncselekmény-sorozatok felderítéséhez*; Angyal Pál: *A kézügyességgel elkövetett lopások*. Végül „*Egyebek*” címszó alatt, folytatjuk Izsák Jenő bűnügyi és rendőrségi témájú karikatúráinak közzétételét, valamint ugyanott két kriminovella olvasható Mester Györgyitől: *Bolondulásig és Egérút* címmel.

Muszáj szót ejtenem arról, hogy a szerzők (Mester Györgyi olvasószerkesztői tevékenysége külön említést érdemel), valamint Kovácsné Lázár Mária Rita és Szomor Sándor kivételével, *ismét nem illet senkit köszönet az Obsitos Detektívek Lapjának a megjelenéséért*, mert tavaly, akárcsak az előző években, egy fia támogatónk nem akadt (sebaj, megszoktuk már). Ellenben *hálával tartozunk mindazoknak, akik a 2020. májusában megjelent Kis nyomozástanból vásároltak*: ők ugyanis nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a lapszám az olvasók kezébe kerüljön, hiszen a könyv árusításából befolyt összegből fedeztük a nyomdai költségeket.

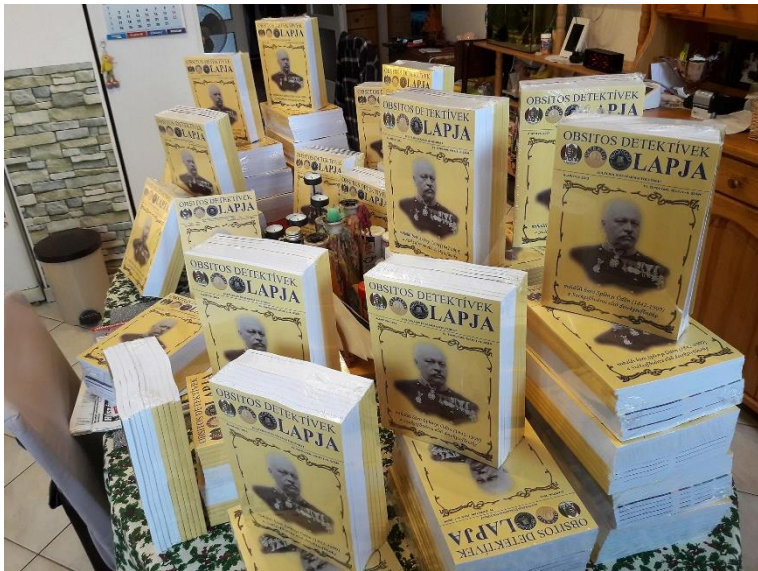
³ Lásd az előző, 2019/1–4. lapszámában megjelent főszerkesztői expozét: *Rendhagyók vagyunk* (5–6. oldal).

Mérhetetlen hálánk jeléül álljon itt sorrendben az az öt nyomozó hatóság, amelyik a legtöbb, sőt, nagyságrendekkel több könyvet vásárolt:

- Bicskei Rendőrkapitányság (Fejér MRFK);
- Kispest Közbiztonságáért Alapítvány;
- Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság;
- Dunaújvárosi Rendőrkapitányság (Fejér MRFK);
- Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság.

*

Nem maradt más hátra, minthogy *megkésve* (akárcsak a lapunk) *sikereiben gazdag, eredményes újsztemdőt és erőt, egészséget kívánjak*. Az egyes írásokban előforduló, a nyugalom megzavarására (különösen) alkalmas kifejezésekért előre is elnézést kérek: ez egy ilyen lap és ilyen gárda, nem szeretnénk (és nem is fogunk) megváltozni.

Jogszabályváltozások

Dr. Kovács Gyula

A Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény 2020. évi módosításai

Bevezetés

Szinte közismert, hogy hazánkban a jogalkotó soha nem pihen: a kerekék szünet nélkül forognak, és csak úgy zúdul ránk a törvény-, illetve jogszabályáradat, hogy a közjogi szervezetszabályozó eszközökről (leánykori nevükön az általi irányítás egyéb jogi eszközeiről) már ne is beszéljek, pontosabban írjak.

Az Országgyűlésnek tavaly (2020-ban) 179 törvényt sikerült alkotnia (ez a szám 2019-ben csak 128 volt), de a Kormány és a minisztériumok sem tétlenkedtek.

A Kormány normaalkotási tevékenységét vizsgálva megállapítható, hogy tavaly 732 Korm. rendelet látott napvilágot (2019-ben ennek valamivel több mint fele, 371 jelent meg). Az úgynevezett 2000-es Korm. határozatokból 67-et alkottak (tavaly ilyen nem tettek közzé), míg az 1000-es határozatokból 1999 született (2019-ban csak 1819).

A tárcaminisztériumok közül a jogalkotásban leginkább élenjáró Belügyminisztérium és Igazságügyi Minisztérium 47 BM rendeletet (2019-ben 52-tőt), illetve 21 IM rendeletet (előző évben 36-ot) adott ki: láthatóan itt visszaesés tapasztalható.

Leszögezhetjük tehát (én megteszem), miszerint a jogalkotó 2020-ban is rendesen kitett magáért: ismét nem panaszkodhatunk. A jogalkotónak azonban – minden igyekezete ellenére – a 2013. évi csúcst nem sikerült megdöntenie. Ebben az évben ugyanis 252 törvényt; 565 Korm. rendeletet (e területen a 2020-as évhez képes alulteljesítettek); 83 BM rendeletet; 42 KIM (közigazgatási és igazságügyi minisztériumi) rendeletet; valamint 2057 Korm. határozatot „gyártottak”. A 2013-ban alkotott jogszabályhegyek és közjogi szervezetszabályozó eszközök a Magyar Közlöny (MK) 225, illetve a Hivatalos Értesítő (HE) 62 számában, mindösszesen 111.703 (igen: száztizenegyezer-hétszázhárom) oldalon jelentek meg. E remek teljesítménnyel összefüggésben idéztem nem minden él nélkül lapunk 2014/1–2. számában Vörösmartyt: „Ez jó mulatság, férfimunka volt”.⁴

⁴ <https://mek.oszk.hu/01100/01122/html/vers0306.htm> – VÖRÖSMARTY Mihály: *Gondolatok a könyvtárban* (vers). Vörösmarty Mihály összes költeményei. Magyar Elektronikus Könyvtár [(MEK) letöltés:

Megjegyzendő, hogy 2020-ban a Magyar Közlönynek (MK) 298 száma jelent meg, összesen 11.825 oldalon, a Hivatalos Értesítő (HE) pedig 73 számban, 7312 oldal terjedelemben látott napvilágot. Ez mindösszesen 19.136 oldalnyi joganyag.⁵

Amennyiben a széles értelemben vett büntető jogszabályok közül a Büntető Törvénykönyvet⁶ és a büntetőeljárás törvényt⁷ vesszük górcső alá, akkor azt látjuk, hogy 2020. évben az előbbit 11 törvény 9 alkalommal, ez utóbbit pedig 10 törvény 7 esetben módosította (nagy szerencsénk, hogy időközben vége lett az évnek). Megjegyzendő, hogy a hatálybalépéstől számítva⁸ a Btk. 47, a Be. pedig 11 módosítást ért meg.

A Btk. 2020. évi módosításai

A Btk. 2020. évi módosításai (a hatálybalépés sorrendjében) a következők:

- egyes törvényeknek az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével, valamint a bizonytalan minőségű, tisztázatlan háttérű egészségügyi szolgáltatók tevékenységének visszaszorításával összefüggő módosításokról szóló 2019. évi CXI. törvény (2020. február 15-én lépett hatályba);
- a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény (2020. március 31-én lépett hatályba);
- az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvény (2020. július 1-jén lépett hatályba);
- az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvény (2020. július 16-án, illetve egyes rendelkezései szeptember 6-án és 2021. január 1-jén léptek hatályba);
- a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos személy elleni erőszakos bűncselekménynek áldozatainak fokozottabb védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi CVIII. törvény (2020. november 5-én lépett hatályba);
- a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról rendelkező 2020. évi XLIII. törvény (2021. január 1-jén lépett hatályba);
- egyes törvényeknek a fegyverek megszerzésének és tartásának ellenőrzésére vonatkozó európai uniós jogi szabályozás módosításával összefüggő jogharmonizációs célú módosításokról szóló 2020. évi XLIX. törvény (2021. január 1-jén lépett hatályba);
- az egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló 2020. évi C. törvény (2021. január 1-jén lépett hatályba);
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról

2020. december 30.]. Vessd össze Kovács Gyula: *Jogalkotói lelemények I. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 2013. évi módosításai*. Obsitos Detektívek Lapja 2014/1–2. szám, 5–10. oldal.
⁵ <https://magyarkozlony.hu/> Magyar Közlöny (letöltés: 2020. december 30.).

⁶ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.).

⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.).

⁸ A Btk. 2013. július 1-jén, a Be. 2018. július 1-jén lépett hatályba.

rendekező *2012. évi CCXXIII. törvény* (2021. január 1-jén lépett hatályba);

- a pilóta nélküli légi járművek üzemelésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló *2020. évi CLXXIX. törvény* (2021. január 1-jén lépett hatályba);
- egyes törvényeknek a polgárok biztonságát erősítő módosításáról szóló *2020. évi XXXI. törvény* (2023. január 1-jén lép hatályba).

Amennyiben a *Btk. 2020. évi különös részi módosításait* vesszük figyelembe – egyebek mellett –, szót kell ejteni az új pszichoaktív anyaggal visszaélésről (Btk. 184. §);⁹ az emberkereskedelemről és a kényszermunkáról (Btk. 192. §);¹⁰ a kerítésről (Btk. 200. §);¹¹ a prostitúció elősegítéséről (Btk. 201. §);¹² a gyermekprostitúció kihasználásáról (Btk. 203. §);¹³ a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartás elleni bűncselekményről (Btk. 267. §);¹⁴ a fogolyszökésről (Btk. 283. §);¹⁵ a vesztegetésről (Btk. 290. §);¹⁶ a vesztegetés elfogadásáról (Btk. 291. §);¹⁷ a befolyással üzérkedésről (Btk. 299. §);¹⁸ a járványügyi védekezés akadályozásáról (Btk. 322/A. §);¹⁹ a rémhírterjesztésről (Btk. 337. §);²⁰ az oktatással összefüggő jogosulatlan tevékenységről (Btk. 343/A. §): erről a tényállásról előző lapszámunkban és a Jogi Fórum internetes hírportál publikációs rovatában már írtam.²¹

Az *orgazdaság* (Btk. 379. §) tényállását „tokkal-vonóval” eltörölték:²² igazából persze nem tűnt el (csak átalakult), mert a pénzmosás (Btk. 399–400. §) tényállásában visszaköszön. A pénzmosás módosított tényállására – ahogy szokták volt mondani – a saját édesanyja sem ismerne rá. A törvényszövegnek nincs olyan bekezdése, amely ne módosult volna, sőt, a 399. § új (6)–(9) bekezdésekkel egészült ki.²³

A felsorolt módosítások mellett, említést érdemel még a *tiltott adatszerzés* (Btk. 422. §), amelynek új, 422/A. §-a lényegét tekintve a drónnal (pilóta nélküli légi járművel) megvalósított tiltott adatszerzést rendeli büntetni [422/A. §

⁹ Módosította: 2020. évi XLIII. 49. § (1)–(4) bekezdése, 58. § 5–7. pontja, 59. § b) pontja. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

¹⁰ Megállapította: 2020. évi V. törvény 9. §. Hatályos: 2020. július 1-jétől. Megjegyzendő, hogy a kényszermunka (Btk. 193. §) tényállását a 2020. évi V. törvény 14. § b) pontja 2020. július 1-jétől hatályon kívül helyezte.

¹¹ Módosította, beiktatta, illetve megállapította: 2020. évi V. törvény 13. § d)–e) pontja, 10. § (1) és (2) bekezdése. Hatályos: 2020. július 1-jétől.

¹² Módosította: 2020. évi V. törvény 14. § c) pontja és 11. § (1)–(2) bekezdése. Hatályos: 2020. július 1-jétől.

¹³ Módosította: 2020. évi V. törvény 13. § f)–e) pontja és 11. § (3)–(4) bekezdése. Hatályos: 2020. július 1-jétől.

¹⁴ Megállapította: 2020. évi LXXXI. törvény 17. §. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

¹⁵ Módosította: 2020. évi XLIII. törvény 50. §. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

¹⁶ Módosította: 2020. évi C. törvény 20. § (1) bekezdése. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

¹⁷ Módosította: 2020. évi XLIII. törvény 58. § 8–9. pontja; 202. évi C. törvény 20. § (2) bekezdése. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

¹⁸ Módosította: 2020. évi XLIII. törvény 58. § 8. pontja és 51. §. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

¹⁹ Beiktatta: 2020. évi XII. törvény 10. § (1) bekezdése. Hatályos: 2020. március 31-től.

²⁰ Megállapította: 2020. évi XII. törvény 10. § (2) bekezdése. Hatályos: 2020. március 31-től.

²¹ Kovács Gyula: *A Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény 2019. évi módosításai*. Obsitos Detektívek Lapja 2019/1–4. szám, 7–13. oldal; <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/1104> – Jogi Fórum (letöltés: 2020. december 30.).

²² A korábbi alcímmel együtt hatályon kívül helyezte: 2020. évi XLIII. törvény 59. § c)–d) pontja. Hatálytalan: 2021. január 1-jétől.

²³ Megállapította: 2020. évi XLIII. törvény 53. §. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

(1) bekezdése].²⁴ Ezt a bűncselekményt alapesetben az követi el, aki pilóta nélküli légi jármű jogosulatlan használatával más lakását, egyéb helyiségét, vagy ezekhez tartozó bekerített helyet megfigyeli és az ott történeteket rögzíti, ha más bűncselekmény nem valósul meg. A subsidiarius jelleg mellett a bűncselekmény csak magánindítványra büntethető [422/A. § (3) bekezdése].

Végül, de nem utolsó sorban (és a teljesség igénye nélkül): *az értelmező rendelkezések* (Btk. 459. §) *számos módosított és új meghatározással egészültek ki*. Például megváltozott a lőfegyver fogalma: az új megnevezés *működőképes lőfegyver* [459. § (1) bekezdés 5. pont a) alpontja];²⁵ a közfeladatot ellátó személyek köre kiegészült a *betegjogi képviselővel* [459. § (1) bekezdés 12. pont f) alpontja];²⁶ az *iskolaőrrel* [459. § (1) bekezdés 12. pont p) pontja];²⁷ a *fegyveres biztonsági őrrrel* [459. § (1) bekezdés 12. pont q) alpontja]²⁸ és a többi.

A Be. 2020. évi módosításai

A Be. 2020. évi módosításai (ugyancsak a hatálybelépés sorrendjében) a következők:

- a törvényszéki végrehajtással összefüggő egyes törvények módosításáról szóló *2019. évi LXXXI. törvény* (2020. január 1-jén lépett hatályba);
- a Büntető Törvénykönyvről szóló *2012. évi C. törvény* (2020. január 1-jén lépett hatályba);
- a *6/2020. (III. 3.) AB határozat 1.* (2020. március 4-én lépett hatályba);
- az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló *2019. évi CXXVII. törvény* (2020. április 1-jén lépett hatályba);
- a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló *2020. évi LVIII. törvény* (2020. június 18-án lépett hatályba);
- a társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló *2019. évi CXXII. törvény* (2020. július 1-jétől lépett hatályba);
- az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló *2020. évi LXXIV. törvény* (2020. szeptember 6-án lépett hatályba);
- a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról rendelkező *2020. évi XLIII. törvény* (2021. január 1-jétől lépett hatályba);
- a börtönszűfolttság miatti kártalanítási eljárással összefüggő visszaélések megszüntetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló *2020. évi CL. törvény* (2021. január 1-jétől lépett hatályba);
- az egyes törvényeknek a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról szóló törvény hatálybalépésével összefüggő

²⁴ Beiktatta: 2020. évi CLXXIX. törvény 22. §. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

²⁵ 2020. évi XLIX. törvény 18. § b) pontja.

²⁶ 2020. évi XLIII. törvény 54. §.

²⁷ 2020. évi LXXIV. törvény 7. § (1) bekezdése.

²⁸ 2020. évi LXXIV. törvény 7. § (2) bekezdése.

módosításáról rendelkező 2020. évi CLII. törvény (2021. január 1-jén lépett hatályba).

A 2020. évi XLIII. törvény módosításai

A Be. 2020. évi legátfogóbb és egyben leglényegesebb módosítása a Magyar Közlöny (MK) 2020/129. (V. 29.) számában jelent meg. A *büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény*, a 82 oldal terjedelmű közlönyből 69 oldalt tesz ki. Az *ügynevezett salátatörvény* inkriminált módosításai valamilyen szinten mind érintették a hatályos büntető jogszabályokat, de a 32. fejezetben szereplő rendelkezések 5 közlönyoldal terjedelemben kifejezetten a Btk.-ra, illetve a 40. fejezet 31 oldalnyi módosításai csak a Be.-re vonatkoztak.

A módosító törvény „végső előterjesztői indokolását” a javaslattevők nem „líhegték túl”. A nyúlfarknyínal kisebb, mindössze 34 soros általános indokolás érdemi része csupán egy bekezdés, pontosabban 8 sor. A további bekezdések a „*tartalmi jelleggel módosított büntetőjogi tárgyú jogszabályokat*” listázzák.

A hivatkozott érdemi rész szerint, „*az igazságügyi reform részeként 2012-ben új Büntető Törvénykönyv, 2013-ban új büntetés-végrehajtási törvény, 2017-ben pedig új büntetőeljárás törvény készült. E törvények mellett nagyszámú új rendelet megalkotására, illetve módosítására is sor került. Az utóbbi években, különösen az új büntetőeljárás törvény 2018-as hatálybalépése óta, bár módosultak bizonyos részeiben e jogszabályok, azonban átfogó felülvizsgálatukra nem került sor. A büntetőjogi tárgyú kódexek azonban, ahogyan valamennyi jogszabály, folyamatosan formálódnak. A gazdasági, társadalmi változások, az uniós és nemzetközi kötelezettségek, az Alkotmánybíróság határozatai, az alapvető jogok biztosának ajánlásai, illetve a jogalkalmazó szervek visszajelzései mind szükségessé teszik, hogy a nagy kódexeket időről időre felülvizsgálja a jogalkotó*”.²⁹

Az általános indokolásban látszólag 12 módosított törvény szerepel, de az utolsó előtti (negyedik) bekezdés nem hagy kétséget afelől, hogy ennél lényegesen több jogszabályról van szó: „*a Javaslat tartalmazza azon ágazati jogszabályok jellemzően technikai jellegű módosítását, amelyekben olyan büntetőjogi szabályokra, jogintézményekre, tényállásokra történik utalás, amelyeket jelen Javaslat vagy más törvény a közelmúltban érintett*”.³⁰ Akik képesek a sorok között olvasni, pontosan tudják, hogy ez mit jelent.

A 2020. évi XLIII. törvény szövegéből természetesen kitérünk, hogy ezek a rejtélyes „*ágazati jogintézmények*” – a Btk.-t és Be.-t nem számítva – 44 törvényt takarnak. A módosító törvény 282 szakaszból (§) áll, és némelyik szakasznak számos módosító pontja van (pl. az 58. §-nak 20, a 271. §-nak 150, a 273. §-nak 49).

Térjünk vissza a „*végső előterjesztői indokolásnak*” érdemi első bekezdésére. Az ott írtakkal ellentétben azt gondolom, hogy a 2012-től „*készült*” jogszabályok „*átfogó felülvizsgálata*” folyamatos volt. Ennek ékes példája a Btk. és a Be. hatálybalépéstől számított – és a bevezető részben említett – 47 és

²⁹ <https://uj.jogtar.hu/> A 2020. évi XLIII. törvény végső előterjesztői indokolása a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról – Általános indokolás – Jogtár® (Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2020). A továbbiakban: Jogtár®.

³⁰ A 2020. évi XLIII. törvény Általános indokolása. Jogtár®.

11 alkalommal történő módosítása. Ez különösen a Be. esetében érhető tetten, hiszen a büntetőeljárás törvény még csak két és fél esztendő. Ez – akárhogy is számoljuk – kerekítve átlag háromhavonként egy-egy módosítást jelent. Kell ennél „*átfogóbb*” felülvizsgálat? Szerintem, nem...

Az indoklás említést tesz az új büntetés-végrehajtási törvényről is.³¹ A *Bv. tv.*, amelynek megalkotása évtizedekig várattott magára (amikor 2005 első félévében az IM-ben dolgoztam, az új *Bv. tv.*-t már javában kodifikálták), a 2015. január 1-jei hatálybalépése óta 26 módosítást ért meg. Mi ez, ha nem permanens karbantartása a büntető jogszabályoknak? Az már más kérdés, hogy nem így, pontosabban nem egészen így kellene csinálni...

Az általános indoklás első bekezdésének utolsó két mondatával nem (vagy inkább azzal sem) értek egyet. A jogszabályok ugyanis nem, a „*büntetőjogi tárgyú kódexek*” pedig főleg nem „*formálódnak*” (ez a kifejezés egyébként is egyfajta automatizmust, önjárást feltételez vagy sugall). A *jogszabálymódosítás igényét ugyanannak a társadalmi szükségszerűségnek kell(ene) életre hívnia, amely anno az adott társadalmi viszony (életviszony) jogszabályban történő rendezését indokolta tette*. Egy ombudsmani ajánlás, egy szűkebb réteget képviselő civil szervezet kezdeményezése vagy állásfoglalása, a lakosság kisebb csoportját érintő problémafelvetés, sőt, felsőbb hatalmi rétegek nemtetszése, illetve egyéni érdekek (és sorolhatnám), nem lehetnek elégséges és megalapozott indokok jogszabály, azon belül különösen törvény, legfőképpen pedig büntetőtörvény szakmányban történő módosítására (és „*gyártására*”).

Összegzés

Nem igaz tehát, hogy az utóbbi években a büntető jogszabályok átfogó felülvizsgálatára nem került sor, és az sem fedi a valóságot, miszerint a jogszabályok „*formálódnak*”: a jogszabályokat, illetve a közjogi szervezetszabályozó eszközöket megfelelő indokok és méltányolható társadalmi igény alapján kodifikálják, illetve változtatják meg: módosítják, kiegészítik, hatályon kívül helyezik, egységes szerkezetbe foglalják – mikor, mi indokolt. Nem a jogszabály „*formálódik*”, hanem az a társadalmi viszony, érdek vagy érték, amit az adott jogszabály rendez. Amennyiben ez a társadalmi változás szükségessé teszi, a jogszabályt (vagy jogszabályokat) a jogalkotó „*formálja*”.

Azt gondolom, másról van itt szó (nem itt van a kutya eltemetve): a büntető jogszabályokat módosító törvényekkel, és különösen a Be.-t módosító 2020. évi XLIII. törvénnyel, még mindig azokat a csorbákat köszörülik ki, amelyek az új Be. kodifikálása során keletkeztek, illetve amelyeket az Országgyűlés a 2017. június 13-i ülésnapján – az új Be. elfogadásakor – követett el, és amelyek gondosabb törvényelőkészítő munkával elkerülhetők lettek volna. Másképpen fogalmazva: a *büntető jogszabályok 2020. évi módosításai egy permanens csorbaköszörülési folyamat részei, amely folyamat gyaníthatóan addig tart, amíg a 2017-ben sebtében összelapátolt új büntetőeljárás törvényt rendbe nem teszik* – talán a legelején lett volna célszerű tisztességes munkát végezni.

³¹ A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. tv.).

*

Befejezésként az általam olyannyira sokszor és sok helyütt ostorozott jogalkotási lázra szeretném ismételten felhívni a kedves olvasó figyelmét.

Soha nem rejtettem véka alá azt a véleményemet, sőt számos publikációban is utaltam arra (legelőször 2003-ban, pl. 2013-ban is, és legutóbb tavaly)³², hogy a *rendszerátalakítást követő éveket egyfajta kodifikációs dömping jellemzte, és ez a helyzet napjainkban is fennáll. E rohamléptű, eszement jogalkotás, azon túl, hogy megkérdőjelezi a jogbiztonságot és felveti bizonyos törvények megalkotásának, valamint a jogszabály-módosításoknak a megvalósíthatóságát a társadalmi szükségszerűség oldaláról, egy nem elhanyagolható kérdést feszeget: képesek-e megbirkózni feladataikkal azok, akik a jogot alkalmazzák?! A tapasztalatok arra engednek következtetni, hogy egyre nehezebben. A jogászok számára is sokszor érthetetlen és követhetetlen változások a nem jogász végzettségű jogalkalmazók számára komoly problémát jelentenek, ami igencsak hátrányosan hat a munkavégzés színvonalára. (Néha olyan érzésem támad, hogy bizonyos pozíciókban lévő, tevékenységmániás személyek önmegvalósításához asszisztál az egész rendszer.)*

Nos, ennek az *ultima ratio* elvét rendszeresen felrúgó, sőt, a világűrbe kilövő jogalkotási láznak ékes példája, vagy inkább (mellék)terméke, valamint a *nem kellőképpen előkészített törvényalkotó munkának a csimborasszója az, amit a rendszerátalakítást követően, de különösen az utóbbi években a jogalkotás terén tapasztalhatunk.*

Végül óhatatlanul felmerül a kérdés: biztosan tudja, érti-e a jogalkotó, hogy mit csinál?

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Felhasznált irodalom

KOVÁCS Gyula: *A becsület csorbítására alkalmas hang- vagy képfelvétel készítése, illetve nyilvánosságra hozatala.* Obsitos Detektívek Lapja, 2013. év 1–4. szám, 6–17. oldal

KOVÁCS Gyula: *A Büntető Törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény 2019. évi módosításai.* Obsitos Detektívek Lapja 2019/1–4. szám, 7–13. oldal

KOVÁCS Gyula: *Jogalkotói lelemények I. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 2013. évi módosításai.* Obsitos Detektívek Lapja 2014/1–2. szám, 5–10. oldal

KOVÁCS Gyula: *Reflexiók, dr. Hanvay Csaba r. alezredes, Rejtett tartalékok a rendőrségnél című – az ORFK Tájékoztató 3/2003. számában megjelent – tanulmányához.* ORFK Tájékoztató 4/2003. szám, 1–9. oldal

2. Internetes hivatkozások

<https://magyarkozlony.hu/> Magyar Közlöny (letöltés: 2020. december 30.)

³² KOVÁCS Gyula: *Reflexiók, dr. Hanvay Csaba r. alezredes, Rejtett tartalékok a rendőrségnél című – az ORFK Tájékoztató 3/2003. számában megjelent – tanulmányához.* ORFK Tájékoztató 4/2003. szám, 1–9. oldal; KOVÁCS Gyula: *A becsület csorbítására alkalmas hang- vagy képfelvétel készítése, illetve nyilvánosságra hozatala.* Obsitos Detektívek Lapja, 2013. év 1–4. szám, 6–17. oldal; Kovács (2020) i. m. 7–13. oldal.

<https://mek.oszk.hu/01100/01122/html/vers0306.htm> – VÖRÖSMARTY Mihály:
Gondolatok a könyvtárban (vers). Vörösmarty Mihály összes költeményei.
Magyar Elektronikus Könyvtár [(MEK) letöltés: 2020. december 30.]
<https://uj.jogtar.hu/> Jogtár® (Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2020)
<https://www.jogiforum.hu/publikacio/1104> – Kovács Gyula: *A Büntető Tör-
vénykönyv és a büntetőeljárás törvény 2019. évi módosításai* – Utánközlés.
Jogi Fórum (letöltés: 2020. december 30.)

Szakkikkek és tanulmányok

Rovatvezető: Dr. Kovács Gyula

Dr. Kovács Gyula

Volt, nincs, és mégis van – Néhány gondolat az orgazdaságról

Bevezetés

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) és a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 2020. évi legátfogóbb és egyben leglényegesebb módosításai a Magyar Közlöny (MK) 2020/129. (V. 29.) számában jelentek meg. A *büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény*, a 82 oldal terjedelmű közlönyből 69 oldalt tesz ki. Az *ügynevezett salátatörvény* inkriminált módosításai valamilyen szinten mind érintették a hatályos büntető jogszabályokat, de a 32. fejezetben szereplő rendelkezések 5 közlönyoldal terjedelemben, kifejezetten a Büntető Törvénykönyvre, illetve a 40. fejezet 31 oldalnyi módosításai, csak és kizárólag a büntetőeljárásról szóló törvényre vonatkoznak.

A 2020. évi XLIII. törvény az *orgazdaság* (Btk. 379. §) tényállását „*tokkalvonóval*” eltörölte:³³ a tényállás igazából persze nem tűnt el (csak átalakult), mert a pénzmosás (Btk. 399–400. §) törvényi tényállásában visszaköszön. A *pénzmosás módosított tényállására* – ahogy szokták volt mondani – *a saját édesanyja sem ismerne rá*. A törvényszövegnek nincs olyan bekezdése, amely ne módosult volna, sőt, a 399. § új (6)–(9) bekezdésekkel egészült ki.³⁴

E tanulmány célja egyfelől, hogy röviden (vagy a teljesség igénye nélkül) bemutassa az orgazdaság hazai jogtörténeti fejlődését; másfelől vázlatosan ismertesse e deliktum – pénzmosásként történő – újjászűletését. Nem szerepel a célkitűzések között a pénzmosás – és ezen belül a reinkarnálódott orgazdaság – részletes elemzése (sőt, a kevésbé részletes analizálása sem). Ennek oka leginkább a terjedelmi korlátokban és az időben jócskán túlhaladott lapzártában rejlik. Nem kizárt azonban, hogy a pénzmosással egy későbbi időpontban – akár lapunk hasábjain is – behatóbban foglalkozunk. Szerénytelen-ség nélkül állíthatjuk: az ehhez szükséges szellemi kapacitással rendelkezünk; ne tévesszen meg senkit, hogy kevésbé (bizonyos körökben alig) vagyunk ismertek – nem lehet mindenki csapból (vagy bármilyen vízáramoltató eszköz-ből) folyó médiasztár.

³³ A korábbi alcímmel együtt hatályon kívül helyezte: 2020. évi XLIII. törvény 59. § c)–d) pontja. Hatálytalan: 2021. január 1-jétől.

³⁴ Megállapította: 2020. évi XLIII. törvény 53. §. Hatályos: 2021. január 1-jétől.

A tanulmány további célja, hogy választ adjon a következő kérdésekre:

- a hagyományos pénzmosás és az orgazdaság jogi tárgyai között milyen párhuzam vonható?
- a hagyományos pénzmosás és az orgazdaság elkövetési tárgyai megalapozták-e a két bűncselekmény – egy fejezeten belüli – azonos tényállásban történő egyesítését?
- másképpen fogalmazva: az orgazdaság jellegű pénzmosás illeszkedik-e a hagyományos pénzmosás tényállásába?
- „félrement-e” a politikai akarat, hibáztak-e a kodifikátorok és a törvényalkotó?

A következő néhány oldalon az orgazdaság büntetőjogi szabályozására tekintünk vissza, majd a jelenlegi helyzetet vizsgáljuk meg (itt minden esetben a jogszabályok legutolsó hatályos állapotát vesszük alapul), és megkíséreljük a felmerült kérdéseket megválaszolni. A tanulmány összegzéssel, illetve forrás- és irodalomjegyzékkel zárul. A nyugalom megzavarására (különösen) alkalmas részekért vagy kifejezésekért jó előre elnézést kérünk.

A külföldi és a hazai jogfejlődés kezdetei

A vagyoni – ezen belül elsősorban a tulajdoni – viszonyok büntetőjogi védelmének már az ókorban is kiemelt fontosságot tulajdonítottak. Több ilyen bűncselekmény (a lopás, a csalás, a későbbiek folyamán a sikkasztás és a rablás) a legősibb törvénykönyvekben is megtalálható volt.³⁵ Ebben az időszakban azonban a lopás (és a vagyon elleni egyéb deliktumok), valamint az orgazdaság törvényi tényállása nem különült el egymástól.

*Hammurápi*³⁶ (*Hammurabi*) törvénykönyvében, habár a lopás tényállásában, már megtalálható az orgazdaság és a tárgyi bűnpártolás nyoma. *Manu*³⁷ törvényeiben sem válik külön az orgazdaság a lopástól: „A király köteles visszaadni az összes osztálynak (kasztoknak) azt a tulajdont, melyet tolvajok loptak volt; az a király, aki ezt a maga számára őrzi meg, a tolvajnak a vétkébe esik (40. cikk); akik a lopott holmi orgazdái, azokat pusztítsa el a fejedelem éppen úgy, mint a tolvajokat (279. cikk)”.³⁸

„Az orgazdaság és a tárgyi bűnpártolás, mely a lopott dolognak haszonvágóból történő tudatos eltitkolásában, átvételében, megszerzésében vagy elárusításában (értsd: árusításában) áll, mint a lopással kapcsolatos cselekmény, legrégibb törvényeink szerint ugyanoly büntetés alá esett, mint aminő a lopás

³⁵ KOVÁCS Gyula: *A lopás nyomozása*. In LAKATOS János (szerk.): *Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok*, 6. oldal (Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2008).

³⁶ *Hammurápi (Hammurabi)*, babilóniai király és birodalomalapító (Kr. e. 1728–1686); meghódította egész Babilóniát, Márit és Esunnát. Híres törvényhozó volt. MARKÓ László (főszerk.): *Egyetemes Lexikon*, 359. oldal (Magyar Könyvklub, Budapest, 1994).

³⁷ *Manu*: a hindu mitológiában az emberi nem ősatyja, *Brahmá* fia, illetve a 14 világkorszak legendás uralkodóinak neve. Az első *Manu*, *Szvájambhuva* nevéhez kötik a híres *Manu törvénykönyvét (Mánava-dharmasásztra* – magyarul 1916-ban jelent meg). MARKÓ (1994) 583. oldal; BÁRÁNY Lászlóné (főszerk.): *Általános Kislexikon Második Kötet L–Z*, 128. oldal (Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest, 2005).

³⁸ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 13. Sikkasztás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság és bűnpártolás*, 168. oldal (Attila-nyomda Részvénytársaság kiadása, Budapest, 1936).

tettesére volt alkalmazandó.”³⁹ Így Szent László király Dekrétomai⁴⁰ Második Könyvének 7. fejezete (fejezet a lopott jószágot vásárló kalmárról vagy kereskedőről) szerint: „Senki ne adjon vagy vegyen vásáron kívül” (bevezető rész). „Ha valaki ennek ellenére lopott jószágot vásárlana (értsd: vásárolna), veszzenek mindnyájan: mind a vevő, mind az eladó, mind a tanúk” (1. §). „Ha pedig igaz jószággal kereskednek (értsd: vásáron kívül), veszítsék el azt meg az árát, és a tanúk ugyanannyival bűnhődjenek” (2. §). „Hogyha pedig vásáron kötnek alkut, kössék a bíró meg a vámos előtt és tanúk jelenlétében” (3. §). „És ha kitudódik, hogy a mit vásárlottak (értsd: vásároltak), lopott jószág legyen, a vevőt mentse meg ugyan a bíró meg a vámos tanúbizonysága, de az eladót adják kézre a tanúk” (4. §).⁴¹ Hasonlóképpen rendelkezik a Dekrétomok Harmadik Könyvének 11. Fejezete (fejezet a városról városra járó kereskedőről): „Ha valaki városról városra járván, vásárol avagy árul, és utóbb kivilágosodik, hogy lopott jószágot adott el, az eladó mint tolvaj bűnhődjék, a tanúkra pedig lássanak törvényt. Ha vétkeseknek találatnak, tolvajok gyanánt ítéljék meg őket”.

A külföldi és a hazai jogfejlődés kezdeteire visszatekintve jól látható, miszerint Magyarországon – annak ellenére, hogy a lopást Szent István király Dekrétomainak Második Könyve büntetni rendelte (29. és 39–40. fejezet) – az orgazdaságot, amelynek törvényi tényállása még hosszú évszázadokig nem különült el a lopástól, a XI. században Szent László király – ugyan a jószágkereskedőkre leszűkítve, de – lényegében már szankcionálta.

Az orgazdaság büntetőjogi szabályozása a Csemegi-kódextől napjainkig

Az 1878. évi V. törvénycikk – a magyar büntetőtörvénykönyv a bűntettekről és vétségekről (a továbbiakban: Csemegi-kódex)⁴² XXX. Fejezete szabályozta az orgazdaságot és bűnpártolást. A fejezeten belül a 370–373. § az orgazdaság tényállását tartalmazta, míg a 374–378. § a bűnpártolással foglalkozott.

Az orgazdaság már a Csemegi-kódex szerint is járulékos bűncselekmény, úgynevezett bűnkapcsolati alakzat volt, amely egy megelőző, más által elkövetett – vagyon elleni – bűncselekményt feltételezett. A bűncselekmény különös jogi tárgya abban az időben sem lehetett más, mint a vagyoni viszonyok rendje, közvetlen, és egyben elsődleges jogi tárgya pedig a tulajdonjog volt. Az igazságszolgáltatás zavartalan működése csak másodlagos jogi tárgynak számított (úgynevezett komplex jogi tárgy).⁴³ Angyal Pál szerint, az „orgazda szereplése nemcsak jogsértő, de általában szociális veszélyt is magában rejtő.

³⁹ ANGYAL (1936) i. m. 170. oldal.

⁴⁰ A *Corpus Juris Hungarici* eredeti szövege szerint, amelyet a hosszú, illetve rövid magán- és más-salhangzók kivételével betűhíven közlöm.

⁴¹ *Corpus Juris Hungarici* – Jogtár®. A szó szerint idézett régi jogszabályszevegeknél a *Corpus Juris Hungarici* adatbázisát használtam fel, amire a továbbiakban nem hivatkozom.

⁴² Csemegi (született Nasch) Károly (1826–1899): jogász, kodifikátor, szakíró, igazságügy-minisztériumi államtitkár, kúriai tanácselnök, a magyar büntetőjog-tudomány kiemelkedő alakja, a Csemegi-kódex (1878. évi V. törvénycikk) névadója. NÁDORI Attila (főszerk.): *Britannica Hungarica Nagylexikon 5. kötet*, 268. oldal (Kossuth Kiadó, Budapest, 2012).

⁴³ Vessd össze BLASKÓ Béla (szerk.): *Büntetőjog Különös Rész II.*, 219. oldal (Rejtjel Kiadó, Budapest–Debrecen, 2013); KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*, 379. oldal (Complex Kiadó, Budapest, 2013).

Jogsértő, mert annyiban mintegy fokozza ama bűncselekménnyel előidézett vagyoni kárt, melyhez hozzákapcsolódik, hogy az elvont vagyoni tárgyakat még jobban eltávolítja a sértett vagyoni köréből; szociális szempontból veszélyeztető, mert ösztökélő hatással van a lopás és egyéb vagyon elleni bűncselekmények elkövetésére.”⁴⁴

Az *orgazdaság jogtechnikai felosztása*: a tényállás négy szakaszból (370–173. §) áll, a szakaszoknak – a 370. § két számozatlan bekezdését nem számítva – további felosztása nincs. A 370. § első (számozatlan) bekezdése az orgazdaság büntetettét, a második (ugyancsak számozatlan) bekezdése az orgazdaság vétségét szabályozza. A 371–371. §-ok a minősített eseteket tartalmazzák. A 373. § rendelkezése értelmében „*orgazdaság miatt a szabadságvesztés-büntetésen felül a hivatalvesztés és a politikai jogok >>gyakorlatának<< (értsd: gyakorlásának) felfüggesztése is kimondható*”.

Az orgazdaság tényállásának a Csemegi-kódexben meghatározott, mai szemmel nézve sajátos szerkezetét *Angyal Pál* a következőképpen foglalta össze: „*orgazdaságot követ el, ki olyan dolgot, melyről tudja, hogy lopás, rablás, zsarolás, sikkasztás vagy jogtalan elsajátítás büntette, illetőleg vétsége vagy a Ktbt.⁴⁵-ban meghatározott s e bűncselekményekkel egy tekintet alá eső büntett, illetőleg vétség következtében jutott birtokosa vagy birlalójának⁴⁶ kezébe, vagyoni haszon végett megszerez, elrejt vagy annak elidegenítésére közreműködik*”⁴⁷.

A Csemegi-kódex XXX. Fejezetében poenalizált orgazdaság kizárólag szándékos bűnösséggel valósítható meg: „*csak szándékosan elkövetve tölti be a 370. §-ában meghatározott törvényes fogalom keretét*”⁴⁸. A gondatlan elkövetést a Ktbt. „*A tulajdon elleni kihágások*” című X. Fejezete rendelt büntetni: a 129. § első (számozatlan) bekezdése szerint, „*a ki valamely dolgot megszerez olyan körülmények között, a melyekből gyanítható, hogy az lopás, sikkasztás, rablás, zsarolás vagy jogtalan elsajátítás következtében jutott birtokosa vagy birlalójának kezébe, vagy ugyanilyen körülmények között a dolog elidegenítésére (értsd: elidegenítésében) közreműködik: egy hónapig terjedhető elzárással és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő*”. A visszaesőt („*ha az utolsó büntetés kiállításától két év nem múlt el*”) két hónapig terjedő elzárással és háromszáz forintig terjedő pénzbüntetéssel sújtották (második, szintén számozatlan bekezdés).

Az orgazdaság büntetőjogi megítélése a Csemegi-kódexet követően

*Magyarországon a második világháború után, az első (1949. évi) Alkotmány hatálybalépését követően*⁴⁹ – a kor politikai szellemének megfelelően –

⁴⁴ ANGYAL (1936) i. m. 175. oldal.

⁴⁵ 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról (Ktbt.).

⁴⁶ Az osztrák polgári jog szerint a birtokos különbözik a pusztá birlalótól. „*Ki valamely dolgot hatalmában vagy őrizete alatt tart, annak birlalójának (Inhaber) nevezetik. Ha valamely dolog birlalójának az az akaratja, hogy azt mint magáét tartsa meg, akkor ő annak birtokosa (Besitzer)*”. Forrás: <http://birtokos.szojelentese.com/> Online magyar értelmező szótár (letöltés: 2020. december 30.).

⁴⁷ ANGYAL (1936) i. m. 178. oldal.

⁴⁸ Angyal (1936) i. m. 190–191. oldal.

⁴⁹ A Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 1949. augusztus 20-án, a kihirdetésének napján lépett hatályba. Címét – 1989. október 23-tól – az 1989. évi XXXI. törvény 38. § (1) bekezdése módosította (a Magyar Köztársaság Alkotmánya). Az egykori szocialista

szükségessé vált a büntetőjog új, szocialista alapjainak megteremtése. Az egész büntetőjogi szabályozást magában foglaló törvénykönyv létrehozásának azonban nem voltak meg a feltételei, így csak a büntető törvénykönyv általános része született meg az 1950. évi II. törvénnyel⁵⁰ (Btá.), amely 1951. január 1-jén lépett hatályba. A Btá. tehát a Csemegi-kódex általános részét váltotta fel.

A Csemegi-kódex egyéb rendelkezései számos módosítással és kiegészítéssel egészen 1962. június 30-ig hatályban maradtak. A sok változtatás következményeképpen csaknem áttekinthetlenné vált joganyagot az Igazságügyi Minisztérium 1952-ben rendszerezte, és hivatalos kiadványban tette közzé [ez volt a hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása (BHÖ)].⁵¹

Megjegyzendő, hogy különösen a BHÖ első, 1952-es kiadásában (a második kiadás 1958-ban látottnapvilágot) szereplő tényállások – mutatis mutandis – lényegét tekintve híven tükrözték a Csemegi-kódex Különös Részében felsorolt bűncselekményeket. Sőt, a BHÖ egyes szakaszainál lábjegyzetben hivatkoztak a Csemegi-kódex párhuzamos szakaszaira, illetve a lábjegyzetek egy részében némi magyarázattal is szolgáltak (lásd pl. a Popovics-féle kiadványt).⁵² Kis túlzással állítható tehát, miszerint „a BHÖ-ben hatályában tartott szabályozás semmiképpen sem tért el a Csemegi kódexbeli szabályozástól.”⁵³

Végezetül megjegyzendő az is, hogy még az ötvenes években is megosztotta a büntetőjogászokat az orgazdaság és a bűnpártolás külön tényállásban történő szabályozása. Például Békési Imre szerint, az orgazdaság és a bűnpártolás egyazon cikkben való tárgyalását az indokolta, hogy „mind a kettő ú. n. >>jámulékos<< büntett; vagyis valamilyen alpbűncselekményt feltételez.”⁵⁴

Többévi előkészítő munka eredményeként 1961-ben jött létre az első átfogó szocialista magyar büntetőkódex, a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve, az 1961. évi V. törvény (népköztársasági Btk.), amely egységesen szabályozta a büntetőjog egész anyagát.⁵⁵ A népköztársasági Btk.-t a Büntető Törvénykönyv hatálybalépéséről, végrehajtásáról és egyes szabálysértésekről szóló 1962. évi 10. törvényerejű rendelet 1962. július 1-jén léptette hatályba, és ezzel a magyar büntető jogalkotás bizonyos értelemben a büntetőjog kodifikáción nyugvó szabályozásának elvéhez tért vissza.⁵⁶

A népköztársasági Btk. alkalmazásának több mint másfél évtizedében eredményesen védelmezte a szocialista társadalmi rendet, az állampolgárok

Alkotmány – lényeges változtatásokkal ugyan (mindösszesen 72 módosítást ért meg), de – 2011. december 31-ig volt hatályban. Helyébe 2012. január 1-jétől Magyarország Alaptörvénye lépett (az Alaptörvényt az Országgyűlés 2011. április 18-i ülésnapján fogadta el).

⁵⁰ A büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvényt 1950. május 18-án hirdették ki.

⁵¹ Kovács Gyula: *Az újszülött sérelmére elkövetett emberölés – Jogtörténeti visszatekintés*. Obsitos Detektívek Lapja 2019/1–4. szám, 29. oldal.

⁵² POPOVICS Béla (szerk.): *A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása* (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1952 és 1958).

⁵³ https://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/visszaesobunelkovetok.pdf – BALLA Lajos: *Adalékok a visszaeső bűnelkövetők megítéléséhez a magyar büntetőjogban* (letöltés: 2020. december 30.).

⁵⁴ BÉKÉSI Imre: *Az orgazdaság és a bűnpártolás*. Rendőrségi Szemle 10/1955. szám, 877. oldal; vesd össze: http://ias.jak.ppk.hu/hir/ias/20163sz/01_Ambrus_IAS_2016_3.pdf – AMBRUS István: *Békési Imre korai munkái* (letöltés: 2020. december 30.).

⁵⁵ KÁDÁR Krisztina – MOLDOVÁNYI György (szerk.): *Büntető Törvénykönyv*, 15–17. oldal (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979).

⁵⁶ MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, 332. oldal (Osiris Kiadó, Budapest, 1996).

személyét és jogait, hozzájárult a közrend és a közbiztonság megszilárdításához. *Mindezek, valamint a részleges kiegészítések és módosítások ellenére szükségessé vált az addigi jogfejlődést összegző és továbbfejlesztő, új büntető törvénykönyv megalkotása.*⁵⁷ *Az új kódexet a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybaléptetéséről és végrehajtásáról rendelkező 1979. évi 5. törvényerejű rendelet (Btké.) 1979. július 1-jével léptette életbe (a továbbiakban: régi Btk.).*

Az gazdaság a népköztársasági Btk. és a régi Btk. szerint

A népköztársasági Btk. (1961. évi V. törvény) az gazdaságot a vagyon elleni bűncselekmények (XVI. Fejezet) körében, önálló tényállásként szabályozta (301. §).

A bűnpártolás – az gazdaságtól immár elkülönülten – az államigazgatás és az igazságszolgáltatás elleni bűncselekményeken (XI. Fejezet) belül, az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények (VI. Cím) között kapott helyet (184. §).

*Az gazdaság jellemzői a Csemegi-kódexben történő szabályozás óta lényegében változatlanok maradtak: továbbra is járulékos bűncselekmény, úgynevezett bűnkapcsolati alakzat, amely egy megelőző, más által elkövetett (vagyon elleni) bűncselekményt feltételez.*⁵⁸ *E deliktum különös jogi tárgya a vagyon viszonyok rendje, ezen belül közvetlen és egyben elsődleges jogi tárgya a tulajdonjog; másodlagos jogi tárgya az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdek.*

A népköztársasági Btk.-ban szereplő gazdaság jogtechnikai felosztása: a tényállás egy szakaszból (§) áll, amely három (eredetileg négy) bekezdésre tagozódik. Az első bekezdés az gazdaság alapesetét, a második és a harmadik bekezdés a minősített eseteket tartalmazza. A (2) bekezdés az elkövetési érték, a (3) bekezdés az értékhatár és egyéb szempontok szerint minősül: a visszaesőként vagy bünszövetségben elkövetett gazdaságnak „más körülménynél fogva is” súlyosabban kell minősülnie. A (4) bekezdés szövegét a Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. törvényerejű rendelet hatályon kívül helyezte. Hatálytalan: 1972. január 1-jétől. Megjegyzendő, hogy az eredeti – 1962. július 1-jétől hatályos – tényállás (3) és (4) bekezdésében megfogalmazott minősített esetek középpontjában a társadalmi tulajdonra történő elkövetés állt.

A népköztársasági Btk. szerinti gazdaságot alapesetben az követte el, aki lopásból, sikkasztásból, csalásból, jogtalan elsajátításból, rablásból, zsarolásból vagy gazdaságból származó dolgot vagyoni haszon végett megszerzett, elrejtett, vagy elidegenítésében közreműködött [301. § (1) bekezdése].

Tevékeny megbánás: az gazdaság büntetése korlátlanul enyhíthető – és különös méltánylást érdemlő esetben, annak kiszabása mellőzhető – volt, ha az gazdaság elkövetője – mielőtt a cselekményt felfedezték volna – a kárt megtéríti, és a cselekményt a hatóságnak bejelenti (309. §).

Magánindítvány: a személyek javait károsító gazdaság esetében büntető eljárásnak csak magánindítványra volt helye, ha a sértett az elkövető hozzátartozója [310. § (2) bekezdése].

⁵⁷ KÁDÁR – MOLDOVÁNYI (1979) i. m. 15–17. oldal.

⁵⁸ KARSAI (2013) i. m. 379. oldal.

Orgazdaság szabálysértése: a népköztársasági Btk. 301. § értelmében az *orgazdaságot csak szándékos bűnösséggel lehetett megvalósítani. Tulajdon elleni szabálysértésnek minősült*, ha az orgazdaságot ötezer forintot meg nem haladó értékre követték el, feltéve, hogy a cselekmény egyébként sem bűncselekmény, valamint, ha az elkövető a dolgot olyan körülmények között szerezte meg vagy rejtette el, amelyekből gyaníthatta, hogy az lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származott, vagy ugyanilyen körülmények között a dolog elidegenítésében közreműködött [Sztv.⁵⁹ 107. § (1) bekezdés a)–b) pontja].

A *népköztársasági Btk. szerinti orgazdaság* tehát – akárcsak a Csemegi-kódex hatálya idején – úgynevezett *kettős alakzatú cselekmény volt*. Az Sztv. 107. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározottakat az elkövetési érték minősítette (1e) szabálysértésnek, míg a b) pont – értékhatártól függetlenül – a gondatlan elkövetést szabályozta.

Magánindítvány: orgazdaság miatt szabálysértési eljárásnak ugyancsak magánindítványra volt helye, ha a sértett az elkövető hozzátartozója [Sztv. 107. § (3) bekezdése].

Vagyon elleni vétségek: megjegyzendő, hogy a *népköztársasági Btk. 303. §-a ismerte a vagyon elleni vétségek fogalmát*. Ezt a bűncselekményt az *orgazdaság elkövetője* akkor valósította meg, ha az eset összes körülményeire (különösen a kár nagyságára, az elkövető személyi körülményeire, az indítékra és az elkövetés módjára) tekintettel a cselekmény kisebb súlyú volt, feltéve, hogy a 296. §-ban (a lopás, sikkasztás, csalás és hűtlen kezelés büntetése), a 301. §-ban (orgazdaság) vagy a 302. §-ban (rongálás) meghatározott valamely minősítő körülmény nem forgott fenn [303. § (1) bekezdése].

Ugyancsak *vagyon elleni vétség miatt volt büntetendő az is, aki*

a) az orgazdaság bűncselekményéből származó, a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó dolgot vagyoni haszon végett megszerezte, elrejtette vagy elidegenítésében közreműködött,

b) tulajdon elleni szabálysértésből⁶⁰ származó dolgot vagyoni haszon végett megszerezte, elrejtette vagy elidegenítésében közreműködött és a 301. § (2) bekezdésének a)–c) pontjában foglalt valamely minősítő körülmény⁶¹ forgott fenn [303. § (1) és (3) bekezdése].

*

A *régi Btk. (1978. évi IV. törvény) az orgazdaság tényállását szintén a vagyon elleni bűncselekmények (XVIII. fejezet) közé sorolta*. A 326. §-ban szabályozott *deliktumot az követte el, aki költségvetési csalásból származó vámellenőrzés alól elvont nem közösségi árut vagy jövedéki adózás alól elvont terméket, továbbá lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból, jogtalan elsajátításból vagy orgazdaságból származó*

⁵⁹ A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény (Sztv.).

⁶⁰ *Tulajdon elleni szabálysértések:* ötezer forintot meg nem haladó értékre elkövetett lopás, sikkasztás, jogtalan elsajátítás; ötezer forintot meg nem haladó kárt okozva elkövetett csalás, szándékos rongálás; ötezer forintot meg nem haladó vagyoni hátrányt okozva elkövetett hűtlen kezelés [Sztv. 105. § (1) bekezdés a–c) pontja].

⁶¹ *Minősítő körülmények:* üzletszerűen, visszaesőként és bünszövetségben történő elkövetés [301. § (2) bekezdés a)–c) pontja].

dolgot vagyoni haszon végett megszerzett, elrejtett vagy elidegenítésében közreműködött [326. § (1) bekezdése]. A tényállásból jól látható, hogy a régi Btk. szerinti elkövetési tárgyak – a Csemegi-kódexben, illetve a népköztársasági Btk.-ban szabályozott elkövetési tárgyakhoz képest – kiegészültek a költségvetési csalásból származó vámmellenőrzés alól elvont nem közösségi áruval vagy jövedéki adózás alól elvont termékkel, valamint a hűtlen kezelésből, kifosztásból származó dolgokkal.

A bűncselekmény különös, közvetlen és egyben elsődleges, valamint másodlagos jogi tárgya a népköztársasági Btk. 301. §-a szerinti orgazdasághoz képest nem változott. Változatlan továbbá a járulékoság és a bűnkapcsolati jelleg is. A törvényhelyhez fűzött eredeti és autentikus miniszteri indoklás (ma már nincs ilyen) szerint: az orgazdaság „társadalomra veszélyessége kétirányú. Egyrészt ösztönöz a vagyon elleni bűncselekmény elkövetésére, mert az elkövetőt hozzásegíti a lopott stb. dolog értékesítéséhez, másrészt az orgazda azáltal, hogy a meghatározott vagyon elleni bűncselekményből származó dolgot megszerzi, megnehezíti a bűncselekmény felderítését”⁶² (mintha csak Angyal Pált olvasnám,⁶³ XX. század végi stílusban).

A régi Btk. szerinti orgazdaság jogtechnikai felosztása: a tényállás egy szakaszból (§) áll. A szakasz hat bekezdésre, a bekezdések – az első kivételével – pontokra tagolódnak. Az (1) bekezdés az orgazdaság szankció nélküli alaptényállását tartalmazza. A (2) bekezdés az orgazdaság vétségét, a (3) bekezdés pedig a büntetést szabályozza. A (2) bekezdésben kapott helyet a szabálysértési értékre elkövetett orgazdaságot vétséggé minősítő üzletszerűség is. A (4)–(6) bekezdések a bűncselekmény minősített alakzatai. Az orgazdaság minősítési rendszere egyfelől az értékhatárokon, másfelől egyéb körülményeken (üzletszerűség, speciális elkövetési tárgyak) alapul.

Magánindítvány: a személyi vagyont károsító orgazdaság miatt az elkövető csak magánindítványra büntethető, ha a sértett hozzátartozója (331. §).

Orgazdaság szabálysértése: a régi Btk. 326. §-a értelmében, az orgazdaságot csak szándékos bűnösséggel lehetett megvalósítani. Tulajdon elleni szabálysértésnek minősült, ha az orgazdaságot ötvenezer forintot meg nem haladó értékre követték el [Szabs. tv.⁶⁴ 177. § (1) bekezdés a) pontja].

Speciális, kvázi minősítő körülményről rendelkezett a Btké.⁶⁵ 28. § (2) bekezdése: nem szabálysértés, hanem bűncselekmény valósul meg ugyanazon elkövető által elkövetett és együttesen elbírált tulajdon elleni szabálysértés esetén, ha a dolog értéke érték-egybefoglalás folytán az ötvenezer forintot meghaladja. Az érték-egybefoglalás azonban konkurál az üzletszerűséggel, mint minősítő körülménnyel.

⁶² KÁDÁR – MOLDOVÁNYI (1979) i. m. 397. oldal.

⁶³ Vesd össze ANGAL (1936) i. m. 175. oldal.

⁶⁴ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs. tv.).

⁶⁵ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról rendelkező 1979. évi 5. törvényerejű rendelet (Btké.).

Az „orgazdaság” de lege lata – A bűncselekmény, ami nincs, és mégis van

A 2013. július 1-jétől hatályos új Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) az orgazdaságot – hol másutt, mint – a vagyon elleni bűncselekmények (XXXVI. Fejezet) körében helyezte el (379. §). Az orgazdaság új Btk. (a továbbiakban: Btk.) szerinti tényállása – a régi Btk.-ban szereplő orgazdasághoz képest – *semmilyen változást nem hozott*. Sőt, e deliktum a Btk. hatálybalépése óta, egyetlenegy módosításon sem esett át, ami nem mondható el számos más tényállásról, és ami – különös tekintettel a Btk. hatálybalépésétől számított 41 módosítására – nem kicsit szokatlan.

Ezt az „állóvizet” kavarta fel a 2020. évi XLIII. törvény, pontosabban a törvény 59. § c)–d) pontja, amikor az orgazdaság tényállását a korábbi (vagy megelőző) alcímmel együtt, vagy ahogy szokták volt mondani: „*tokkal-vonóval*” hatályon kívül helyezte. Hatálytalan: 2021. január 1-jétől. Csupán a szakasz számozása és jelzése (379. §) szomorkodik a Jogtár[®]-ban a Karsai-féle Btk. nagykommentár ikonja társaságában a jogtalan elsajátítás (378. §) és az anno sok vihar megélt, és a büntetőjogászokat a mai napig megosztó jármű önkényes elvétele (380. §) között.

*

A 2020. évi XLIII. törvény 59. §-ához fűzött „*végső előterjesztői indokolás*” (a továbbiakban: indokolás) 4. pontja az orgazdaság (Btk. 379. §) hatályon kívül helyezésének okáról nem lebbenti fel a fátylat. Az indokolás szerint a hivatkozott törvényhely az orgazdaság pénzmosásba való beolvadásával és a pénzmosás tárgyának változásával szükségessé vált hatályon kívül helyezést végzte el. És valóban...

A pénzmosás (Btk. 399–400. §) új tényállását megállapító 53. §-hoz fűzött indokolás azonban a változásokra jóval részletesebb magyarázattal szolgált.

Az indokolás I. részének bevezetése mintegy megállapítja, hogy a vagyoni érdekeket sértő járulékos bűncselekményekkel szembeni büntetőjogi eszközök hatékonyságának javítását a 2020. évi XLIII. törvény 53. §-a a pénzmosás elkövetési tárgyának tartalmi kiterjesztése mellett⁶⁶ átláthatóbb, összevont tényállással, az orgazdaság beolvasztásával, az uniós normaingya által elvárt kiegészítésekkel és a minősítési rendszer átalakításával segíttte.

Az indokolás e körben kiemelte, hogy a pénzmosás elleni büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről szóló, 2018. október 23-ai (EU) 2018/1673 európai parlamenti és tanácsi irányelv⁶⁷ (a továbbiakban: 2018/1673 irányelv) 5. cikkében szereplő uniós szabályozási kötelezettség alapján a pénzmosás szándékos elkövetése négy évi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménynél nem lehet enyhébb.

⁶⁶ A büntető anyagi jog az orgazdaság és a pénzmosás elkövetési tárgyaként hagyományosan a dolgok körét jelölte meg (orgazdaságnál az árut, a terméket vagy a dolgot), amelyet értelmező rendelkezéssel kiterjesztett a villamos- és a gazdaságilag hasznosítható más energiára, a dolog módjára viselkedő, vagyoni jogosultságot megtestesítő okiratra és dematerializált értékpapírra [Btk. 383. § a) pontja; 402. § (1) bekezdése]. A módosítás következtében az elkövetési tárgy egységesen a *büntetendő cselekményből származó vagyon*.

⁶⁷ Az európai parlament és a tanács 2018. október 23-ai (EU) 2018/1673 Irányelve a pénzmosás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről. Megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjának 2018. november 12-ei, L 284. számában (22. oldal), hatályos 2018. december 2-től.

Mindezekhez képest, *a Btk.-ban még önálló törvényi tényállást képező orgazdaság a pénzmosással látszólagos alaki halmazatban, a specialitás viszonyában állt*, ami azt eredményezte, hogy egyfelől az orgazdaság tényállásába illeszkedő elkövetési magatartások a pénzmosás tényállásába is ütköztek; de (és ez a másfelől) a specialitásra figyelemmel a két bűncselekmény közül csak az orgazdaság volt megállapítható.

Csakhogy az orgazdaságnak, azonos elkövetési magatartások mellett léteztek a pénzmosás alapeseténél enyhébben büntetendő alakzatai. Másképpen fogalmazva: amíg a pénzmosás első alapesetének [399. § (1) bekezdése] büntetési tétele egytől öt évig terjedő szabadságvesztés, addig az orgazdaság vétségének [379. § (2) bekezdése] büntetési tétele két évig; az orgazdaság büntettének büntetési tétele három évig terjedő szabadságvesztés volt. Nyilvánvaló, hogy ez a tarthatatlan állapot – különös tekintettel az 2018/1673 irányelvre is – sokáig nem maradhatott fenn (legalábbis az indokolás szerint).

A 2020. évi XLIII. törvény 53. § módosító rendelkezéseinek eredményeképpen, *a pénzmosás negyedik alapesete lényegében a kizárólag más alaphűncselekményéhez kapcsolódó, orgazdaság jellegű pénzmosás lett* [Btk. 399. § (4) bekezdése]. *Tehát az átláthatóság és a normavilágosság megvalósulása érdekében, a módosító törvény hivatkozott szakasza az orgazda jellegű elkövetési magatartásokat és az orgazdaság elkövetési tárgyait teljes egészében a pénzmosás alá vonta.*

Az orgazdaság jellegű pénzmosást [Btk. 399. § (4) bekezdése] az valósítja meg, *aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont*

a) megszerzi, felette rendelkezési jogosultságot szerez, vagy

b) megőrzi, elrejt, kezeli, használja, felhasználja, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik. Az orgazdaság jellegű pénzmosás büntetése (alapesetben) öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást jelentős értéket meg nem haladó értékre követik el. Ismételten jelezzük, hogy a 2020. december 31-ig hatályban volt kisebb értékre vagy szabálysértési értékre üzletszerűen [379. § (2) bekezdés a)-b) pontja]; a nagyobb értékre, védett kulturális javak körébe tartozó tárgyra, műemlékre, régészeti lelőhelyre vagy régészeti leletre, kisebb értékű nemesfémre vagy kisebb értékre üzletszerűen [379. § (3) bekezdés a)-d) pontja] elkövetett orgazdaság büntetése vétség miatt két évig, illetve büntett miatt három évi terjedő szabadságvesztés volt.

Az orgazdaság jellegű pénzmosás néhány jellemzője

A pénzmosás törvényi tényállásába integrált orgazdaság különös (vagy csoport) jogi tárgyának meghatározásakor nehéz helyzetben vagyunk (nincs ez másképpen a pénzmosás különös jogi tárgyával sem). A 2020. december 31-ig hatályban volt orgazdaság különös jogi tárgyának meghatározására a Btk. XXXVI. fejezetének címe (a vagyon elleni bűncselekmények) iránymutatást adott, itt azonban a fejezetcímmel (pénzmosás) nem sokra megyünk. Ráadásul a fejezetcím és a tényállás megnevezése azonos.

A közvetlen és egyben elsődleges jogi tárgy – megítélésünk szerint – továbbra is a tulajdonjog: muszáj, hogy az legyen, hiszen az elkövetési tárgy a büntetendő cselekményből származó vagyon, és ez a büntetendő cselekmény, lényegében az alaphűncselekmény, akár lopás, sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés, rablás, kifosztás, zsarolás vagy jogtalan elsajátítás (vagyis csupa

„rendes” deliktum) is lehet. A másodlagos jogi tárgy továbbra is az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdek, mivel az orgazdaság jellegű pénzmosás elkövetője, azáltal, hogy a meghatározott vagyon elleni bűncselekményből származó dolgot megszerzi, megnehezíti a bűncselekmény felderítését”.⁶⁸ Úgy véljük, a járulékoság és a bűnkapcsolati jelleg ugyancsak változatlan.

Egyvalami azonban módfelett zavaró tényező. A „klasszikus” pénzmosás közvetlen jogi tárgya kettős: elsősorban a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményességéhez, másodsorban a pénzintézeti rendszer működésébe vetett bizalom megőrzéséhez fűződő társadalmi érdek⁶⁹ (Blaskó szerint a jogi tárgy: „a bűncselekményekből származó dolgok – elsősorban pénz – pénzügyi és tőkepiaci rendszeren keresztül, vagy egyéb gazdasági tevékenység keretében történő tisztára mosásának megakadályozásához fűződő társadalmi érdek”)⁷⁰. Óhatatlanul felmerül a kérdés: miképpen párosulnak a hagyományos pénzmosás jogi tárgyai az orgazdaság jellegű pénzmosás „fapados” elkövetőjének a cselekményéhez, aki például a más által elkövetett betöréses lopásból származó dolgot (vagyis vagyont) megszerzi, majd elrejt, deponálja, végül pedig továbbadja?

Lehetséges, hogy a pénzmosás negyedik alapesetének négy, de legalább három közvetlen jogi tárgya van? Ez ám a komplex jogi tárgy!

Lehetséges, hogy a Btk. 399. § (4) bekezdésében szereplő elkövetési magatartások, leánykori nevén orgazdaság, mégsem illik bele a pénzmosás tényállásába?

Lehetséges, hogy még mindig Angyal Pálnak van igaza, aki haláláig szorgalmazta e deliktum különtartását?

Lehetséges, hogy „félrement” a politikai akarat, és hibáztak a kodifikátorok, valamint a törvényalkotó?

Nem mellékesen, a pénzmosás tényállását a büntetőjogszabályok módosításáról szóló 1994. évi IX. törvény 23. §-a, 1994. május 15-től iktatta be a régi Btk. Különös Részébe. Ez a törvény alapvető változásokat hozott a gazdasági bűncselekmények terén, átfogóan újraszabályozta a régi Btk. XVII. fejezetét (a gazdasági bűncselekményeket).

A „pénzmosás” kifejezés – az 1994. évi IX. törvény 23. §-ához fűzött indokolás szerint – „azt a tevékenységet jelenti, amely megváltoztatja az illegálisan szerzett pénz azonosságát, és legális forrásból származónak tünteti fel azt. Három fázisa van: az elhelyezés, a bújtatás és az integrálás. A készpénz névtelenséget biztosít a szervezett bűnözés számos formájához, így különösen a kábítószer-kereskedelem, a fegyverkereskedelem és a terrorizmus szokásos közvetítő eszköze”⁷¹. A pénzmosás jogi tárgya: „a pénzintézetek törvényes működéséhez, emellett a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményességéhez fűződő közérdek”⁷², illetve „elsősorban a szervezett bűnözés elleni minél

⁶⁸ Vessd össze KÁDÁR – MOLDOVÁNYI (1979) i. m. 397. oldal.

⁶⁹ KARSÁI (2013) i. m. 843. oldal.

⁷⁰ BLASKÓ (2013) i. m. 314. oldal.

⁷¹ Az 1994. évi IX. törvény 23. §-ához fűzött indokolás.

⁷² TÓTH Mihály: *Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban*, 283. oldal (ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1996); FÖLDVÁRI József (szerk.): *Magyar Büntetőjog Különös rész*, 385. oldal (Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998).

*hatékonyabb küzdelemhez fűződő társadalmi, közösségi érdek*⁷³.

Az elkövetési tárgyak „*meghatározott bűncselekményekből származó anyagi javak*⁷⁴, *gyakorlatilag elsősorban készpénzről és értékpapírokról lehet szó*⁷⁵. A pénzmosás elkövetési tárgya „*a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményből származó dolog, (amelynek) körében kiemelkedő jelentősége van a készpénznek, (...) az ingatlannak, az értékpapírnak, a műkincseknek, a drágaköveknek, a nemesfémeknek, ékszereknek stb.*”⁷⁶

A pénzmosás, szögezzük le, alapvetően gazdasági bűncselekmény, aminek ékes bizonyítéka, hogy a hatálybalépésétől számítva a gazdasági bűncselekmények között kapott helyet – és most is az, hiába kreált neki nagy leleménnyel a jogalkotó a tényállás megnevezésével azonos című külön fejezetet. Az orgazda jellegű pénzmosás pedig nem pénzmosás, hanem orgazdaság – tipikus vagyon elleni bűncselekmény. A sárkeféből soha nem lesz sündisznó, hiába állítjuk, hogy az...

Az orgazdaság és a pénzmosás évtizedeken keresztül, pontosabban 26 évig jól megfért, ha nem is egymás mellett, de a két Büntető Törvénykönyv Különös Részének eltérő fejezeteiben. Nem kellett volna hozzájuk nyúlni.

*

A *pénzmosás* (Btk. 399–400. §) *jogtechnikai felosztása*: a tényállás két szakaszból (§) áll. A 399. § kilenc, a 400. § három bekezdésre tagolódik. A 399. § (3)–(4) és (5)–(7), valamint a 400. § (2) bekezdései pontokat is tartalmaznak.

A 399. § (1)–(4) bekezdései a *pénzmosás alapeseteit* szabályozzák [emlékeztetőül: a (4) bekezdés az orgazdaság jellegű pénzmosást szankcionálja]. Az (5) bekezdés az *alapesetek büntetési tételeit* határozza meg, míg a (6)–(7) bekezdés a *minősített eseteket* tartalmazza. A (8) bekezdés a *szándékos pénzmosásra irányuló előkészület vétségét rendeli büntetni*, a (9) bekezdés pedig a (3), illetve a (4) bekezdésben meghatározott *bűncselekmény felbujtója vagy bűnsegédje számára fogalmaz meg büntethetőséget kizáró okot*, feltéve, hogy a bűncselekményt az általa elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyonra követi el.

A 400. § a *pénzmosás gondatlan alakzatát szabályozza*. Az (1) bekezdés a bűncselekmény alapesetét, a (2) a minősített esetét szankcionálja. A (3) bekezdés szerint, nem büntethető gondatlan pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, és az elkövetés körülményeit feltárja, feltéve, hogy a bűncselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

A gondatlan alakzattal összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy a *gondatlanságnak a vagyon eredetére kell irányulnia, de az elkövetőnek a közreműködést kimerítő elkövetési magatartást szándékosan kell kifejtenie*.⁷⁷ Arról „*nem szól a fāma*”, hogy mi a helyzet a 400. § (1) bekezdésében meghatározott elkövetési magatartások gondatlan tanúsítása esetén (néhányik magatartás gondatlan elkövetése ugyanis fogalmilag nem kizárt), ám ennek itt és most, különösebb jelentősége nincs...

⁷³ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog Különös Rész, 2. hatályosított kiadás*, 515. oldal (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2002).

⁷⁴ TÓTH (1996) i. m. 283. oldal.

⁷⁵ FÖLDVÁRI (1998) i. m. 385. oldal.

⁷⁶ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU (2020) i. m. 516–517. oldal.

⁷⁷ Vesd össze az 53. §-hoz fűzött indokolás II.8. pontjában foglaltakkal.

A XL. Fejezethez tartozik a 401. §, amely a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztásának vétségét rendeli büntetni. A 402. § (2) bekezdése szerinti értelmező rendelkezés a 399–400. § alkalmazásában értendő pénzügyi tevékenységet, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételét részletezi. Az (1) bekezdés a dolog fogalmát terjesztette ki pl. a vagyoni jogsultságot megtestesítő okiratra, azonban az *elkövetési tárgy új megfogalmazása* (büntetendő cselekményből származó vagyon – némi túlzással szinte bármi lehet) *után okafogyottá vált.*⁷⁸

„Orgazdaság” vagy a pénzmosás szabálysértése

Lényeges változás, hogy a pénzmosás új minősítési rendszerében az üzletszerűség a szabálysértési értékre való elkövetést nem minősíti bűncselekménnyé. A pénzmosás ötvenezer forintot meg nem haladó értékre történő elkövetése ugyanis nem bűncselekményt, hanem szabálysértést valósít meg. A Szabs. tv. 177. § (1a) bekezdésének megfelelő tulajdon elleni szabálysértések önmagában az üzletszerűség folytán nem, csupán az érték-egybefoglalás Btk. 462. § (4) bekezdés a) pontjában írt szabályai szerint képezhetnek mégis bűncselekményt.⁷⁹ A hivatkozott törvényhely alapján bűncselekmény valósul meg, ha az ugyanazon elkövető által, egy éven belül elkövetett és együttesen elbírált ugyanolyan tulajdon elleni szabálysértés esetén a dolog értéke, az okozott kár, illetve az okozott vagyoni hátrány a törvényben meghatározott összeget,⁸⁰ érték-egybefoglalás folytán meghaladja.

A Szabs. tv. citált 177. § (1a) bekezdése értelmében, aki lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból vagy jogtalan elsajátításból származó dologot vagyoni haszonszerzés végett ötvenezer forintot meg nem haladó értékben megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik, szabálysértést követ el. Vegyük észre, hogy a Szabs. tv idézett (és hatályos) rendelkezéseiben tulajdonképpen a 2020. december 31-ig hatályban volt orgazdaság alaptényállásaiban [Btk. 379. § (1) bekezdés c) pontja] szereplő elkövetési tárgyak és magatartások köszönnek vissza.

Ez a felismerés persze, újabb kérdéseket generál: *orgazdaság bűncselekménye nincs* (legfeljebb orgazdaság jellegű pénzmosás), *ellenben orgazdaság jellegű pénzmosás szabálysértése van?* Hát a 2018/1673 irányelvnek „annyi”?

Kezd a helyzet nem kicsit mókássá válni...

Az indokolás szerint, a 2018/1673 irányelv 5. cikkében szereplő uniós szabályozási kötelezettség alapján, a pénzmosás szándékos elkövetése négyévi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménynél nem lehet enyhébb. Erre tekintettel a 2020. évi XLIII. törvény 53. §-a a pénzmosás alapesetét öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendelte büntetni, mert a magyar Btk.-tól idegen a négyéves büntetési tételkeret alkalmazása.⁸¹ Ennek alapján a jelentős értéket meg nem haladó vagyonra elkövetett pénzmosáson belül az érték szempontjából cizelláltabb szabályozás kialakítására nem volt lehetőség [lásd a Btk. 399. § (5) bekezdését].⁸²

⁷⁸ Hatályon kívül helyezte: 2020. évi XLIII. törvény 59. § f) pontja. Hatálytalan: 2021. január 1-jétől.

⁷⁹ Vesd össze az 53. §-hoz fűzött indokolás II.5. pontjában foglaltakkal.

⁸⁰ Lásd a Btk. 462. § (2) bekezdés a)–c) vagy g) pontjában meghatározott összegeket.

⁸¹ Vesd össze az 53. §-hoz fűzött indokolás I.2. pontjában foglaltakkal.

⁸² Vesd össze az 53. §-hoz fűzött indokolás II.5. pontjában foglaltakkal.

Mindezekre tekintettel, bennünk további kérdések merültek fel: *a Szabs. tv. 177. § (1a) bekezdésében meghatározott elkövetési tárgyak* (pl. lopásból, sikasztásból, csalásból stb. származó dolog), *nem merítik ki a pénzmosás elkövetési tárgyának*, vagyis a büntetendő cselekményből származó vagyonnak *a fogalmát* [Btk. 399. § (1)–(4) és 400. § (1) bekezdése]?

Az ötvenezer forint meghaladja a jelentős értéket? Másképpen fogalmazva: az ötvenezer forint jelentős értéket meg nem haladó értéknek minősül? Tudjuk: a Btk. 462. § (1) bekezdése *g*) pontja értelmében *nem valósul meg bűncselekmény, ha a pénzmosást ötvenezer forintot meg nem haladó értékre, a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 177. § (1a) bekezdésében meghatározottak szerint követik el.*

További kérdések nincsenek.

Összegzés

A 2020. évi XLIII. törvény az orgazdaság (Btk. 379. §) tényállását 2021. január 1-jétől hatályon kívül helyezte. Az orgazdaság persze igazából nem tűnt el, mert a pénzmosás 399. § (4) bekezdésében visszaköszönt (orgazdaság jellegű pénzmosás).

*

A vagyoni viszonyok büntetőjogi védelmének már az ókorban is kiemelt fontosságot tulajdonítottak. Hammurápi törvénykönyvében a lopás tényállásában megtalálható az orgazdaság és a tárgyi bűnpártolás nyoma, valamint Manu törvényeiben sem válik külön az orgazdaság a lopástól.

Magyarországon az orgazdaságot, amelynek törvényi tényállása még hosszú évszázadokig nem különült el a lopástól, a XI. században Szent László király lényegében már szankcionálta (Dekrétomok Harmadik Könyvének 11. Fejezete).

A Csemegi-kódex még egy fejezeten belül (XXX. Fejezet) szabályozta az orgazdaságot és a bűnpártolást, (370–378. §), de az 1962. július 1-jétől hatályos népköztársasági Btk. (1961. évi V. törvény) már a vagyon elleni bűncselekmények körében (XVI. Fejezet), önálló tényállásként szankcionálta (301. §). A soron következő büntető törvénykönyvek az orgazdaság büntetőjogi megítélésén és rendszertani elhelyezésén nem változtattak: 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) XVIII. fejezet (a vagyon elleni bűncselekmények) 326. §; 2012. évi C. törvény (Btk.) XXXVI. Fejezet (a vagyon elleni bűncselekmények) 379. §.

*

A pénzmosás tényállását az 1994. évi IX. törvény 23. §-a – 1994. május 15-ei hatállyal – iktatta be a régi Btk. Különös Részébe: XVII. fejezet (a gazdasági bűncselekmények) I. cím (gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények) 303. §. A 2013. július 1-jétől hatályos Btk. a pénzmosást az azonos megnevezésű XL. Fejezetben helyezte el (399–400. §).

Az orgazdaság elsődleges jogi tárgya a vagyoni viszonyok rendjén belül a tulajdonjog, míg a pénzmosásé alapvetően a szervezett bűnözés elleni eredményes küzdelem és a pénzintézetek törvényes működésébe vetett közbizalom.

A két bűncselekmény elkövetési tárgya egymástól homlokegyenest eltérő: az orgazdaságé mint vagyon elleni deliktumé a meghatározott, jobbára vagyon

elleni bűncselekmények elkövetéséből származó dolog; a gazdasági viszonyok rendjét sértő pénzmosásé pedig jellemzően (és eredetileg) a meghatározott bűncselekményekből származó anyagi javak (2021. január 1-jétől: a büntendő cselekményből származó vagyon), in concreto elsősorban készpénz, értékpapírok, ingatlan stb.

Az orgazdaság és a pénzmosás a két büntető törvénykönyvben jól megfér, ha nem is egymás mellett, de a különös részek eltérő fejezeteiben. Ezt az „ál-lóvizet” kavarta fel a 2020. évi XLIII. törvény 59. § c)–d) pontja, amikor – a 2018/1673 irányelvre hivatkozással – hatályon kívül helyezte az orgazdaságot, az 53. § pedig – testidegenként – beolvastotta a pénzmosás tényállásába [Btk. 399. § (4) bekezdése] – nagyon nem kellett volna. (A 2018/1673 irányelvben meghatározott okokat a tanulmányban a szükséges mértékben részleteztem.)

E jogalkotói leleménnyel kapcsolatban felmerült (és a bevezetésben is említett) kérdéseket összegző válaszok a következők (a válaszokból kiderülnek a kérdések is): a hagyományos pénzmosás és az orgazdaság

- büntetőjogi, illetve kriminalisztikai jellemzői között párhuzam nem vonható;*
- jogi tárgyai nem azonosak;*
- elkövetési tárgyai különbözőek;*
- elkövetői nem azonos körből kerülnek ki; a fentiekből következően*
- az orgazdaság jellegű pénzmosás nem illeszkedik a pénzmosás tényállásába.*

Nagyon úgy tűnik, hogy a politikai akarat – az inkriminált európai parlamenti és tanácsi irányelvnek mindenáron való megfelelés eredményeképpen – rendszeren „félrement”, hibáztak a kodifikátorok és a törvényhozó. Ideje lenne befejezni ezt a kodifikációs ámokfutást.

*

A tanulmány célja – a felmerült kérdések megválaszolása mellett – az volt, hogy röviden (ebből eredően a teljesség igénye nélkül) bemutassuk az orgazdaság hazai jogfejlődését, és vázlatosan ismertessük e deliktum pénzmosás-ként történő újjászületésének hátterét. Szerény képességeinkhez mérten mindent megtettünk azért, hogy a kitűzött cél megvalósuljon, és nagyon reméljük, miszerint ezt a tisztelt olvasó is így ítéli meg.

A nyugalom megzavarására (különösen) alkalmas kifejezésekért ismét elnézést kérünk – Dixi et salvavi animam meam!

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Felhasznált irodalom

ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 13. Sikkasztás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság és bűnpártolás* (Attila-nyomda Részvénytársaság kiadása, Budapest, 1936)

BÁRÁNY Lászlóné (főszerk.): *Általános Kislexikon Második Kötet L–Z* (Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest, 2005)

BÉKÉSI Imre: *Az orgazdaság és a bűnpártolás*. Rendőrségi Szemle 10/1955. szám

- BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog Különös Rész, 2. hatályosított kiadás* (HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2002)
- BLASKÓ Béla (szerk.): *Büntetőjog Különös Rész II.* (Rejtjel Kiadó, Budapest–Debrecen, 2013)
- FÖLDVÁRI József (szerk.): *Magyar Büntetőjog Különös rész* (Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998)
- KÁDÁR Krisztina – MOLDOVÁNYI György (szerk.): *Büntető Törvénykönyv* (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979)
- KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (CompLex Kiadó, Budapest, 2013)
- KOVÁCS Gyula: *A lopás nyomozása*. In LAKATOS János (szerk.): *Kriminálisztikai jegyzetek és tanulmányok* (Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2008)
- KOVÁCS Gyula: *Az újszülött sérelmére elkövetett emberölés – Jogtörténeti visszatekintés*. Obsitos Detektívek Lapja 2019/1–4. szám
- MARKÓ László (főszerk.): *Egyetemes Lexikon* (Magyar Könyvklub, Budapest, 1994)
- MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet* (Osiris Kiadó, Budapest, 1996)
- NÁDORI Attila (főszerk.): *Britannica Hungarica Nagylexikon 5. kötet* (Kossuth Kiadó, Budapest, 2012)
- POPOVICS Béla (szerk.): *A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása* (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1952 és 1958)
- TÓTH Mihály: *Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban* (ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1996)

2. Internetes hivatkozások

- <http://birtokos.szojelentese.com/> Online magyar értelmező szótár (letöltés: 2020. december 30.)
- http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20163sz/01_Ambrus_IAS_2016_3.pdf – AMBRUS István: *Békési Imre korai munkái* (letöltés: 2020. december 30.)
- https://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/visszaesobunelkovetok.pdf – BALLA Lajos: *Adalékok a visszaeső bűnelkövetők megítéléséhez a magyar büntetőjogban* (letöltés: 2020. december 30.)
- <https://uj.jogtar.hu/> Corpus Juris Hungarici – Jogtár®

3. egyéb dokumentumok

- <https://uj.jogtar.hu/> 2020. évi XLIII. törvény 53. §-ához és 59. § ához fűzött részletes indokolás – Jogtár®

Reflektáló **Jogi témájú hírek és** **szakcikkek kommentárja** **Rovatvezető: Dr. Kovács Gyula**

A morgás joga (*ius murmurandi*) az ókori Rómából származik: a plebsnek, vagyis a politikai jogokkal – kezdetben – nem rendelkező szabad lakoságnak megadatott a felszólaláshoz, a véleménynyilvánításhoz, *ad absurdum* az ellenvélemény kifejtéséhez való jog.⁸³ A későbbi köztársaságok és demokráciák alkotmányosaiban vagy alaptörvényeiben – mint a szólásszabadság vagy a véle-

Forum Romanum

ménynyilvánítás joga – alapjoként szerepel ez a kitétel.⁸⁴

A „Reflektáló” címmel, 2016. január 1-jétől indult új rovatban jogi (alapvetően büntetőjogi és kriminalisztikai) témájú hírek, valamint szakcikkek rendhagyó kommentárjait tesszük közzé. A kommentárok azért rendhagyók, mert alkalmasint nem mentesek a bírálattól, az építő jellegű kritikától, sőt, olykor-olykor a humortól és a pajkos összekacsintástól sem.

A népnek joga van ahhoz, hogy elégedetlenségének hangot adjon. A bünyügyi szakember (nyomozó hatóság tagja, rendészeti oktatási intézmény oktatója, büntetőjogász és/vagy kriminalista stb.), úgy is, mint a nép gyermeke, ugyancsak jogosult arra, hogy a jogalkotással és/vagy a jogalkalmazással kapcsolatos anomáliákat észrevételezze, s ezeket közzétegye, illetve bármilyen szakmai kérdésben véleményt nyilvánítson.

Figyelem! Nem kizárt, hogy a cikkek egy része vitriolos tintába mártott tollal íródott, és a nyugalom megzavarására kifejezetten alkalmas. Széplelkűek ezt a rovatot ne olvassák – előre szóltam!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Íme, a „Reflektáló”: lehet morgolódni.

*

⁸³ A képen a Forum Romanum, az ókori Róma piactere a Capitolium, a Palatinus és a Quirinale domb között, városházával, szónoki emelvényvel, bírósági csarnokokkal, számos templommal és diadalívvel. MARKÓ László (főszerk.): *Egyetemes Lexikon*, 289. oldal (Magyar Könyvklub, Budapest, 1994). A kép forrása: <https://www.hetedhetorszag.hu/olaszorszag/forum-romanum> (letöltés: 2019. október 3.)

⁸⁴ Lásd Magyarország Alaptörvényének IX. cikk (1) bekezdését: „Mindenkinek joga van a vélemény szabadságához.”

Dr. Kovács Gyula

Lendületben a Hálapénzkommandó

Reflexió az Index „Ötven rendőrt állítottak rá a hálapénzes orvosokra és ápolókra”; a Privátbankár.hu „Összeállt a főosztály, amely a hálapénzt ellenőrzi; valamint a hvg.hu „Akár tíz évet is kaphat egy orvos, aki hálapénzt fogad el” című írásaira

A Belügyminisztérium (a továbbiakban: BM) sajtófőnöke, *Samu Attila* r. dandártábornok szerint, a Nemzeti Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: NVSZ) már felállította azt a főosztályt, amelynek tagjai 2021. március 1-jétől ellenőrizhetik az egészségügyi (vagy az egészségügyben) dolgozókat, ezen belül is a hálapénzes eseteket. A r. dandártábornok az InfoRádióknak azt nyilatkozta, miszerint az NVSZ „március 1-jétől alkalmazhatja a megbízhatósági vizsgálatot, amely az egészségügyi szolgálati jogviszonyt választókra vonatkozik”⁸⁵.

Ezzel kapcsolatosan nem árt tudni, hogy a megbízhatósági vizsgálat eredetileg „a rendvédelmi szervek hivatásos állománya körében a vonatkozó szolgálati törvényben meghatározott olyan jogintézmény, amelynek elsőrendű célja annak ellenőrzése, ill. kontrollálása, hogy az ebben érintett felek vajon eleget tesznek-e hivatali kötelezettségüknek, vagy esetlegesen azt valamilyen módon megszegik (...)”⁸⁶. A megbízhatósági vizsgálat olyan, a valóságban is előforduló mesterséges élethelyzet kialakítása, amely lehetővé teszi annak az ellenőrzését, hogy a vizsgált személy eleget tesz-e a jogszabályokban előírt hivatali kötelezettségének, azaz befolyásmentesen látja el a feladatát, vagyis, jogszabályszerűen jár-e el”⁸⁷ – fejtette ki *Samu Attila*, az InfoRádióknak adott nyilatkozatában. Az sem mellékes körülmény, hogy a megbízhatósági vizsgálat során – az Rtv. 7/B. § (1) bekezdésének első mondata szerint, az Rtv. VII. Fejezetében meghatározott módon – titkos információgyűjtés folytatható. E kiegészítés után, talán elképzelése lehet a beavatlan olvasónak a „valóságban is előforduló mesterséges élethelyzetek kialakításáról”.

A BM sajtófőnöke azt is elmondotta, hogy „a hálapénz eddig sem volt legális, mégis sokan gyakorolták. Január 1-jétől azonban a hatályos változás nem annak a nyújtását és elfogadását rendeli büntetni, hanem kiterjeszti a korrupciós bűncselekményeknek a körét, nevezetesen a jogosulatlan előny elfogadásával”⁸⁸.

⁸⁵ https://index.hu/belfold/2021/01/18/rendor_halapenz_vizsgalat/ Index.hu Zrt. (letöltés: 2021. január 18.). A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 7. § (1) bekezdés b) pont bb) alpontja szerint, az egészségügyi szolgálati jogviszonyban állók megbízhatósági vizsgálatát az NVSZ végzi.

⁸⁶ BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*, 381. oldal (Dialog Campus Kiadó, Budapest, 2019).

⁸⁷ <https://privatbankar.hu/cikkek/makro/osszeallt-a-foosztaly-amely-a-halapenzt-ellenorzi.html> – Privátbankár.hu (letöltés: 2021. január 18.).

⁸⁸ <https://privatbankar.hu/cikkek/makro/osszeallt-a-foosztaly-amely-a-halapenzt-ellenorzi.html> – Privátbankár.hu (letöltés: 2021. január 18.).

Az idézett sajtófőnöki nyilatkozattal kapcsolatosan két megjegyzést szeretnék tenni: *a hálapénz 2020. december 31-ig legális volt*, olyannyira az, hogy (elméletileg) adókötelezettség alá esett (ez az egyik). A január 1-jétől hatályos „*változás*” pedig pontosan *a hálapénzt mint jogtalan előny adását vagy ígéretét* (aktív gazdasági vesztegetés)⁸⁹, valamint *annak kérését, elfogadását vagy az ígéretének az elfogadását* stb. (gazdasági passzív vesztegetés)⁹⁰ *rendeli büntetni* (ez pedig a másik).

A hálapénz vonatkozásában a Kúria Bfv. III. 1.336/2019. számú ítéletében kimondta: *„Hálapénz az a juttatás, amelyet az egészségügyi szolgáltatás igénybevételét követően a beteg vagy hozzátartozója hálája, köszönete jeléül a szolgáltatásban közreműködő egészségügyi dolgozónak nyújt. Az előre – az egészségügyi ellátás, gyógykezelés megkezdése előtt – adott előny nem hálapénz, és az sem, amelyet a beteg nem saját elhatározásából, nem önként szolgáltat.*

A kért és ennek eredményeként kapott juttatás tehát nem sorolható a hálapénz kategóriájába. Kérés alatt értendő minden olyan magatartás – így a célozgatás, a szokásokra történő figyelemfelhívás stb. –, amely az önkéntességet, s ennek folytán a juttatás hálapénz jellegét kizárja” (BH2020. 320. I.).

A fentieket összegezve: *2021. január 1-jéig legális volt a hálapénz* (a beteg vagy hozzátartozója részéről utólag, az egészségügyi dolgozónak önként adott juttatás), míg az előre kikötött vagy kért juttatás nem minősült hálapénznek, az a vesztegetés elkövetési tárgyát képezte.⁹¹ A 2021. január 1-jét követő *változások lényege éppen az, hogy bizonyos kivételektől eltekintve* (pl. meghatározott értékig adott ajándék), *már az utólag, önként adott „hálapénz” sem törvényes*, vagyis jogtalan előnynek minősül, tehát ugyancsak a vesztegetés elkövetési tárgyának minősül.

Akik érdeklődnek a további részletek iránt, és szeretnének a témában mélyebben elmerülni, azok olvassák el *Dezső András „Akár tíz évet is kaphat egy orvos, aki hálapénzt fogad el”* hangzatos című, bulvárszagú írását.⁹² A cikkből – már amennyiben a kedves olvasó hvg.hu előfizető – megtudhatják, mi az a megbízhatósági vizsgálat; hogyan lehet az orvost és a beteget lebuktatni; mi történik akkor, ha egy rossz-szándékú beteg bosszúból jelent fel egy orvost; számíthat-e enyhébb elbírálásra a „*bűnbánó*” beteg; végül: miért mennek sokszor a fizetőképes betegek is az állami kórházakba?

Jómagam az eddig leírtakat csak annyiban egészíteném ki, hogy a tízéves múltra visszatekintő, eredeti feladatát nézve a rendőrség belső ellenőrzésére hivatott NVSZ-nél ötven fővel jött létre az *Egészségügyi Szolgálatok Védelmi Főosztálya*, amely három osztályra tagozódik. A főosztály beosztottjai *„értelemszerűen csak 2021. március 1-jétől tudnak élesben dolgozni”*, de a

⁸⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 290. § (6) bekezdése (vesztegetés).

⁹⁰ Btk. 291. § (1) és (6) bekezdése (vesztegetés elfogadása).

⁹¹ A vesztegetés elkövetési tárgya tényállási elemként nincs meghatározva, az ott szereplő jogtalan előny ugyanis nem feltétlenül materiális tárgy. Amennyiben ez a jogtalan előny vagyoni jellegű (pl. pénzbeli vagy pénzürtéket képviselő dologi juttatás, ez esetben elkövetési tárgyról van szó. Vess össze KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*, 595. oldal (CompLex Kiadó, Budapest, 2013).

⁹² https://hvg.hu/360/20210125_halapenz_buncselekmény_nemzeti_vedelmi_szolgalat megbizhatosagi_vizsgalat – hvg.hu (letöltés: 2021. január 30.).

hátralevő néhány hét alatt sem tétlenkednek: „*meg kell találniuk azokat az élethelyzeteket, amelyekben a megbízhatósági vizsgálatokat elvégezhetik*”⁹³.

Ennek az élethelyzetkeresésnek vagy inkább gyártásnak a mibenlétét a tisztelt olvasó fantáziájára bízom.

*

Az egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló 2020. évi C. törvény (a továbbiakban: Eszjtv.) 2021. január 1-jei hatálybalépésével számos probléma merült a felszínre. A törvény – habár ezt sokan körömszakadtáig tagadják – rendszeresen megosztotta az egészségügyi dolgozókat. Itt és most csak egy kérdéssel, a nem kellőképpen átgondolt, épp ezért differenciálatlan (vagy inkább túldifferenciált) illetményrendszerrel foglalkozom.

A probléma gyökere abban rejlik, hogy amíg az Eszjtv. – kevés kivételtől eltekintve – lényegében csak az orvosok illetményét rendezte, pontosabban nagyságrendekkel megemelte, addig a felsőfokú (főiskolai vagy egyetemi) végzettséggel rendelkező, de nem orvos képesítésű/besorolású egészségügyi szakdolgozók (pl. diplomás ápolók, dietetikusok, egészségnevelők, gyógytornászok, konduktorok, szülésznők, védőnők), valamint a középfokú képesítésű szakasszisztensek (pl. fizioterápiás asszisztens, röntgenasszisztens, vagy a háziorvosnál és bármelyik szakorvosnál dolgozó asszisztens) illetménye csak a szokásos (beígért) mértékkel növekedett.

A Eszjtv. hatálya ugyan „az állami és az önkormányzati fenntartású egészségügyi szolgáltatóra, annak fenntartójára, valamint az állami vagy önkormányzati fenntartású egészségügyi szolgáltatónál egészségügyi szolgálati jogviszonyban álló személy (a továbbiakban: egészségügyi szolgálati jogviszonyban álló személy) jogállására terjed ki”⁹⁴, de a 8. § (3) bekezdése alapján az 1. mellékletben szereplő bértábla csak az orvosokra, szakorvosokra, fogorvosokra, szakfogorvosokra, gyógyszerészekre, szakgyógyszerész, továbbá a Kormány rendeletében meghatározott munkakörben foglalkoztatott, továbbá egyéb, nem egészségügyi egyetemi végzettséggel, valamint nem egészségügyi egyetemi végzettséggel és egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképesítéssel rendelkező egészségügyi szolgálati jogviszonyban álló személyekre vonatkozik.

Magyarul: amíg például a 16–20 év szolgálati idővel rendelkező orvosnak az illetménye a bértábla 6. fokozata alapján bruttó 1.044.175 (egymillió-negyvennégyezer-százhetvenöt) forint, addig az azonos szolgálati idővel rendelkező diplomás gyógytornász ennek kb. egyharmadát, a középfokú szakképesítésű szakdolgozó pedig csak kb. egyhatodát keresi meg. Azokra az egészségügyi dolgozókra ugyanis, akik nem tartoznak az Eszjtv. 8. § (3) bekezdése (és értelemszerűen az 1. mellékletben szereplő bértábla) hatálya alá, jelen állás szerint, a foglalkoztatójára (vagy munkáltatójára) érvényes jogszabályok által meghatározott bértáblák vonatkoznak (pl. az önkormányzati fenntartású

⁹³ <https://privatbankar.hu/cikkek/makro/osszeallt-a-foosztaly-amely-a-halapenzt-ellenorzi.html> – Privátbankár.hu (letöltés: 2021. január 18.).

⁹⁴ Eszjtv. 1 § (1) bekezdése; az egészségügyi tevékenység végzésének egyes kérdéseiről szóló 2003. évi LXXXIV. törvény (a továbbiakban: Eütev.) 4. § a)–c) pontja.

egészségügyi intézményeknél a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény, a Kjt.).⁹⁵

A Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara internetes honlapján csupán néhány biztató szó olvasható arról, miszerint a Kormány az 1848/2020. (XI. 25.) Korm. határozatban intézkedett az alapellátásban dolgozó orvosok és szakdolgozók béremeléséhez szükséges 2021. évi forrás biztosításáról. Olvasható továbbá egy ígéret, hogy „amennyiben a béremelés részleteiről hiteles tájékoztatást kapunk, honlapunkon megjelentetjük”⁹⁶ – vagy a se kép, se hang mellett, nesze semmi, fogd meg jól.

Mindezekről függetlenül (vagy mindezek ellenére) a Btk. vesztegetés (290. §) tényállásának új, 2021. január 1-jétől hatályos (6) bekezdése szerint, „Aki egészségügyi szolgáltatás nyújtásával összefüggésben egészségügyi dolgozónak, egészségügyben dolgozónak (tehát nem csupán az orvosoknak!) vagy ezekre tekintettel másnak az egészségügyről szóló törvényben meghatározottak szerint jogtalan előnyt ad vagy ígér, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”. A vesztegetés elfogadásának (Btk. 291. §) ugyancsak 2021. január 1-jétől hatályos (6) bekezdése kimondja, miszerint a vesztegetés elfogadása „alkalmazásában az egészségügyi szolgáltatással összefüggésben jogtalan előnynek minősül az egészségügyről szóló törvényben meghatározottak szerinti jogtalan előny”.

Öntsünk tiszta vizet a pohárba (vagy lebbentsük fel a fátylat): ez esetben jogtalanak akkor minősül az előny, ha az állami egészségügyi intézményben dolgozó egészségügyi alkalmazott ajándékként olyan tárgyat (tehát nem pénzt) fogad el, amelynek értéke nem haladja meg a minimálbér 5%-át (az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 138/A. §). Ebből az is következik, hogy az állami intézményben alkalmazott egészségügyi dolgozó pénzt még az 5%-os értékhatár alatt sem, vagyis egyáltalán nem fogadhat el.

Korrekt, nemigaz?!

Hogy Mari néni Simagöröngyösön és Pista bácsi Ásatlankúton is értse: 2021. január 1-jétől csak az Eszjtv. 8. § (3) bekezdésében meghatározott egészségügyi dolgozók (jellemzően orvosok) kapják a bértábla szerinti módfelett jelentős alapbéremelést. Az egyéb felsőfokú és középfokú végzettségű egészségügyi szakdolgozók nem. Mindezek ellenére, a paraszolvencia elfogadásának tilalma, és ezzel együtt a büntetőjogi fenyegetés a nem orvos egészségügyi dolgozók feje fölött is ott lebeg.

Ez a lényeg.

Nos, azt régóta tudjuk, hogy jogalkotásunk legalább ezer sebből vérzik, és amit a kodifikátoraink ezen címszó alatt művelnek, az a szakmai dilettantizmus csimborasszója (tisztelet az elenyésző kivételnek). De, hogy ott a „toronyban” ekkora a baj, azt nem gondoltuk volna, pontosabban mertük remélni az ellenkezőjét (sajnos, nem ez az első tévedésünk).

⁹⁵ <https://profitline.hu/Kozalkalmazotti-bertabla-2021---kozalkalmazotti-fizetesi-osztalyok-2021-ben-415325> – Profit Line (letöltés: 2021. január 29.).

⁹⁶ <http://www.meszk.hu/hirek.aspx?nid=102202> – Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara (letöltés: 2021. január 29.).

Forrás és irodalomjegyzék

Boda József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon* (Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019)

Karsai Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (CompLex Kiadó, Budapest, 2013)

Internetes hivatkozások

<http://www.meszk.hu/hirek.aspx?nid=102202> – Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara (letöltés: 2021. január 29.)

<https://privatbankar.hu/cikkek/makro/osszeallt-a-foosztaly-amely-a-halapenz-ellenorzi.html> – Privátbankár.hu (letöltés: 2021. január 18.)

<https://profitline.hu/Kozalkalmazotti-bertabla-2021---kozalkalmazotti-fizetesi-osztalyok-2021-ben-415325> – Profit Line (letöltés: 2021. január 29.)

https://hvg.hu/360/20210125_halapenz_buncselekmey_nemzeti_velmi_szolgalat_megbizhatosagi_vizsgalat – hvg.hu (letöltés: 2021. január 30.)

https://index.hu/belfold/2021/01/18/rendor_halapenz_vizsgalat/ Index.hu Zrt. (letöltés: 2021. január 18.)

Dr. Kovács Gyula

Agyonhallgatott kriminalisták – Endrődy versus Pekáry

Szokatlan reflexió dr. Demeter Gabriella „Daktiloszkópiai nyilvántartás Magyarországon – Az ujj- és tenyérnyomatok bűnügyi célú kezelése” című, a Jogi Fórumban megjelent tanulmányához

A bűnügyi szakemberek és a kriminalisták zöme (*Dobos János*⁹⁷ óta tisztában vagyunk azzal, hogy a két meghatározás nem azonos tevékenységet takar)⁹⁸, szinte betéve tudja, miszerint a daktiloszkópiát, vagyis „a személyazonosság megállapítására alkalmazott ujjnyomatvételi módszert”⁹⁹, *Pekáry Ferenc*¹⁰⁰, 1902 nyarán „hozta be” Magyarországra. *Pekáry* ugyanis az idő tájt „kilenc napot töltött Londonban, ahol – rokonának, dr. *Duka Tivadarnak*¹⁰¹ köszönhetően – lehetősége nyílt az angol rendőrség munkájába is betekinteni”¹⁰². *Pekáry*, eme betekintés során „csodálkozott rá a daktiloszkópiára”¹⁰³.

Tehát ennek a „rácsozóknak” az eredményeképpen hozta haza *Pekáry* a kódos Albionból a módszert, a technikát és a szakirodalmat¹⁰⁴, majd az általa készített újtjelentés kiértékelése után, a már alkalmazott *Bertillon*¹⁰⁵-féle antropometriai¹⁰⁶ személyazonosító módszert elvetve, meghonosították a daktiloszkópiát Magyarországon. Kezdetben ugyan sokan szkeptikusan fogadták a változtatás iránti igényt és magát a változtatást, vagyis az új személyazonosító módszert, de végül *Gábor Béla*¹⁰⁷ népszerűsítő tevékenységének és a

⁹⁷ *Dr. Dobos János* r. ezredes (1935–2003) kriminalista, főiskolai oktató, szakíró, a kezdetektől a *Kék fény* című televíziós bűnügyi magazin szakértője, a XX. század második felének emblemikus alakja, „a rendőr, aki már életében legenda volt”.

⁹⁸ *Dobos János: Ars criminalistica*. In *Kovács Gyula* (szerk.): *Dobos-könyv – Emlékkönyv dr. Dobos János születésének 80. évfordulója tiszteletére*, 21–35. oldal (Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015).

⁹⁹ *Boda József* (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*, 112. oldal (Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019).

¹⁰⁰ *Dr. zebegnyői Pekáry Ferenc* (1859–1925) „a modern állami rendőrség apostola”, 1882-ben, a hírhedt Thaisz-korszakban kezdte pályáját a fővárosi rendőrségnél díjnokként, 1918-ban miniszteri tanácsosként vonult nyugállományba.

¹⁰¹ *Dr. dukafalvi és kucsini Duka Tivadar* (1825–1908) jogász, orvos, 1848-as honvédtiszt, Görgey hadsegédje, a brit hadsereg ezredese, Dardzsiling (India) kormányzója, orientalista, Kőrösi Csoma Sándor-kutató, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) tagja.

¹⁰² *ANTI Csaba László: A modern állami rendőrség apostola, dr. zebegnyői Pekáry Ferenc*. In *Szomor Sándor* (szerk.): *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület tiszteletére*, 201. oldal (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2011).

¹⁰³ *Ibolya Tibor: Az első magyar kriminalisztikai tankönyv és szerzője*. In *Ibolya Tibor: Kriminalisztika-történeti tanulmányok*, 43. oldal (Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015).

¹⁰⁴ *HENRY, Edward Richard: Az ujjlenyomatok osztályozása és felhasználása* (Classification and Uses of Fingerprints).

¹⁰⁵ *Alphonse Bertillon* (1853–1914), rendőrtisztviselő, a párizsi személyazonosság megállapításával foglalkozó hivatal egykori vezetője, a róla elnevezett antropometriai nyilvántartási rendszer kidolgozója.

¹⁰⁶ *Antropometria*: emberméréstan.

¹⁰⁷ *Dr. Gábor (Hollefreund) Béla* (1873–1939), jogász, szakíró, a daktiloszkópia egyik hazai úttörője, az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal első vezetője, államrendőrségi kerületi kapitány.

daktiloszkópia gyakorlati alkalmazhatóságának köszönhetően mégis széles körben bevezették.¹⁰⁸

A daktiloszkópia magyarországi sikertörténetéhez nagymértékben hozzájárult *Rudnay Béla*¹⁰⁹ székesfővárosi főkapitány (a hazahozatalát követően elsőként ismerte fel a daktiloszkópia jelentőségét) és *H. Arányi Taksony*,¹¹⁰ aki 1905-ben *Gábor Bélával* közösen írta meg az első hazai daktiloszkópiai szakkönyvet (címe: *Dactyloscopia – A személy kilétének megállapítása az újjak lenyomatai alapján*).¹¹¹

A daktiloszkópia hazai bevezetésével összefüggésben szokás még kitérni arra a tényre, hogy végső soron ez az új személyazonosítási módszer eredményezte, de legalábbis nagymértékben elősegítette az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal létrehozását, amely 1909. január 1-jén kezdte meg működését, és amelynek első vezetője – nem meglepő módon – *Gábor Béla* volt.

Már csak az a kérdés, ki az a címben szereplő *Endrődy*, aki ráadásul „versus” *Pekáryval*, és vajon mi köze lehet a daktiloszkópiához?

*

A második világháborút követően méltatlanul elfeledett, pontosabban csendőrmúltja miatt agyonhallgatott kisendrődi *Endrődy Géza* (1851–1900), a ludovikás honvédtiszt, a közszolga, a csendőrtiszt, majd rendőr, Losonc és Gyula rendőrkapitánya, aki „lapcsináló” (Magyar Csendőr és Délvidéki Nemzetőr), főszerkesztő, szép- és szakíró, aki nem melleleg *Magyarország első kriminalisztikai szakkönyvének a szerzője volt*.

A bűnügyi nyomozás tudományának első hazai szakkönyve 1897-ben, 124 évvel ezelőtt jelent meg Losoncon, *Endrődy Géza* tollából, a Kármán-féle Könyvnyomda gondozásában. A második kiadás egy esztendővel később, 1898-ban, 123 éve látott napvilágot Budapesten (*Singer és Wolfner* munkáját dicséri). Ennek az egyedülálló műnek a címe: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*.

A kézikönyv szerzőjének neve mellé sokan társítják a „csendőrr főhadnagy” jelzőt, ami nem teljesen helytálló. *Endrődy* ugyan 1883 májusától 1895 áprilisáig valóban csendőrtisztként szolgált (főhadnagyi rendfokozattal vonult nyugállományba), de *A bűnügyi nyomozás kézikönyve* első kiadásakor (1897) Losonc, a második kiadás megjelenésekor (1898) pedig Gyula rendőrkapitánya volt.¹¹² A kézikönyvet tehát rendőrként írta, és „mint rendőrkapitány halt meg 1900. szeptember hó 12-én”¹¹³.

Endrődy korszakalkotó kézikönyvében már 1897-ben írt a daktiloszkópiáról, annak a személyazonosításban betöltött szerepéről (lényegében meghatározta

¹⁰⁸ DEMETER Gabriella: *Daktiloszkópiái nyilvántartás Magyarországon – Az ujj- és tenyérlenyegek bűnügyi célú kezelése*, 25 és 27. oldal – <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/1099> Jogi fórum (letöltés: 2021. január 31.).

¹⁰⁹ *Rudnai és divékújfalusi Rudnay Béla Gábor István* (1857–1932), a budapesti magyar királyi államrendőrség rendőrfőkapitánya, Hont, Komárom, Nógrád vármegyék, szabad királyi városok volt főispánja, országgyűlési képviselő, a Magyar Királyi Szent István-rend vitéze, az Osztrák Császári Lipót-rend lovagja, családtörténész.

¹¹⁰ *Hunyadvári Arányi Taksony* (1858–1929), jogász, szakíró, rendőrtiszt, rendőrfőtanácsos, később budapesti rendőrfőkapitány-helyettes, a daktiloszkópia egyik első hazai szakértője.

¹¹¹ GÁBOR Béla – H. ARÁNYI Taksony: *Dactyloscopia – A személy kilétének megállapítása az újjak lenyomatai alapján* (Országos Központi Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1905).

¹¹² KOVÁCS Gyula: *A szél kergette vagabund – Pályakép Endrődy Gézáról, Magyarország első kriminalisztikai szakkönyvének szerzőjéről*. *Obsitos Detektívek Lapja* 2018/1–4. szám, 16. oldal.

¹¹³ PRESZLY Lóránd: *A csendőrség úttörői*, 177. oldal (Budapesti Hírlap Nyomdája, Budapest, 1926).

a daktiloszkópia négy alaptételét), sőt, ha némileg kezdetlegesen is, de leírta az ujjlenyomat vételének folyamatát és az ahhoz szükséges eszközöket.

A *bűnügyi nyomozás kézikönyvének* véryomokról szóló XII. részének 3. fejezetében – A hajszál (papillár) vonalak lenyomata cím alatt – a következők olvashatók: „A hajszálvonalak vagy papillár vonalak alatt azon rendkívül finom és vékony vonalakat értjük, melyek az ember ujjá hegyének belső részén, tehát a köröm mögött elhúzódnak.¹¹⁴ Ezek a vonalak azzal a sajátossággal bírnak, hogy minden embernél más formájúak, és formájuk a gyermekkortól a késő vénségig ugyanaz marad.¹¹⁵ A személyazonosság bizonyítására tehát ezeknek a vonalaknak a lenyomata sokszor igen nagy fontossággal bír, példának okáért, ha egy gyilkos a kezét bevérrezte, s véres ujjával valamely sima felületű tárgyhoz ér, azon a hajszálvonalak híven megmaradnak; azért midőn a csendőr ily véres ujjlenyomatot¹¹⁶ talál, azt okvetlenül biztosítsa, mert ha azt a gyanúsított egyen ujjá hegyeinek lenyomatával – természetesen nagytűve segítségével – összehasonlítjuk, a személyazonosságot kétségtelenül bizonyítani lehet.

Az összehasonlításra szükséges lenyomatot úgy szerezzük meg, hogy a gyanúsítottnak ujjait olajos festékkel, korommal, tintával vagy valami festékfélével bekenjük, s aztán papírra ismételtlen lenyomatjukat¹¹⁷.

*

A daktiloszkópia magyarországi bevezetésével kapcsolatos „Pekáry-kultusz” szakmai körökben olyannyira tartja magát, hogy a 2019-ben megjelent – egyébként igencsak pontos, részletes és nagyívű – Balláné-féle *Krimináltechnika* egyetemi tankönyv,¹¹⁸ Endrődy Géza nevét még lábjegyzetben sem említi: „A daktiloszkópia magyarországi bevezetése Pekári (sic!) Ferenc nevéhez fűződik, aki Londonban eltöltött szabadsága alatt ismerkedett meg a Galton-Henry-féle tízujjas nyilvántartási rendszerrel, amit hazaérkezvén rövid időn belül a hazai bűnüldözés szolgálatába állított. Lelkes és kitartó munkája eredményeként két évvel később már a budapesti nyilvántartásban 6000 bűnöző ujjlenyomatlapja volt megtalálható¹¹⁹.

¹¹⁴ *Papilláris vonalak*: a bőr epidermiszből (felhám) és dermiszből (irha) vagy coriumból áll. Az epidermisz, a felsőrész, több eltérő szerkezetű rétegből tevődik ki, amelyet elhalt, elszarusodott sejtek alkotnak. Ez a réteg jelzi a kéz igénybevételének a fokát. Az epidermisz és a dermisz nem sima felszínnel kapcsolódnak egymáshoz, hanem csapszerű kiemelkedésekkel, a dermális papillákkal. E csapszerű kiemelkedések tetején nyílnak a verejétkúpulusok. Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1. kötet*, 377–378. oldal (BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004). A *papilla* eredeti jelentése szemölcs. BAKOS Ferenc (szerk.) *Idegen szavak és kifejezések szótára*, 623. oldal (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978).

¹¹⁵ A bőrfodorszál-rajzolatok (papilláris vonalak) személyazonosítási célra való felhasználhatósága négy tételen alapszik: 1. Az emberi test bőrfodorszálainak rajzolata az egyén élete során nem változik. 2. A rajzolatok, beleértve a részletjellegű sajátosságokat is, egyediek és nem ismétlődnek (Galton szerint, 1:64 milliárdhoz). 3. A bőrfodorszálak rajzolatában előforduló és megkülönböztethető minták lehetőséget nyújtanak az osztályozásra. 4. A tenyéren, az ujjakon és a talpakon lévő papilláris rajzolatok könnyen leképződnek. Forrás: BÁNÓ-KACSKOVICS Virginia: *Az ujjnyomok felkutatása és rögzítése a helyszíni szemle dinamikus szakaszában* I. Obsitos Detektívek Lapja 2017/1–2. szám, 24. oldal.

¹¹⁶ Helyesen (vagy mai terminológiával): ujjnyom. Az ujjlenyomat az, amit a bűnügyi nyilvántartásba vétel során a gyanúsítottól „vesz le” a nyomozó hatóság tagja.

¹¹⁷ ENDRŐDY Géza – KOVÁCS Gyula: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve – Magyarország első kriminalisztikai szakkönyve*, 203–204. oldal (Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2018).

¹¹⁸ BALLÁNÉ Füstzer Erzsébet: *Krimináltechnika* (Dialog Campus Kiadó, Budapest, 2019).

¹¹⁹ BALLÁNÉ (2019) i. m. 139. oldal.

A *Boda-féle Rendészettudományi Szaklexikonban Endrődyről* ugyancsak hallgatnak, de nagy megnyugvással fedeztem fel egy szócikket *Pekáryról*, aki-nek a (...) „segítségével honosodott meg az ujjnyomattan (→ daktiloszkópia) alkalmazása Magyarországon, emellett részt vett az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal megszervezésében, fejlesztette a rendőri szakképzést és szakirodalmat, valamint reformjaival előkészítette a vidéki rendőrségek államosítását”¹²⁰.

Hanem, a vidéki rendőrségek államosításánál álljunk meg egy kis időre. Azt tudta-e bárki is, hogy *Endrődy Géza* lelkes, odaadó és eltántoríthatatlan híve volt a rendőrség államosításának? Nyilván senki még csak nem is sejtette (különösen azok nem, akik előtt ismeretlen *Endrődy* neve). Erről tanúskodik például *Endrődy Magyarország rendőrsége az államosítás előtt* című jelentős munkája, amely Gyulán, 1898-ban, *Dobay János* Könyvnyomdája által látott napvilágot.

Jól láthatóan „nem minden *Pekáry*”, ami daktiloszkópia, rendőrség államosítása és bűnügyi nyomozás tudománya.

*

*Nagy örömmel tapasztaltam, hogy e kis szösszenet megírására inspiráló Demeter Gabriella*¹²¹-féle – egyébként kiváló – tanulmány mellett, létezik olyan mű (remélem, művek is), amely e témában említésre méltónak tartja *Endrődy Géza* nevét. Tetézte az örömet, hogy *Dámó Blanka* 2020-ban védett szakdolgozatában,¹²² egyenesen szembeállítja egymással *Endrődyt* és *Pekáryt*. *Dámó* szakdolgozatának *Cui merito? – Endrődy versus Pekáry* című 4.3. fejezetében arra a következtetésre jut, hogy *Pekáry* londoni útja célzatos volt (amihez kapóra jött *Duka Tivadar*, az egykori '48-as honvédtiszt, a londoni rendőri berkekben ismert és befolyásos rokon), vagyis „nem véletlenül botlott bele a daktiloszkópiába”. Egyébként is: milyen magánút az, amelyről hivatalos jelentés készül? A lényegét tekintve tanulmányút tehát arra szolgált, hogy *Pekáry* az 1900. szeptember 12-én 49 évesem elhunyt *Endrődy* szerepét átvéve, megismerje a daktiloszkópia gyakorlati alkalmazását, és megvizsgálja, ha úgy tetszik előkészítse annak magyarországi bevezetését.

Dámó dolgozatának hivatkozott fejezetét a következő kérdéssel zárja: *mi történt volna, ha Endrődy nem távozik idejekorán az élők sorából? A szerző a válaszal sem marad adós: a mérleg nyelve valószínűleg Endrődy és nem Pekáry felé billen... Hadd ismételjem meg Dámó kérdését: Önök szerint, mi lett volna, ha...*

A *Dámó-féle* álláspontot már évek óta képviseli *Ibolya Tibor*¹²³, és emellett kardoskodom jómagam is: (...) „véleményem szerint az az eddig nem vitatott állítás is megkérdőjelezhető, hogy *Pekáry Ferenc* – aki korának kimagasló tudású és felkészültségű rendőrtisztviselője volt – először Londonban >>csodálkozott rá<< a daktiloszkópiára. Nehezen elképzelhető, hogy a rendőri pályafutását 1882-ben elkezdő *Pekáry* nem olvasta *Endrődy* 1898-ban Budapesten

¹²⁰ BODA (2019) i. m. 441. oldal.

¹²¹ Dr. Demeter Gabriella törvényszéki titkár a Miskolci Törvényszéken.

¹²² DÁMÓ Blanka: *A daktiloszkópia magyarországi bevezetése – Endrődy Géza versus dr. Pekáry Ferenc*. Szakdolgozat (Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete Bűnügyi szakjogász szakirányú továbbképzés, 2020).

¹²³ Dr. Ibolya Tibor fővárosi főügyész, címzetes egyetemi docens, a KRE ÁJK oktatója.

másodszor is kiadott nyomozási tankönyvét,¹²⁴ hisz' tudjuk róla, milyen nagy hangsúlyt helyezett a rendőrök önképzésére. Sokkal valószínűbb, hogy Pekáry olvasta Endrődy művét (vagy annak eredeti, Hans Gross¹²⁵ által írt változatát), és londoni útja során már volt mihez kötnie az ott látottakat, észelve, hogy az a gyakorlatban is kiválóan működik (és nem utolsósorban jóval olcsóbb, mint a Bertillon-féle antropometria).

Endrődy Géza tankönyvében a fentiekén túl is sok érdekes és sokszor a mai napig jól használható és tanulságos gondolatot talál a kriminalisztika iránt érdeklődő olvasó¹²⁶.

Jómagam befejezés gyanánt (vagy helyett) a bűnüldöző és/vagy kriminalista kollégáktól csupán a következőket kérem: ha bárhol és bármi okból felmerül a daktiloszkópia hazai bevezetése (akár Pekáry-mesterrel összefüggésben), gondoljanak a „szél kergette vagabundra”, Endrődy Gézára, Magyarország első kriminalisztikai szakkönyvének szerzőjére, aki lényegében „belehalt a rendőrségbe”¹²⁷...

Forrás- és irodalomjegyzék

- ANTI Csaba László: *A modern állami rendőrség apostola, dr. zebegnyői Pekáry Ferenc*. In SZOMOR Sándor (szerk.): Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület tiszteletére (Országos Rendőr-főkapitányság, Budapest, 2011)
- BAKOS Ferenc (szerk.) *Idegen szavak és kifejezések szótára* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978)
- BALLÁNÉ Fűszer Erzsébet: *Krimináltechnika* (Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019)
- BÁNÓ-KACSKOVICS Virginia: *Az ujjnyomok felkutatása és rögzítése a helyszíni szemle dinamikus szakaszában I.* Obsitos Detektívek Lapja 2017/1–2. szám
- BÓCZ Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1. kötet* (BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004)
- BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon* (Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019)
- DÁMÓ Blanka: *A daktiloszkópia magyarországi bevezetése – Endrődy Géza versus dr. Pekáry Ferenc*. Szakdolgozat (Károli Gáspár Református Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete Bűnügyi szakjogász szakirányú továbbképzés)
- DEMETER Gabriella: *Daktiloszkópiai nyilvántartás Magyarországon – Az ujj- és tenyérlenyomatok bűnügyi célú kezelése* – <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/1099> Jogi fórum (letöltés: 2021. január 31.)

¹²⁴ A bűnügyi nyomozás kézikönyvéről van szó.

¹²⁵ Gross (Groß), Hans Gustav Adolf (1847–1915) osztrák kriminológus, a „kriminalisztika atyja”, főműve: *Vizsgálóbírák kézikönyve* (Handbuch für Untersuchungsrichter) 1893.

¹²⁶ IBOLYA (2015) i. m. 43–44. oldal.

¹²⁷ Endrődyt 1895-ben, 44 évesen, „testi töredezettség” miatt helyezik nyugállományba (gyanúhatóan halálos, de legalábbis gyógyíthatatlan beteg volt). Nyugdíjasként Esztergomban telepedik le, de 1896-ban a millenniumi ünnepségekre (az Ezredéves Országos Kiállításra) Budapestre utazik. Itt a mai napig tisztázatlan körülmények között felszerel a rendőrséghez (feltételezések szerint ebben egykori ludovikás tanára, miháldi báró Splényi Ödön, akkor még kerületi kapitány is segítségére lehetett). Egy biztos: a következő évben már Losonc rendőrkapitánya.

- DOBOS János: *Ars criminalistica*. In Kovács Gyula (szerk.): *Dobos-könyv – Emlékkönyv dr. Dobos János születésének 80. évfordulója tiszteletére* (Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015)
- ENDRŐDY Géza – KOVÁCS Gyula: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve – Magyarország első kriminalisztikai szakkönyve* (Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2018)
- GÁBOR Béla – H. ARÁNYI Taksony: *Dactyloscopia – A személy kilétének megállapítása az ujjak lenyomatai alapján* (Országos Központi Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1905)
- IBOLYA Tibor: *Az első magyar kriminalisztikai tankönyv és szerzője*. In IBOLYA Tibor: *Kriminalisztikatörténeti tanulmányok* (Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015)
- KOVÁCS Gyula: *A szél kergette vagabund – Pályakép Endrődy Gézaról, Magyarország első kriminalisztikai szakkönyvének szerzőjéről*. *Obsitos Detektívek Lapja* 2018/1–4. szám
- PRESZLY Lóránd: *A csendőrség úttörői* (Budapesti Hírlap Nyomdája, Budapest, 1926)

Múltidéző **Detektívtörténetek és** **régi bűnügyek** **nyomozásának** **tapasztalatai**

Időutazásra invitálom a nyájas olvasót: ha úgy tetszik, egyfajta múltidézésre, amelynek során régi – kitalált vagy valóságos – detektívtörténeteket eleveníthetünk fel. E visszatekintés során, szembesülhetünk a kor nyomozóideáljaival, valamint – mintegy belesve a kulisszák mögé – megismerkedhetünk az egykori bűnügyek felderítésének a fortélyjaival. Vajon, annak idején, milyennek képzeltek a detektívromantikát a regényírók, miről írtak az újságok bűnügyi tudósítói, és mit csináltak jobban vagy másképpen a „nagy öregek”?

Az időkerék döcögve megindul, gyorsul, majd egyre lassabban forog, végül megáll. Merre járunk? Hányat írunk? Igen, már látni: a helyszín Egyiptom, pontosabban Kairó, talán a századforduló (1900-as évek) idejében. A nem minden napi történetet Fröhlich János¹²⁸ jegyezte le...

Fröhlich János **A török koldus¹²⁹**

A történet szereplői:

Jerome Dearwhite, angol detektív, *Rogerson* társa

Lawrence Swit, alias *Schlemmer gróf*, bűnöző, *Lerieux* bűntársa

Lerieux, alias a *török koldus*, bűnöző, *Swit* bűntársa

Lord Salissay, az angol Külügyi Hivatal vezető beosztású főtisztviselője, *Lower* felettese

Maurice Lelley, kairói rendőrfőnök

Rogerson, a Scotland Yard főfelügyelője, *Dearwhite* társa

Sir Edward Lower, az angol Külügyi Hivatal tisztviselője

*

¹²⁸ Fröhlich János (Budapest, 1873. április 2. – Budapest, 1926. augusztus 29.) író, újságíró, forgatókönyvíró, filmrendező, színész, producer, a magyar bűnűldözés első nagy krónikása. Fröhlichről részletesebben: <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/frohlich-janos> – Hangosfilm (letöltés: 2018. december 2.).

¹²⁹ A novella eredetileg Fröhlich János: *Detektívhősök – Igaz történetek az életből* című könyvében, a 3–17. oldalon látott napvilágot (Magyar Kereskedelmi Közlöny Hírlap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1914). A mű védelmi ideje a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 31. § (1)–(2) bekezdésének értelmében 1997. január 1-jén lejárt. Lapunk hasábjain a szerkesztett, lábjegyzetekkel kiegészített, és a szükséges mértékben stilizált változat olvasható. Szerkesztő: dr. Kovács Gyula.

A kairói „*Hotel Miroir*”¹³⁰ (Tükör Szálloda) teraszán két angol beszélget. Az egyik Jerome Dearwhite, a világhírű angol detektív, a másik az előbbinek barátja, Rogerson, a londoni „*Scotland Yard*” főnöke. Mindketten belemerültek a nyüzsgő tömeg nézésébe, melyben az európaiakon kívül arabokat, törököket, perzsákat, beduinokat, négereket, malájokat, japánokat és örményeket lehetett látni. Dearwhite hirtelen így szólt barátjához:

– Látja Rogerson azt az urat, aki azzal a két tiszttel megy? Azzal volt már dolgunk. Ez Lawrence Swit, aki az amerikai „*Pacific*”-vasút egyik expresszét kirabolta, és aztán átszökött Angliába.

E pillanatban egy török koldus lépett asztalukhoz. Burnusza rongyos és piszkos, arcán pedig nagy forradás volt. A szánalmas külsejű koldus törökül köszöntötte a detektívet, de azután kitűnő kiejtésű francia nyelven kezdett beszélni.

– Hogyan, te beszélsz franciául? – kérdezte a detektív.

– A koldus zavarba jött, és hirtelen szólni sem tudott.

– Mit hebegsz?

– Valami eszembe jutott, efendim. Azt kérdezted, hogy a francia nyelvet, hol tanultam? Tizenkét év előtt jártam Párisban, és három évig ott éltem, ezalatt megtanultam franciául.

– Hát jól van. Elhiszem. De mondd, mit akarsz tőlünk?

– Ezt az írást egy német efendi küldte neked.

A koldus burnuszából levelet vett elő, és átadta a detektívnek. Aztán köszönt, és elment. Dearwhite felbontotta a levelet, és egy névjegyről a következőket olvasta: „*Uram! Veszélyben forgok. Jöjjön rögtön a Kheopsz utca 42. szám alá. Schlemmer gróf*”.

– Ah, bah – felelte a detektív –, Schlemmer gróf. Ha veszélyben van, a Kheopsz utcából, tehát jó másfél órányira innen, majd egy sánta és béna koldust küld segítségért. Más embert nem talált?

– Rogerson helyeslően bólintott.

– Aztán meg, ki az a Schlemmer gróf?! Rogerson, nekem alapos a gyanúm, hogy a levelet valami gazember írta, ki itt ül vagy ült a teraszon, és aki bennünket akar törbe csalni, vagy el akar minket a hotelből távolítani, talán azért, hogy itt valami gaztettet kövessen el, melyet jelenlétünkben kockáztatva lát. Azt, hogy a gazember valahol a közelben rejtőzik, onnan tudom, hogy a koldus egyenesen ide, az asztalhoz talált, minden kérdezősködés nélkül. A gazember megbízója bizonyosan megmutatott bennünket neki.

– Csakugyan, úgy lehet – felelte Rogerson –, de mit csináljunk most?

– Felmegyünk a szállóbeli lakásunkra. A józan ész diktálja, hogy a gazember azért hívat, hogy a szállodát hagyjuk el, mert valószínűleg oly esemény megy majd végbe, amelynél nekünk nem szabad jelen lennünk. Azt remélte, hogyha kocsin is megyünk, másfél órát mégis eltöltünk, és ezalatt ő végrehajtja a dolgát. Induljunk!

Mindketten fizettek és a szálló portásához mentek, hogy szobájuk kulcsát elkérjék. A portás ámulva nézett rájuk, és kijelentette, hogy nem sokkal előbb nála járt egy úr, és azt mondta, ő Schlemmer gróf, a monsieur Dearwhite

¹³⁰ *Hotel Miroir*: a *Miroir* napjainkban is működő francia szállodalánc. A szállodalánc Kairóban már nem üzemeltet szállodát.

barátja. Elkérte a detektív szobájának kulcsát, majd később egy nagyobb ládát hozott, melyet az egyik hotelszolga vitt fel. E ládán ott díszelgett a grófi korona.

A detektív és Rogerson türelmetlenül beszálltak a liftbe, hogy szobájukba menjenek. A gépkezelő éppen meg akarta indítani a gépet, midőn a detektív hirtelen megragadta a gépész kezét e kiáltással:

– Baj van! Ki kell szállni. A liftsodronyok át vannak metszve!

E pillanatban a gépész ámulva látta, hogy azok az acélsodronyok, amelyeken a lift mozog, egészen át vannak vágva.

– Nos, Rogerson, mit szól Schlemmer grófunkhoz?

– Csak nem ő tette?

– De bizony, kedves Rogersonom, ő tette ezt. No, de nem baj, menjünk fel a lépcsőn a szobánkba.

Kiszálltak, és a lépcsőn siettek fel. A detektív, szobájukhoz közeledve, lábujjhegyen lépett az ajtóhoz. Fülét a zárhoz téve, hallgatózott. Rogerson néhány lépésnyi távolságból nézte.

– Menjünk le – súgta a detektív Rogersonnak.

A kapu alatt megszólította a portást:

– Van itt orvos a szállodában?

A portás igennel felelt, és a földszint egyik szobájába vezette a detektívet és társát, ahol az éppen otthon tartózkodó orvos fogadta őket. Rogerson nagy bámulatára a detektív egy „*telmachos cungrra*”¹³¹ elnevezésű veszedelmes mérget kért tőle. Az orvos fejét rázta a különös kérésre, és kijelentette, hogy neki a diplomájába kerül, ha mérget egyébre ad ki, nem pedig gyógyszerre.

– Minek kell önnek a mérge? – kérdezte végül.

A detektív azt felelte:

– Egy veszedelmes kígyót akarok vele megmérgezni.

Az orvos egy ideig habozott, de végre is engedett a detektív kérésének, és adott egy kis üveggel a veszedelmes méregből.

Rogerson nem tudta magának megmagyarázni, hogy mire kell Dearwhitenek a veszedelmes mérge. Nem szólt azonban semmit; azt gondolta, majd megmondja neki a detektív.

Az orvostól elbúcsúzva, visszasiettek az emeletre. Alig értek a szobájuk elé, Rogerson kivette a revolverét, és letolta a biztosítékot.

A detektív nevetni kezdett:

– Mire való ez az előkészület, Rogerson?

– Hiszen a szobában van az álgrófunk!

– Ördögöt! Már rég nincs ott. Majd meglátja. Egyelőre arra kérem, Rogerson úr, segítsen nekem. Itt a mérge. Töltse be ebbe a kis fecskendőbe. Így. No, jól van. Én elmegyek valahová, ahol nagy szükség van rám. Ön pedig menjen be a szobánkba. Ott álljon fel szó nélkül az asztalra. Ha nem jelentkezik senki vagy semmi, akkor kezdjen el fütyülni. Így ni. Ha azután valami élőlény előbúvik, fecskendezze rá a mérget.

Rogerson még akart valamit kérdezni a detektívtől, de az hirtelen távozott. Rogerson a kezébe fogta a méreggel teli fecskendőt, és benyitott a szobába. Dearwhite utasítása szerint felállt az asztalra és körülnézett, de nem látott senkit. Az utasításnak megfelelően fütyülni kezdett, és elképzelhető, mekkora volt a rémülete, midőn látta, hogy az egyik sarokból egy indiai kobra ugrik elő.

¹³¹ Ilyen mérge nem létezik (a Google keresőjében sem található).

Rémülete azonban csak egy pillanatig tartott, mert teljes erejéből reá fecskendezte a mérget. A „*telmachos cungrra*” hatása a kígyón rögtön mutatkozott. Az utálatos hulló görcsösen rángatózott, és kétágú nyelvét öltögette, de aztán összezsugorodott és vége volt. Rogerson bátor, sőt, vakmerő ember volt, de a rettenetes kígyó látványa mégis megijesztette. Midőn látta, hogy a kobra nem mozdul, leszállt az asztalról, és azon töprengett, mit csináljon a kígyóval. E pillanatban észrevette a sarokban azt a ládát, melyet a portás említett. Meglehetősen kicsiny, feketére fényezett és grófi koronával ellátott láda volt. Ebbe akarta Rogerson tenni a kígyót, mert tudta, hogyha a kobra méregmirigyei felszakadnak, a belőle kiömlő veszedelmes méreg szaga megfertőzi a szobát. Éppen fel akarta nyitni a ládát, midőn annak belsejéből sziszegést hallott. Tehát a ládában is voltak kígyók. Gyors elhatározással megragadta a méreggel töltött fecskendőt, és felrántotta a láda fedelét. A nyílásban két kobra feje jelent meg, de a következő pillanatban már működött Rogerson fecskendője, és a kobraék éppen úgy pusztultak el, mint első társuk. De Rogerson már annyira kimerült a veszedelmes állatok vadászatába, hogy úgy hagyva azokat, lement ismét a szálloda teraszára.

*

A teraszon ezalatt a kép még mozgalmasabb lett. Fantasztikus öltözetű és ékszerekkel megrakott arabok jártak a tömegben, oldalukon a *zeheredzsével* (hosszú tör) ¹³². A tarka emberáradat valóban az „*Ezeregy éjszaka*” bűvös perspektíváját nyújtotta. Mindez azonban nem érdekelte Rogersont. A londoni rendőrkapitány idegesen szívta az egyik cigarettát a másik után. Idegességének az volt az oka, hogy Dearwhitet sehol sem találta. Hosszú várakozás után elhatározta, elmegy a Kheopsz utcába, ahová a német gróf hívta, mert azt hitte, hogy a detektív mégiscsak odatartott. Bosszantotta, hogy revolverén kívül nincs más fegyvere, és ezzel nem tartotta tanácsosnak elindulni, mert sejtette, miszerint ott ezzel nem érhet célt. Különben is már sötétedni kezdett, és tapasztalatból tudta, hogy a kairói arab városrész veszedelmesebb este, mint a New York-i Crucksquarter ¹³³. Rövid fontolgtatás után eszébe jutott, legjobb lesz, ha felmegy a szállodai szobájába, és felszereli magát. A liftbe nem szállt be, habár a sodronyokat már helyreigazították. Elővigyázatosságból a lépcsőkön ment fel. Közben a török koldus képe motoszkált a fejében, aki annyira gyanús volt a számára. Midőn benyitott a szobájukba, hirtelen ez az alak, a török koldus termett előtte. A gazembernek a hosszú arab tőre a kezében volt. Rogerson egy pillanatra megdöbbsent, de gondolva a helyzet komoly és veszélyes voltára, azonnal revolvert rántott. Éppen lőni akart, amikor a török koldus gúnyosan felkacagott:

– Agyon ne lőjön, öreg cimborá!

Dearwhite hangja volt.

Rogerson örömeiben felkiáltott, és megölelte barátját, mikor látta, hogy csakugyan ő az.

– Hát ezt a koldusgúnyát, hol szedte?

– Kell ez ma este. No, de erről majd később. Különben gratulálok a szerencsés vadászathoz.

¹³² Hosszú pengéjű tör (arabul): خنجر طويل البيضاء.

¹³³ Crucksquarter: „valamilyen” negyed (lefordíthatatlan).

- Bizony, az nem volt tréfa! De nini, a kobrák már nincsenek itten.
- Azokat már Maurice Lelley, a kairói rendőrfőnök vette pártfogásába bűnjelként. De most menjünk le az étterembe, és erősítsük meg magunkat kissé, mert ma éjjel nem kobrákra, hanem emberekre fogunk vadászni.

Rogerson még akart valamit a detektívtől kérdezni, de az az újját a szájára tette, annak jeléül, hogy ne beszéljen. Azután levetette a koldusruhát, és együtt lementek a szálloda éttermébe. Vacsora után még egy kis ideig szivaroztak, amidőn egy elegánsan öltözött úr lépett az asztalukhoz. Dearwhite kezét fogott vele, és bemutatta Rogersonnak.

- Honfitársunk, sir Edward Lower, barátom, Rogerson.
- A bemutatkozás után Lower hirtelen így szólt Rogersonhoz:
- Tudja ön, uram, hogy mi az oka az ittlétemnek?
- Nem tudok semmiről, mert az én Dearwhite barátom igen szófukar ember.
- Majd elmondom akkor helyette. Mister Dearwhite rájött, hogy ellenem, illetve a magammal hozott nagyfontosságú iratok ellen, két internacionális szélhámos akciót indított. A céljuk az, hogy csekélységemet a nagy Allah birodalmába menesszék, és az iratokat elrabolják. Tudnia kell, mister Rogerson, hogy diplomáciai ügyben járok el. Az iratok tartalmát magam sem ismerem, mert azok lepecsételve fekszenek az irattáskámban, de annyit tudok, hogy nagyfontosságú kereskedelmi szerződésről esik szó bennük. Az angol külügyi hivatal általam küldi a Szuez-csatorna igazgatóságának. Főnököm, lord Salissay, azzal a kijelentéssel bízta rám őket, hogyha az iratok elvesznek, akkor nem csak Angliának keletkezhetne kára, hanem a politikában is bonyodalmakat idézhetne elő. Felsőbb utasításra kerülő utakon indultam Alexandriába a Szuez-csatorna igazgatóságához. Ez az óvatosság azonban mit sem használt, mert az érdekelték megtudták a dolgot. Ma akarták tőlem elrabolni az iratokat. Ennyit tudok. Azt hiszem azonban, hogy mister Dearwhite már többet tud.

A detektív önérzetesen mosolygott.

- Sőt, már mindent tudok. Itt van ebben a borítékban az összes bizonyíték, ami erre az ügyre vonatkozik.

Ezzel egy kis borítékot vett elő, amely le volt pecsételve.

- A borítékot önnek adom át, uram, hogy ne érhessen engem az a vád, miszerint utólagosan beleírtam valamit.

Sir Edward Lower átvette a borítékot, ezután kezét szorítva Rogersonnal és a detektívvvel, távozott. Távozása után a detektív kivett a zsebéből három, nagypecsétetes levelet.

- Látja Rogerson, hogy mily előnyös ismerni a lélektant. Maga elhiszi azt, amit most ez a Lower mondott?
- Miért ne hinném? Egy gentleman nem hazudik. És aki a londoni „*Jockey Club*” (Zsoké Klub)¹³⁴ alelnöke, az csak nem lehet egy közönséges gazember?!
- Maga nagyon elveti a sulykot, Rogerson. Nem mondtam, hogy Lower gazember, hanem csak azt, miszerint nem mondott igazat, midőn állította, hogy fontos kereskedelmi szerződés van a borítékban.
- Hát, mi volna benne?

¹³⁴ A londoni *Jockey Club*ot 1750-ban alapították olyan úriemberek, akiket a lovaglás szenvedélye hozott össze. Napjainkban a modern vállalati struktúrában működő *The Jockey Club* szervezi a brit lósportversenyeket, illetve kezeli az ezzel kapcsolatos befektetéseket és innovációkat. Forrás: <https://www.thejockeyclub.co.uk/> – The Jockey Club (letöltés: 2019. március 16.).

- Majd megmondom: e három, lepecsételt borítékban összesen 942.000 angol font sterling van.
- Lehetetlen. Először: még tíz ilyen borítékban sem férne el. Másodsor: honnan tudja, hogy 942.000 font sterling van benne, mikor a tartalmát nem is látta?
- Csak nem gondolja, Rogerson, hogy az óriási összeg papírpénzben van a borítékban? Mindegyik borítékban egy-egy állami kötelezvény van, és ha azokat az angol állam állítja ki, biztosabbak, mint akárha aranyban küldenék.
- Lehetséges, de honnan tudja, hogy 942.000 font sterling van benne?
- Egyszerű a dolog. Nem olvasta a lapokban a mostani költségvetést? Ha olvasta, akkor emlékezni fog, hogy ott 942.000 font sterling volt a Suez-csatorna részvénytársaságnak előirányozva. Nos, ezt a pénzt viszi Lower a rendeltetése helyére utalványokban, és ezt a pénzt akarják a gazemberek tőle ellopni. Persze úgy, hogy elteszik láb alól, így senki se tudja meg a dolgot, és nekik idejük lesz az állampapírokat értékesíteni. Lower átadta nekem az államutalványokat, hogy biztos helyen legyenek, és ez mindenestre nagy bizalmának a tanújele. Most azonban munkára fel!

A detektív a barátjával még egy kisebb sétát tett, és aztán betértek egy füstös *kavecsarsiba* (kávéház).¹³⁵ Megittak egy-egy csésze mokaát, és visszaballagtak a szállodába. Ott már minden csöndes volt, mert éjfél elmúlt. A detektív a folyosón egy rejtekhelyen hagyva Rogerson, a szobájukba ment, és felöltötte a koldusruháját. Azután a szobájuk előtt foglalt helyet. Rogerson egy, a folyosón üresen álló szekrénybe rejtőzött, amelynek ajtaján hasadék volt. Ezen keresztül figyelemmel kísérhette a fejleményeket. Látta Dearwhitet török koldusgúnyában gubbasztani a szobájuk ajtaja előtt.

Negyedóra múlva gyenge füttyök, majd léptek zaja hallatszott. Rogerson kinézett a hasadékon, és látta, hogy egy magas férfi suhant végig a folyosón, és kezét fogott a török koldusnak öltözött detektívvel. A jövevény elővett a zsebéből egy kis szerszámot, és a lakatra tette. Néhány másodperc, és az ajtó halk nyikorgással feltárult. Elsőnek a magas férfi, azután Dearwhite léptek be a szobába. A következő pillanatban azonban kiabálás és éles fütty hangzott. Rogerson felszakította a szekrény ajtaját, és kezében a revolverrel a szobába rontott. Éppen jókor jött. A detektív és az idegen a földön dülakodva hempergettek, az utóbbi éppen a detektívbe akarta szúrni hosszú törét. Rogerson hatalmas ütést mért a támadó tarkójára, mire az elvesztette eszméletét. A megszabadult detektív fellélegzett, aztán gyors mozdulatokkal megkötözte támadója kezeit. Ezután megszólalt:

- Csúnya ügy volt ezzel a fickóval! Tudja, hogy ez az a Schlemmer gróf, a „német efendi”, másképpen pedig régi ismerősünk, Lawrence Swit? Kérem, Rogerson úr, telefonáljon a rendőrségre, hogy e derék gentlemant szállítsák el innen.

Az emberek a zajra felébredtek, és kíváncsian kérdezték, hogy mi történt. A folyosók hirtelen benépesültek. Lower is előkerült, és hálásan szorította meg a detektív kezét. Aztán megérkeztek a rendőrök, kik pártfogásukba vették a káromkodó Switet.

*

¹³⁵ A kávéház arabul: *bayt alqahua* (بيت القهوة).

Másnap a szálloda kávéházában Dearwhite és Rogerson még reggeliztek, amikor asztalukhoz lépett Lower Edward, és üdvözölte őket.

– Dearwhite úr, bizonyára nem felejtette el a nekem tett ígéretét? – kérdezte Lower. Azt, hogy majd elmondja a nyomozás folyamatát.

– Nem – felelte a detektív –, figyeljen ide: Az eset főszereplője Lawrence Swit, kinek lelkét féltucat bűn nyomja. Ez az ügyes gazember ezúttal ügyetlen volt. Az első baklövést mindjárt ott követte el, hogy a nyakamra küldött egy török koldust, kinek oly nevetséges szövegű levelet adott, hogy azon minden jóra való és értelmes iskolásfiú nevetett volna. Ezzel a levéllel akart bennünket félrevezetni, és távollétünkben a nevünkben, a szállodai szobánkba csalni Lower urat, hogy ott a kobrák megöljék, ő pedig a pénzt, illetve az utalványokat elrabolja. Míg a szobában Rogerson a kobrakkal végzett, a török koldust láttam leselkedni az utcán. Ez a gazember azt leste, tényleg elmegyünk-e a Kheopsz utcába, hogy aztán gazdájának jelenthesse, miszerint szabad a levegő. A gazfickót jobbnak láttam letartóztatni. A rendőrségen aztán elővettem és kivallattam. Megtudtam tőle, hogy Swit már Angliától nyomon követte Lower urat. Vele tartott régi bűntársa, Lerieux, vagyis a török koldus. Azért tudott ez olyan szépen franciául. Megtudtam az egész haditervet. Fel akarták használni az alkalmat, hogy mi Rogerson úrral Kairóban vagyunk. Azzal az ürüggyel, hogy ön, Lower úr, veszedelemben forog, ma éjjel be akarták csalni a szobánkba, míg bennünket a Kheopsz utcában (ahol két gaz cinkosuk a lefűlésünkre várt) ártalmatlanná tettek volna. Önt pedig meggyilkolják és kirabolják. Láttam, hogy itt hamarosan cselekedni kell. Az áltörök koldussal hamarjában levelet írtam, amelyben ez állott:

„Minden rendben. Dearwhite és Rogerson a Kheopsz utcában elfogva, őrizet alatt. Lower csak éjfél után fél egy óraker vissza. Dearwhite ajtaja előtt erre az időre várom. Addig ki se jöjjön. Én sem mutatkozom. Lerieux”

E levelet azonnal elküldtem egy átöltözött megbízható rendőrrel a Lerieux által megjelölt rejtekhelyre, hol Switet mindjárt elfoghattam volna. De inkább *in flagranti*¹³⁶ szerettem volna elcsípni. A leleplezés után azonnal Lower urat kerestem fel, és elmondtam neki, micsoda veszélyben forog. A török koldusgúnyát a lecsukott Lerieuxtól elvettem, és magamra öltöttem. A többit tudják...

– Jól van – felelte Rogerson –, de honnan tudta, hogy a szobában kobrák vannak?

– Úgy – hiszen tudja –, hogy mindjárt az első gyanú után hallgatóztam a szobánk ajtaján. Hallottam az előttem jól ismert sziszegésüket...

*

Eddig a történet. Switet tízévi fegyházra ítélték gyilkosság és rablás kísérlete miatt. Rogerson és a detektív – éppen szabadidejük volt – elkísérték Lowert az útja végcéljáig. Mondhatom, Lower minden baj nélkül eljuttatta az utalványokat a rendeltetési helyükre.

¹³⁶ *In flagranti*: rajtakapni (francia). Itt nyilván a személyes, és a bűncselekmény elkövetésekor történő tettenérésre utal a szerző.

Dr. Dobos János¹³⁷

Modell a bűncselekmény-sorozatok felderítéséhez¹³⁸

A sorozathoz tartozás fő kritériuma nem az, ha egy adott területen elszaporodnak az azonos típusú vagy azonos kategóriába tartozó bűncselekmények. Sorozatelkövetésről akkor beszélünk, ha a rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy bűncselekmények huzamosabb időn keresztül történő elkövetéséről és azonos elkövetőről vagy elkövetőkről, illetve elkövetői körről van szó.¹³⁹

A nyolcadik, a „Hasonló történt-e vagy része lehet-e sorozatnak?” kriminalisztikai alapkérdést a szakma dr. Dobos Jánosnak tulajdonítja. E kérdés „fontossága nem csupán az esetleges és jellemző sorozatos elkövetés felismerésében, az azonos tetteshez, tettesekhez tartozó ügyek behatárolásában rejlik. Nyilvánvaló, hogy ez sem érdektelen. Ugyanúgy fontos, hogy az így felfedezett előzmények – és azok az ügyek is, amelyeket a felderítés közben kell azonos elkövetőkre utaló ismérveik miatt az alapügyhöz és már bemért előzményeihez csatolni – szélesítik azt az információs bázist, amelyre így az adott ismeretlen tetteses ügyünk felderítését is biztosabban alapozhatjuk”.¹⁴⁰

A nyolcadik alapkérdés felvetésekor tehát arra keressük a választ, hogy az inkriminált bűncselekmény része lehet-e egy sorozatnak, illetve az ismert vagy ismertté vált (felderített) tetteshez kapcsolható-e további bűncselekmény(ek) elkövetése? A sorozatelkövetés felderítése eminens bűnüldözői érdek, épp ezért a „Hasonló történt-e?” kérdést a nyomozás során mindig fel kell tenni, kiváltképpen, ha egy bizonyos területen hirtelen megnövekednek az azonos vagy azonos típusú bűncselekmények; olyan deliktumok szaporodnak el, amelyeknek elkövetése eddig nem volt jellemző; a korábban rendszeresen előforduló bűncselekmények végrehajtása ismétlődően új és azonos módszerekkel történik (pl. a „béke szigetének” aposztrofált vendéglátóegység környékén – különösen fizetésnapokon és hétvégeken – megjelenik, majd egyre növekszik az úgynevezett

¹³⁷ Dr. Dobos János (1935–2003) r. ezredes (ORFK Bűnügyi Főosztály, főosztályvezető helyettes), kriminalista, szakíró, főiskolai oktató, a kezdetektől a nyolcvanas évek második harmadáig a *Kék fény* című televíziós műsor állandó szakértője. Munkájával nagymértékben hozzájárult a modern kriminalisztika fejlődéséhez és a korszerű rendőrképzéshez: a XX. század második felének ikonikus alakja, aki rendőrként már életében legenda volt (a szerkesztő, dr. Kovács Gyula megjegyzése).

¹³⁸ Dobos János tanulmánya a Belügyi Szemle 1981/6. számában (13–20. oldal), valamint Kovács Gyula (szerk.): *Dobos-Könyv – Emlékkönyv dr. Dobos János születésének 80. évfordulója tiszteletére*, 46–55. oldal (Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015) jelent meg. Lapunk hasábjain – a jogutód és a jogfelhasználó engedélyével – ez utóbbi szerkesztett, lábjegyzetekben kommentált és némiképpen kiegészített változata olvasható (a szerkesztő megjegyzése).

¹³⁹ Kovács Gyula: *A sorozatelkövetés nyomozása*. In Glossa Iuridica Jogi szakmai folyóirat 2020/3–4. szám, 215. oldal.

¹⁴⁰ Dobos János: *Kis nyomozástan*. Első kiadás, 56. oldal, (BM Könyvkiadó, Budapest 1988).

klasszikus, útonállásszerű „leütéses” rablások száma, vagy a tolvajok a lakótelepi társasházak előterébe már nem ajtóbefeszítés módszerével, hanem a bejárati ajtók elektronikus zárjainak dekódolásával hatolnak be).¹⁴¹

E tanulmány utánközlésével dr. Dobos János és pályatársai, valamint a „régí dekások” (detektívek) emléke előtt tisztelgünk (a szerkesztő megjegyzése).

*

A bűnöző életmódot folytatók, az utazóbűnözők vagy az ilyen bűnelkövetőkből alakult csoport, csak addig élvezheti a helyközi bűnözés előnyeit, és kerülheti el a leleplezést, amíg a bűnüldöző hatóságok a bűncselekmények közötti összefüggéseket felismerik. Ezek alapján, megfelelő elemzés után, olyan minőségű és mennyiségű adathoz juthatnak, ami a tettes felderítéséhez vezet.

A helyközi bűnözés, fellendülésének kezdetén, olyan – az addig megszokottól elütő – veszélyes formákban jelentkezett, hogy bűnüldöző szerveink egy részében zavart, bizonytalanságot keltett. Különösen a több rendőr-főkapitányság területét érintő bűncselekmény-sorozatok felderítése okozott nehézséget.

Sokepizódos sorozatok alakultak ki, és elkövetők maximálisan kihasználták a helyközi bűnözés előnyeit. A legtöbb ilyen, a társadalmi tulajdon¹⁴² károsító betöréses lopásokból állt, de előfordultak az ország szinte minden nagyobb városát érintő lakásbetörések és egy-egy üdülőkörzetre kiterjedő víkendházbetörések is. Néhány elkövető igen jól leplezte tevékenységét, és évekig elkerülte a felelősségre vonást.

A bűnözők sikereit több tényező is elősegítette. 1960–1975 között, néhány olyan szervezeti módosítás történt, amelyek következtében gyakran változott mind a rendőri, mind más bűnüldöző szervek hatásköre. *Hosszú időnek kellett eltelnie ahhoz, amíg megfogalmazódott az a fontos elv, hogy a sorozatos bűncselekmények¹⁴³ központi hatáskörbe tartozzanak.*

A jelenleg hatályos – a Belügyminisztérium nyomozó hatóságainak a hatásköréről és illetékességéről szóló – 10/1979. (Bk. 7.) BM számú utasítás¹⁴⁴ 2. és 3. melléklete szerint, a vagyoni elleni bűncselekmények közül, például a sorozatbetörések és azok a bűncselekmények, amelyek elkövetéséhez gépkocsit használtak, a rendőr-főkapitányságok bűnüldözési osztályainak hatáskörébe tartoznak. Ebben a rendelkezésben már tükröződik az a sokéves tapasztalat, amelyet szerveink az utazóbűnözők elleni harcban korábban szereztek.

Az említett évekre esett a közlekedési- és híradástechnika fejlesztése is. *Megindult az adatfeldolgozás és -szolgáltatás, korszerűsödött a jelentőszolgáltatás, az utazóbűnözők eredményes üldözéséhez elengedhetetlenül szükséges*

¹⁴¹ DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan*. Harmadik kiadás, 121. oldal (Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020).

¹⁴² A rendszerváltoztatást követően a társadalmi tulajdon helyett, inkább a közösségi tulajdon megnevezés volt használatban. A mai tulajdonformák számos módon csoportosíthatók. Az egyik legismertebb felosztás szerint, megkülönböztetünk magán, állami, szövetkezeti, egyéb közösségi és vegyes tulajdont (a szerkesztő megjegyzése).

¹⁴³ Ma már a „sorozatos bűncselekmények” helyett, a sorozat-bűncselekmények vagy a sorozatelkövetés szakkifejezést használjuk (a szerkesztő megjegyzése).

¹⁴⁴ Napjainkban a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatáskörét és illetékességét a 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet szabályozza (a szerkesztő megjegyzése).

információk egy részének áramoltatása, közzététele. Mindez azonban fokozatosan fejlődött ki, kezdetben nem állt rendelkezésre. Folyamatosan rendeződtek az értelmezés, valamint a statisztikai számbavétel legfőbb problémái, és kialakultak a koordináció fejlettebb formái is. A bűnüldöző szervek szert tettek az utazóbűnözők leleplezésének taktikáját megalapozó tapasztalatokra.

Az utazóbűnözők leleplezésének taktikai alapja

Az utazóbűnözők bűncselekményei – és egyéb bűncselekmény-sorozatok – önmaguktól nem válnak ki a bűncselekmények tömegéből. Azért, hogy egy-egy bűncselekmény-sorozat felismerése minél gyorsabban megtörténjen, *olyan gondolkodásmódra, szemléletre van szükség*, amely egyrészt biztosítja az egyes bűncselekmények közötti azonos tettesre vagy tettesekre utaló összefüggések időbeni felismerését, másrészt kizárja, hogy sorozatba tartozó ügyeket egyediként kezeljünk.

Az említett gondolkodásmódnak két alapvető mozzanata van. Egyrészt minden bűncselekményt úgy kell vizsgálni, hogy aki elkövette, megelőzően nem hajtott-e végre más bűncselekményeket, másrészt egy-egy ügy nyomozásakor állandóan figyelemmel kell kísérni, hogy a még ismeretlen tettes azóta nem követett-e el újabb bűncselekményt. *A kettős kontroll lehetővé teszi:*

- az azonos tetteses bűncselekmények felismerését;
- egy-egy bűncselekmény-sorozat tettesei mozgásának a behatárolását;
- a sorozatba tartozó ügyek együttes értékelését;
- a bűncselekmények által érintett rendőri szervek együttműködésének a megszervezését;
- az együttes értékelés adataiból származó olyan intézkedések meghatározását, amelyek elősegítik a sorozatba tartozó bűncselekményeket elkövető utazóbűnözők leleplezését; továbbá
- meghatározott intézkedések tervszerű és koordinált végrehajtását.

Többen felvethetik, hogy *nem túlzott követelmény-e* ezt a vizsgálódást minden egyes bűncselekmény esetében elvégezni. Az első pillanatban valóban annak tűnik, ám gondoljunk arra, hogy a bűnözők zöme nem áll meg egy bűncselekménynél. Szinte minden vagyon elleni bűncselekményfajtának inkább a sorozatos, mint az eseti elkövetés a jellemzője. Igaz, vannak eseti, önmagukban álló bűncselekmények is, az ismétlődés azonban valamilyen formában itt is bekövetkezik. Ezért, ha nem ellenőrizzük sem az előzményeket, sem azt, hogy egy-egy bűncselekménynek van-e folytatása, akkor esetinek látjuk azokat az ügyeket is, amelyek valójában részei valamelyik sorozatnak.

Mivel azonban az egyes utazóbűnözők (bűnözőcsoportok) éppen a sorozatos elkövetésen keresztül ismerhetők fel, ebből a szempontból egyáltalán nem elhanyagolható a széleskörű vizsgálódás. Véleményem szerint, a sorozatok vizsgálata minden olyan bűnüldöző feladata, aki bűncselekmények felderítésével foglalkozik. *Ezt a felfogást többoldalúan is lehet indokolni:* egyrészt nem lehet előre tudni, hogy egy-egy utazóbűnöző tevékenységének a felismeréséhez, leleplezéséhez szükséges információ melyik bűncselekménnyel kapcsolatos ügynben található (van példa arra, hogy kisebb, jelentéktelenebb ügyek vezettek nyomra vagy szolgáltattak a felderítéshez, bizonyításhoz szükséges adatokat); másrészt a helyközi bűnözés nem csak országrészek és megyék, hanem járá-sok, városok között is folyhat anélkül, hogy az elkövetők egy-egy rendőr-

főkapitányság közigazgatási határait átlépnék. Ezek leleplezéséhez a felismerés mozzanata ugyanolyan fontos, mint a „nagy ügyeknél”. Az összefüggések keresésének tehát olyan általános szemléletté kell válnia, amelynek a maga helyén mindenki eleget tesz.

Az utazóbűnözők bűncselekményei vizsgálatának logikai modellje¹⁴⁵

Az egyes bűncselekmények azonos elkövetőire utaló összefüggések felismerése az *elkövetési módszerek összehasonlításával kezdődik*. Az elkövetési módszerrel kapcsolatban igen sok meghatározás született. A következőkben látom az egyik – véleményem szerint legjobb, leghelyesebb – definíciót: „Az *elkövetési módszert a tárgyi környezet és az elkövető lelki tulajdonságai határozzák meg. Kölcsönhatásuk kifejeződik a tettes előkészületi, elkövetés közbeni és utólagos magatartásában. A cselekvés formái szoros kapcsolatban állnak az alkalmazott eszközökkel, az elkövetés körülményeivel, helyével, idejével, a tettes (tettesek) fizikai és pszichikai állapotával és a cselekményt motiváló célokkal.*”¹⁴⁶

A meghatározás tehát egyaránt fontosnak tartja:

- a tárgyi környezet és az elkövető (elkövetők) lelki tulajdonságainak a kölcsönhatásait;
- az elkövetés előtti, alatti és utáni magatartást;
- az alkalmazott eszközöket;
- az elkövetés körülményeit (helyét, idejét, stb.);
- a tettes (tettesek) fizikai és pszichikai állapotát; és
- a cselekményt motiváló célokat.

Az elkövetési módszer tehát lényegesen összetettebb annál, mint az a mód, ahogyan a gyilkos öl, a betörő nyit, vagy a csaló becsapja áldozatait. Az összetettséget az összehasonlításkor figyelembe kell venni, ez azonban minél több információt kíván meg.

A módszer tanulmányozását az alpbűncselekmény elemzésével és modellezésével kell kezdeni. J. M. Luzgin professzor, az ismert szovjet kriminalista *A bűncselekmények elkövetési módszerének vizsgálata során alkalmazott modellezés logikai természetéről* című tanulmányában erről a következőket írja: „*A bűncselekmények elkövetési módszerei tanulmányozásának és meghatározásának az egyik módja a modellezés.*”¹⁴⁷

V. Stoff a *Modell és filozófia* című művében szintén ismertet néhány meghatározást, szerinte azonban a legfontosabb, hogy (...) „*a modell képes az*

¹⁴⁵ Az utazóbűnözők felderítésével kapcsolatosan lásd DOBOS János: *Az utazóbűnözők forró nyomon üldözése*. In BALÁZS László (szerk.): XIII. Nemzetközi Kriminálisztikai Szimpozium, Siófok, 1981, 127–130. oldal (BM Könyvkiadó, Budapest, 1982); DOBOS János – BÁRDY Tibor: *Az utazóbűnözők felderítése*. Bűnügyi Tanulmány 1983/1. szám (BM Könyvkiadó, Budapest, 1983).

¹⁴⁶ A szerző fordítása. Г. Г. Зуйков: Криминалистическое учение о способе совершения преступления. Социалистической Законность (G. G. Zujkov: Kriminálisztikai tanulmány a bűncselekmények elkövetésének módjáról. Szocialista Törvényesség) 1971. 11. szám.

¹⁴⁷ Труды высшей школы Министерства Внутренних Дел СССР (a Szovjetunió Belügyminisztériuma felsőfokú intézményének tanulmányai). Moszkva, 1972. 34. oldal.

objektumot visszatükrözni”.¹⁴⁸ Ugyanakkor, később megállapítja: „A modell és a modellezett objektum viszonya nem azonosság, hanem hasonlóság.”¹⁴⁹

Lugzin – és még több szerző – a bűncselekmények elkövetési módszereinek a tanulmányozásához szükséges logikai alapot, e folyamat logikai természetét az *analógiában* látja. V. Stoff is az analógiát tartja a modellezés alapjának. Az analóg következtetések ebből a szempontból nem a deduktív, hanem az induktív (valószínűségi) logikához tartoznak. A legismertebb és legáltalánosabb sémájuk a következő: ha az *A* sokaság hasonló a *B* sokasághoz az *a*, *b*, és *c* tulajdonságok szerint, de ezenkívül az *A* rendelkezik még *d* tulajdonsággal is, akkor valószínű, hogy a *B* szintén.

Mit jelent mindez a bűncselekmények elkövetési módszereinek az elemzésében és abban az összehasonlítási folyamatban, amely az azonos tettes (tettesek) felismerésének az érdekében történik? Ebben az esetben az *A* sokaság az első vagy *kiinduló bűncselekmény*. Ez elkövetési módszerét tekintve különböző (*a*, *b*, *c*) tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek alapján elkészítjük a további összehasonlítások alapját képező bűncselekmény modelljét. E tulajdonságok ismert tényezők, ismeretlen viszont a *d*, amely alatt az elkövetőt értjük. A *B* sokaság egy másik bűncselekmény. Itt is megtaláljuk az *a*, *b* és *c* tulajdonságokat, és erről is modellt készítünk. Ha ezek egyeznek, akkor nagy a valószínűsége annak, hogy a két bűncselekmény a *d* tulajdonságban – vagyis az elkövető (elkövetők) személyében is – megegyezik.

Mindebből következik, hogy: az összehasonlított bűncselekményeket az elkövetési módszer összetevői szerint külön-külön is tanulmányozni kell. Ennek célja olyan hasonlóságok és azonosságok kimutatása, amelyek alapján az azonos elkövető is megállapítható, illetve valószínűsíthető.

Kétségtelen, hogy a séma helytálló és használható, *a gyakorlatban azonban a dolgok nem logikai sémák szerint történnek*. Nézzünk egy példát:

A kiinduló bűncselekmény (*A* sokaság) egy olyan betöréses lopás (*a* sajátosság), ahol hétvégén (*b*) egy postára (*c*) ablakrács-lefeszítés (*d*) útján behatolnak. A padlóhoz rögzített postaláda fedelét felfeszítik (*e*), és abból, bár ott lottószelvények, bélyegek is vannak, csak a papírpénzt viszik el (*f*), az aprót otthagyják (*g*).

Ezt megelőzően, egy másik rendőr-főkapitányság területén is történt egy hétvégi postabetörés (*a*, *b* és *c*). Itt a tettes a nyitott véceablakon mászott be (*h*). A postaládát a padlóról felfeszítették, és a benne levő értékekkel együtt magukkal vitték (*i*). A posta előtt gépjárműnyomokat rögzítettek (*j*). Ennek a *B* sokaságnak a sajátosságai tehát: *a*, *b*, *c*, *h*, *i* és *j*.

Három héttel később, egy termelőszövetkezet irodájába törtek be (*a* és *k*). A cselekményt a hétvégén követték el, és az irodába ablakrács-lefeszítés útján jutottak be (*b* és *c*). A lemezszekrényt felfeszítették (*l*), és a benne levő papírpénzt elvitték (*f*), de az aprót otthagyták (*g*). Ennek a *C* sokaságnak a sajátosságai tehát: *a*, *b*, *c*, *f*, *g*, *l* és *k*.

A három bűncselekményt összehasonlítva megállapítható, hogy az *értékelhető sajátosságok* nem mindig azonos számban és azonos összetételben ismétlődnek. A példánál maradva, a bűncselekmények logikai képlete a következő:

– $A = a, b, c, d, e, f, g$.

¹⁴⁸ V. STOFF: Modell és filozófia, 28. oldal (Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973).

¹⁴⁹ STOFF (1973) i. m. 186. oldal.

- B = a, b, c, h, i, j.
- C = a, b, c, f, g, l, k.

Ha mindhárom bűncselekménynél azonos (X) tettest feltételezünk, akkor a sajátosságok egyezése alapján, ez valószínűbb az A és a C sokaságnál, annak ellenére, hogy a B is postabetörés volt.

A bűncselekmény-sorozatok felismerése és behatárolása

Az elkövetési módszer valójában sokkal összetettebb annál, hogy az összehasonlítás mindössze 8–10 sajátosság alapján történhessen. Ugyanakkor az egyes sajátosságok megállapításához szükséges adatok, információk sem minden esetben állnak rendelkezésre.

Ahhoz, hogy egy-egy bűncselekmény-sorozatot behatároljunk, néha igen sok – esetenként 100-nál is több – bűncselekmény összehasonlítása szükséges. Továbbá egy bűncselekménynél az elkövetési módszerek és körülmények sajátosságainak a száma a 15–30-at is elérheti.

Táblázat

Az A) bűncselekménnyel való összehasonlítás első szakasza

Az összehasonlított bűncselekmények	Az elkövetési módszerek és körülmények sajátosságai	Az A bűncselekménnyel való megegyezések száma	Az azonosság valószínűségi sorrendje
A	a, b, c, e, j, k, m, n	8	–
B	a, c, f, g, h, k, o	3	4
C	a, c, j, k, l, m, n	6	1
D	a, b, c, d, e, f, o	4	3
E	a, d, f, g, h, i, j, k	3	4
F	c, d, f, g, j, k, m, n	5	2
G	f, g, m, n, o	2	5
H	a, f, g, h, j, k, l	3	4
I	b, c, d, h, i, j, k	4	3
J	a, d, f, g, h, i, j	1	6
K	a, b, c, e, f, g	4	3
L	a, b, e, f, g, h	3	4
M	c, e, g, h, k, l, m	4	3
N	g, h, i, j, k, l, m	3	4
O	a, c, d, f, l, m, n	4	3
P	c, d, e, g, h, m, n, o	4	3
R	a, b, f, g, i, j, k, l	4	3
S	a, c, g, h, i, j, k, o	4	3
T	d, e, f, g, h, e, m, o	3	4
U	a, c, g, i, j, l, m, n	5	2

A táblázat értékelése szerint, a kiinduló (a) bűncselekményhez (8-ból 6 megegyezéssel) a C áll a legközelebb. Az azonos tettes ennél a legvalószínűbb. Ezt követi – 5 hasonlósággal – az F és az U jelzésű másik két eset, míg 8-ból 5 hasonlóság áll fenn az A = B, A-D, A-I, A-K, A-M, A-O, A-P, A-R, valamint az A-S jelzésű cselekmények között. Vagyis, az azonos tettes esélye az A

ügyhöz viszonyítva, a megegyezések gyakoriságának a sorrendjében 75–50%-kal a *C, F, U, D, I, K, M, O, P, R* és az *S* esetekkel kapcsolatban áll fenn. A többinél – legalábbis e szerint az elsődleges összehasonlítás alapján – erre már kisebb a valószínűség.

Ez azonban csak az elsődleges, mondhatni automatikus vizsgálat eredménye. Az *A* bűncselekmény *a, b, c, e, j, k, m, n* sajátosságai a *C* jelűben nemcsak a legtöbbször, de olyan jellemzők vonatkozásában is ismétlődnek, amelyek az *A*-ban is benne vannak. A következő – és ezután a legtöbb hasonló sajátossággal rendelkező – *F* és *U* ügyekben viszont az *A*-tól eltérő (*d, f, g, i* és *l*) sajátosságok is találhatóak. Mindez azt jelenti, hogy az *X* tettesre ezeknek a tükröződése is jellemző, tehát a következő lépésben meglétüket a többi ügyben is vizsgálni kell. Ehhez azonban összesíteni kell az *A, C, F, U* ügyek sajátosságait, megteremtve ezzel *X* tettesnek azt az elkövetett bűncselekmények módszereiben és körülményeiben tükröződő modelljét, amelynek alapján az összehasonlítást és a besorolást újra elvégezzük.

A tettes *X* modellje tehát, az *A, C, F* és *U* bűncselekmények alapján, az *a, b, c, d, e, f, g, i, j, k, l, m* és *n* sajátosságokból tevődik össze. Ennek megfelelően, az *ACFU* modellhez velük azonos (13-ból 8) számú sajátossággal csatlakozik az *R* jelzésű, ezt követik (13-ból 7 megegyező sajátossággal) az *E* meg az *O* jelű ügyek. Az utóbbiak a kiinduló *A* ügygel való összehasonlításban csak a harmadik, illetve a negyedik valószínűségi fokozatba tartoznak, és közülük csak az *E* jelzésű ügyben szerepel új (*a* és *h*) sajátosság.

Ha az előbbieket alapján egybevetjük az *A, C, F, U, R, E, O* ügyekben szereplő 13 (*a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m*) sajátosságot, akkor:

- az első kategóriába (14-ből 8 sajátosság egyezésével) az *A, E, F, R, U*;
- a másodikba 14-ből 7 sajátossággal) a *C, H, I, J, M, N, O, P, S, T*;
- a harmadikba (14-ből 6 sajátossággal) a *D, K, L*;
- a negyedikbe pedig (5 vagy 4 egyező sajátossággal) a *B* és *C* jelzésű ügyek tartoznak.¹⁵⁰

Végső soron az esélyek 100%-tól 50%-ig az ügyek következő sorrendjében a legvalószínűbbek: *A, E, F, R, U, C, H, I, J, M, N, O, P, S* és *T*. Persze a *D, K* és *L* jelzésű ügyek is lehetnek részei a sorozatnak, míg a *B* és *C* ügyek esetében ennek igen csekély a valószínűsége.

Az eddigiekből kitűnik, hogy az azonos tettesre vagy tettesekre utaló összefüggések kimutatása több szakaszban történik, amelyek a következők:

- a kiinduló ügy vizsgálata után, az elkövetési módszerek és körülmények sajátosságaiból megalkotni az *A* bűncselekmény modelljét, és felsorolni hozzá az *a, b, c, d, e, f... n* sajátosságokat;
- megvizsgálni, hogy az adott rendőri szerv területén (az illetékesség szerinti városban, járásban, kerületben, a fővárosban vagy megyében), valamint a szomszédos területeken történt-e hasonló bűncselekmény;

¹⁵⁰ A *C* jelű ügyet az így nyert sorrend ellenére az *A*-hoz tartjuk a leghasonlóbbnak. A táblázat összeállításánál valóságyszerűek voltunk abban, hogy nem mindenütt szerepelt egyformán 8–8 sajátossággal. Ez azért közelít a valósághoz, mert nem minden ügyben lehet azonos számú sajátosságot megállapítani. A *C* ügyben a feltételezés szerint, csak 7 sajátosságot találtunk, ami megegyezett az *A*-ügy egy-egy sajátosságával. Hátrább kerülése csupán annak köszönhető, hogy esetében nem lehetett 8 sajátosságot összehasonlítani, tekintettel azonban arra, hogy az esélyeket 50%-ig tartjuk valószínűnek, a végső döntést ez nem befolyásolta.

- összeállítani az ilyen és hasonló bűncselekmények listáját és értékelni a *B, C, D... N* ügyeket, megállapítva azok sajátosságait;
- elvégezni a többfokozatú összehasonlítást, és elkészíteni a tettesre (X) vonatkozó modellt;
- a modellhez hasonlítani valamennyi olyan bűncselekményt, amely az *A* után történt, és sajátosságait tekintve hasonló;
- az újabb bűncselekmények esetleges új sajátosságai alapján módosítani a tettesre (X) vonatkozó modellt.

A modell gyakorlati alkalmazása

Ez a tevékenység összetett ugyan, de csak látszólag bonyolult. Valójában egy olyan gondolatmenet, amelynek egyes láncszemei – egymásból következően – logikai kapcsolatban vannak egymással, követik a gondolkodás szabályait, azonban a gyakorlatban különböző problémák merültek fel.

A modell kidolgozása és használata közben a tettes vagy tettesek (X) ismeretlenként szerepeltek. Ez a gyakoribb és nehezebb. Természetesen az is előfordult, amikor egy ismert tettes bűncselekmény-sorozatát kellett visszamenőleg behatárolni. Ilyenkor lehet teljes vagy részleges beismerésben levő, illetve tagadó a tettes.

A teljes beismerésben levő tettesek néha kiváló emlékezőtehetségről tesznek tanúságot, de ők is tévedhetnek. Esetükben a modellt nem a kiinduló (A) bűncselekményből, hanem abból a vallomásból állítjuk össze, amelyet tettek. Ezt „*futtatjuk*” azután át azokon a bűncselekményeken, amelyekkel az elmondottakon túl az elkövető még gyanúsítható.

A részleges beismerésben levő tettesek esetében a modell összeállításához mind a vallomást, mind az abban szereplő ügyek elemzésének az eredményeit felhasználjuk. Az elhallgatott bűncselekmények mögött ugyanis olyan tényezők állhatnak (még le nem leplezett társak, akikkel együtt súlyosabb bűncselekményeket is elkövettek, orgazdák, akik ezeket a társakat leleplezhetik, stb.), amelyek a tettest az eddiginél lényegesen nehezebb helyzetbe hozhatják. Ilyenkor a már beismert és bizonyított bűncselekmények részletes elemzése segíthet a kérdés megoldásában.

A tagadó tettes esetében az alap szintén a kiinduló bűncselekmény.

Az elkövetés módszerének és körülményeinek a sajátosságai a legkülönbözőbbek lehetnek, de vannak általános jellemzők. Ilyenek: az elkövetési hely, idő, a támadott objektum, betörőknél a behatolási, nyitási mód, az ellopott tárgyak jellege, a helyszíni magatartás (általános kutatás vagy szinte nyom nélküli „*munka*”), egyedüli vagy csoportos elkövetés, adatok a tettes személyleírásáról vagy járművéről stb. Kiemelten fontos még e szempontból az elkövetési eszköz, az értékesítés és a költekezés módja, valamint az egyes bűncselekmények között eltelt idő.¹⁵¹

Az általános jellemzőkön kívül, fontosak azok a részletek is, amelyek a tettes (tettesek) egyedi szokásait tükrözik. Nem mindig áll ugyanis minden, a legáltalánosabb jellemzők megegyezésével összekapcsolt bűncselekmény mögött

¹⁵¹ Valamennyi sajátosságot nem lehet, de nincs is szándékunkban felsorolni. A lényeg az, hogy ezeket nem csak a közvetlen elkövetési móddal, hanem a szélesebb értelemben vett elkövetési módszerrel kapcsolatban kell vizsgálni és megállapítani, hozzáátéve az elkövetés körülményeit is.

azonos elkövető. Ilyen esetekben a további bontást azok a részletek teszik lehetővé, amelyek alapján az általános hasonlóságokon belül, további különbségek is megállapíthatók. A részletek változása ugyanis nem más bűnözőre, hanem egy-egy bűnözőnek a módszerbeli fejlődésére is utalhat, illetve azt bizonyíthatja. Máskor pedig a részletek változásából a bűnözőcsoport személyi összetételében bekövetkezett cserékre következtethetünk.

A sorozatos bűnelkövetést, a helyközi bűnözés nézőpontjából és az utazóbűnözők tevékenységének a felderítésével szoros összefüggésben vizsgálva, *kiemelten fontosak az elkövetési módszereknek az utazással, a bűnözők helyváltoztatásával kapcsolatos sajátosságai*. A gépjármű-használatot a legközvetlenebbül a tanúvallomások és a helyszíni nyomok alapján feltételezhetjük. Ilyenkor – szerencsés esetben – adatokat kapunk a gépkocsi márkájáról, típusáról is. Saját kocsik esetében ezek az adatok (pl. piros Moszkvics, sárga Zsiguli, sötétbarna Wartburg, kék Skoda stb.) állandósulnak, és a bűncselekmény olyan jellemzőivé válhatnak, amelyek alapján azokat az adott sorozatban aránylag nagy biztonsággal helyezhetjük el.

Gépjármű használatára közvetve utalhat még:

- az elvitt áruk nagy mennyisége, vagy súlyos, aránylag nagyméretű tárgyak (páncélszekrény stb.) elvitele;
- a viszonylag rövid idő alatt elkövetett olyan bűncselekmény-sorozat, amelynek helyszínei egymástól nagyobb távolságra vannak.

Lopott kocsik esetében, az eredeti sorozathoz kapcsolni kell azt a gépkocsilopás-sorozatot, amellyel a tettesek a bűncselekmények elkövetéséhez szükséges járműveket biztosították.

A logikai igazságok, valószínűségek azonban nem mindig jelentenek tényleges valóságot is. Igazságtartalmuk, valószínűségi fokuk attól függ, hogy azok a részletek, amelyeket a logikai művelet során felhasználunk, mennyiben igazak. Az analogikus következtetés is akkor közelíti meg legjobban a valóságot, ha a benne szereplő részletek igazak. Ezért munkánk során feltétlenül arra kell törekednünk, hogy a logikai analógiát részleteiben és összetevőiben egyaránt tényszerű adatokra alapozzuk.

Az analógia még ellenőrzött ténybeli adatok használata esetében is *csak valószínűsíti az összefüggéseket* egyes bűncselekmények és azok elkövetője vonatkozásában, de mindez nem mond ellent az azonosságok keresése, kimutatása szükségességének. *A kriminalisztika lehetővé teszi az identifikációt*, mindenekelőtt a helyszíni nyomok (ujj, láb, eszköz, gép, jármű, szag¹⁵²), anyagmaradványok és egyéb összehasonlítási lehetőségek (felismerő tanúk) vonatkozásában. Éppen ezért, ha erre mód van, a hasonlóságokon belül azonosságokkal is kötni kell az egy tetteshez tartozó bűncselekményeket, egyrészt egymáshoz, másrészt akár az ismeretlen, akár az ismert tettes (tettesek) személyéhez. Minél több az azonosság, annál biztosabb a modellalkotásunk, és az, hogy a hasonlóknak ítélt bűncselekmények is összefüggenek.

Az analógia természete miatt, *csínján kell bánni az egyes bűncselekményeknek a sorozatból való kizárásával is*. A tanulmányban 50%-os az a megegyezési határ, amelyen felül e módszer szerint, egy-egy bűncselekmény az adott sorozatba tartozónak ítéltető. Ez azonban csak praktikus szempont, és nem

¹⁵² A „szag” – a kriminalisztika újabb kutatási eredményei alapján – nem nyom, hanem szubmikro méretű anyagmaradvány (a szerkesztő megjegyzése).

kötelező érvényű szabály. Lehet, hogy mások a 30% vagy a 20% mellett kardoskodnának, és nem állítható, hogy adott esetben ne lenne igazuk. Ám bárhol is szabunk határt a valószínűségnek, az azon kívül eső ügyeket (ha minimális számú sajátosságban is, de megegyeznek a kiinduló ügynek vagy a sorozat modelljének a sajátosságaival) kezeljük mindenkor olyan tartalékként, amelyek bárhol mobilizálhatók. Az újabb bűncselekményeket ezekkel is össze kell hasonlítani, mert lehet, hogy olyan áttételeket találunk bennük, amelyek nem csak azt valószínűsítik, hogy a tartalékok tagjai a kérdéses sorozatnak, hanem az újabb ügyeket éppen ezeken keresztül kapcsolhatjuk a már bemért sorozathoz.

Egy *ADEF* modellű sorozat tagjai például rendelkeznek az *a, b, d, g, h, k, m, n, o* tulajdonságokkal. Az összehasonlításban részt vevő *U* és *Z* ügyek ebből a *g, k, m* tulajdonságokkal ugyan nem rendelkeznek, de meg lehetett náluk alapítani a *c, e, f* és *j* tulajdonságokat.

Több új ügy azonban (*A1, B1* és *C1* sokaságok) az *a, b, c, d, e, f, j, k* és *n* tulajdonságokat hordozza. Ugyanakkor bennük voltak az *U* és a *Z* ügyek *a, c, e, f* és *j* tulajdonságai is. Ez nemcsak azt a feltevést erősítette, hogy az *A1, B1* és *C1* ügyek az *ADEF* sorozat tagjai, hanem, hogy az *U* és a *Z* jelű is ebbe tartozik.

Sorra kell venni a bűncselekményeket akkor is, amikor a sorozat addig ismeretlen tettese lelepleződik. Ez a nyomozásnak olyan fordulópontja, amelynek következtében újabb adatokhoz jutunk, ami lehetővé teszi a „*tartalék-ügyek*” eredményes realizálását is.

Mikor zárhatunk ki egyértelműen egy-egy ügyet az adott sorozatból? Mindekelőtt akkor, amikor annak elkövetését egy másik sorozat tettese vagy egy olyan személy, aki az adott sorozat elkövetésénél nem jött számításba, elismeri, és azt vele szemben megnyugtatóan bizonyítják. A másik eset, ha egyidejűleg, egymástól távol, két olyan bűncselekményt követnek el, amelyek, sajátosságaik alapján, tagjai lehetnének a már értékelt sorozatnak. Ilyenkor az egyik biztos nem kapcsolódik a már szériaként azonos tetteshez behatárolt bűncselekményhez.

*

A leírtak csak kiindulópontként szolgálnak a sorozatos bűncselekmények felderítéséhez. A modell által jellemzett gondolkodásmód azonban az eredményesség egyik záloga.

Forrás- és irodalomjegyzék

DOBOS János – BÁRDY Tibor: *Az utazóbűnözők felderítése*. Bűnügyi Tanulmány 1983/1. szám (BM Könyvkiadó, Budapest, 1983)

DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan*. Harmadik kiadás (Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020)

DOBOS János: *Az utazóbűnözők forró nyomon üldözése*. In Balázs László (szerk.): XIII. Nemzetközi Kriminálisztikai Szimpozion, Siófok, 1981 (BM Könyvkiadó, Budapest, 1982)

DOBOS János: *Kis nyomozástan*. Első kiadás (BM Könyvkiadó, Budapest 1988)

DOBOS János: *Modell a bűncselekmény-sorozatok felderítéséhez*. Belügyi Szemle 1981/6. szám

- Dobos János: *Modell a bűncselekmény-sorozatok felderítéséhez*. In Kovács Gyula (szerk.): *Dobos-Könyv – Emlékkönyv dr. Dobos János születésének 80. évfordulója tiszteletére* (Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015)
- Kovács Gyula: *A sorozatelkövetés nyomozása*. In *Glossa Iuridica Jogi szakmai folyóirat* 2020/3–4. szám
- STOFF, V.: *Modell és filozófia* (Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973)
- Зуйков, Г. Г.: *Криминалистическое учение о способе совершения преступлений. Социалистическая Законность* (G. G. Zuikov: *Kriminalisztikai tanulmány a bűncselekmények elkövetésének módjáról*. Szocialista Törvényesség) 1971. 11. szám
- Труди висцей школи Министерства Внутренних Дел СССР (a Szovjetunió Belügyminisztériuma felsőfokú intézményének tanulmányai). Moszkva, 1972

Dr. Angyal Pál¹⁵³ – Dr. Kovács Gyula
A kézügyességgel elkövetett lopások¹⁵⁴

I.

Kriminálisztikai szemszögből különös figyelmet keltenek azok a bűncselekmények általában, s ezeknek körében főleg azok a lopások, amelyeknek elkövetője nem erőszakot alkalmazva szemben támad, nem is fondorlatos fogásokkal élve hálózza be áldozatát, hanem, amelyeknek során kézügyességre hagyatkozva dolgozik. A kézügyességgel elkövetett lopásoknak többféle alakja ismeretes. A leggyakoribb típusok: a zsebtolvajlás¹⁵⁵, az alvó egyén kifosztása¹⁵⁶, az üzletben, áruházban végrehajtott lopás¹⁵⁷, a ruhatárban elhelyezett, közfürdők, strandok fülkéiben vagy szekrényeiben visszahagyott dolgok elcsenése¹⁵⁸, színházak, mozik, hangversenytermek csapószékeire tett tárgyak hatalomba kerítése stb.

A törvényszerkesztőt, a büntetőjogszabályok elemzésével foglalkozó dogmatikust, a jogalkalmazás terén működő ügyészt és bírót, s a tényállás felderítését ellátó nyomozó hatóságot és szerveket, ezek a kézügyességgel elkövetett lopások – más-más vonatkozásban ugyan, de – egyaránt érdeklik.

Lévén az ilyenmű lopásokkal szemben a védekezés nehezebb, megokolt a súlyosabb büntetéssel fenyegetés. Az 1931. évi július 1-jén életbelépett új olasz Codice Penale¹⁵⁹ 625. art.-a¹⁶⁰ például a különben csak három évig terjedhető börtönnel és háromszáztól ötezer líráig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő lopásra egy évtől hat évig terjedhető börtön-, és ezertől tízezer líráig terjedhető pénzbüntetést rendel el, ha a tettes a cselekményt

¹⁵³ *Síkabonyi Angyal Pál* (1873–1949) büntetőjogász, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Ősi magyar nemesi családban született: nagyapja, síkabonyi Angyal Pál Baranya vármegye főjegyzője, Pécs 1848-as, 1867-es országgyűlési képviselője. Azonos nevű apja jogi pályán működött Pécsen, kúriai bíróként vonult nyugállományba. Felesége késmárki Késmárky Irén, négy gyermekük született. Bátyja, Béla, pécsi királyi közjegyző, a közjegyzői kamara elnöke, felsőházi tag, kormányfőtanácsos. Forrás BECK Mihály – PESCHKA Vilmos (főszerk.): *Akadémiai Kislexikon I. kötet*, 94. oldal (Akadémiai Kiadó és Nyomda, Budapest, 1989).

¹⁵⁴ A tanulmány eredetileg a Magyar Rendőr 1942. évi 5. számában jelent meg. Elektronikus elérhetőség: <https://go.ogyk.hu/ogy01-000313689> – Országgyűlési Könyvtár (2020. december 22.). A mű védelmi ideje a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 31. § (1)–(2) bekezdésének értelmében 2020. január 1-jén lejárt. Lapunk hasábjain a szerkesztett, kommentált, lábjegyzetekkel kiegészített, és a szükséges mértékben stilizált változat olvasható. Kommentálta és szerkesztette: dr. Kovács Gyula.

¹⁵⁵ A hatályos Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 370. § (2) bekezdésének *bd*) pontja (zsebtolvajlás útján elkövetett lopás).

¹⁵⁶ Btk. 366. § (1) bekezdés *c*) pont első fordulata (védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett kifosztás).

¹⁵⁷ Kriminálisztikai terminológiával bolti vagy áruházi lopás (Btk. 370. §).

¹⁵⁸ Kriminálisztikai terminológiával strand-, fürdő- vagy üdülőhelyi lopás (Btk. 370. §).

¹⁵⁹ *Codice Penale*: Büntető Törvénykönyv.

¹⁶⁰ *Art.* az artikus (törvénycikk, cikkely, szakasz) rövidítése.

ügyességgel követte el (4. pont „*se il fatto é comesso con destrezza*”¹⁶¹); az 1942. január 1-jén életbelépett svájci Btk. 137. §-a ugyan nem említi fel külön az ügyességet mint minősítő körülményt, de súlyosabb büntetést (tíz évig terjedhető fegyházát vagy három hónapnál nem rövidebb tartamú fogházat) mér arra, ki a lopást különös veszélyes módon hajtotta végre [2. pont 4. bekezdése: „*wenn der Diebstahl (...) die besondere Gefährlichkeit des Täters offenbart*”¹⁶²]; minthogy az ügyességgel elkövetett lopás nyilván a veszélyes – mert a védekezést nehezítő – lopás ismérveit hordja magán, nem kétlem, hogy a svájci bírói gyakorlat a zsebtolvajlást s az ehhez hasonló lopásokat minősítettként fogja büntetni (e nézetemben megerősít Ernst Hafter¹⁶³ zürichi professzor a kérdésemre hozzám intézett válaszában). Kifejezetten zsebtolvajlás esetében súlyosabbá minősítik a lopást: az angol jog, az 1889. évi finn Btk. 28. fejezet 2. § 12. és az 1926. évi török Btk. 492. art. 4. pontja.

Az irodalom általában büntetés-súlyosbítást sürget mindazokban az esetekben, amelyekben a magánvédelem alig vagy éppen nem érvényesül, mikor is a súlyosabb büntetéssel fenyegetés az elégtelen védelmi bástya magasabbra emelését vagy erősítését jelenti.

A bírói gyakorlat is hajlik amaz irányhoz, mely legalábbis súlyosító körülményként értékeli a magát kellően védeni nem tudó sértett kárára elkövetést, márpedig az ügyeskedéssel, s különösen a zsebtolvajlással elkövetett lopással szemben a védekezés szinte lehetetlen.

A bírói gyakorlat a bűncselekménynek a kizárt vagy alig lehetséges védekezés esetében történt elkövetését súlyosbító körülményként veszi figyelembe. Így általában büntetést fokozó hatást tulajdonít a Curia¹⁶⁴ annak a körülménynek, hogy a „*vádlott a bűncselekményt a tulajdon megvédését csaknem lehetetlenné tevő módon hajtotta végre*” (vö. Angyal–Rác: *A büntetés kiszabása bírói gyakorlatunkban*, 1937. 212. 1.¹⁶⁵), és kiemelten súlyosbítónak veszi a judikatúra¹⁶⁶ azt a körülményt, hogy: a „*vádlott vásárlás alkalmán követte el a zsebtolvajlást*” (vö. ua. 222. 1.).

II.

A kézügyességgel elkövetett lopásoknak gyakrabban előforduló alakjai a következők:

1. zsebtolvajlás ébrenlétben lévő sértett kárára,
2. alvó személy kárára elkövetett lopás,
3. fürdőfülkékben elhelyezett dolgok ellopása,
4. az úgynevezett *Seat-Tipping*¹⁶⁷.

¹⁶¹ Szó szerint: „*ha a tettet ügyességgel követik el*”.

¹⁶² Szó szerint: „*ha a lopás (...) feltárja az elkövető különös veszélyét*”.

¹⁶³ Ernst Sigmund Hafter (1876–1949) svájci jogtudós. Forrás: <https://hu.wikipedia.org/> Wikipédia – A szabad enciklopédia (2020. december 22.).

¹⁶⁴ Curia: Kúria (Legfelsőbb Bíróság).

¹⁶⁵ ANGYAL PÁL – RÁCZ György: *A büntetés kiszabása bírói gyakorlatunkban – Az enyhítő és súlyosító körülmények rendszeres feldolgozásban* (Attila-nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1937).

¹⁶⁶ Judikatúra: joggyakorlat.

¹⁶⁷ *Seat-Tipping*: ülés-billentés.

1. Zsebtolvajlás ébrenlétben lévő sértett kárára

Legegyszerűbb s egyben leggyakoribb formája a sértetten levő ruha zsebében levő dolgok (legtöbbször pénztárca) ügyes kiemelése.

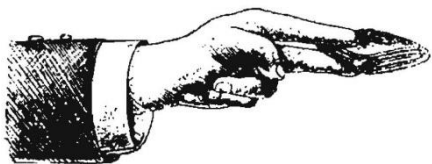
Fiatal, kezdő zsebtolvajok (16–20 év közötti korúak) többnyire így kezdik ügyességi gyakorlatukat. Az áldozat az esetek nagyobb számában nő, kinek zsebében vagy kezításkájában a tolvaj pénztárcát vagy más értéktárgyat sejdít.

Az elkövetés alkalmát a tolongás teremti meg. Villamoson, autóbuszon, színházak, mozik ruhatáiraiban, áruházakban, hol sok ember szorong, kiknek figyelme erősen egyirányú és a sietség folytán más vonatkozásban szunnyadó, vagy legalábbis erősen csökkent (az ily helyzetben lévő csak arra figyel, s arra törekszik, hogy minél gyorsabban felszállhasson, helyet nyerjen, leszállhasson, ruháját kikapja, az áruházban a keresett árucikk közelébe jusson), a zsebtolvaj nagyobb kockázat nélkül dolgozik.

Az állandó lökdösődés, tolkodás s a szoros együttlét az áldozatot, ki az érintésben semmi gyanúsítást nem ismer fel, óvatlanná, a tettest viszont, kinek a tömeg a könnyű eltűnés lehetőségét biztosítja, merésszé teszi.

Az idősebb zsebtolvaj rendszerint korosabb (50–60 év közötti korban levő) egyéneknek követi el a lopást. Inkább férfiakat szemel ki, s gyakran beéri azoknak külső ruhazsebeiben levő aprópénz, kesztyű s hasonló dolgok elcsenésével.

Az ügyesség nagyobb fokát kívánja meg a férfiak belső zsebében levő óra, pénztárca kiemelése, melyet a gyakorlott s minden fogást kitanult zsebtolvaj szintén a tolongó, kis helyen összezsúfolódó tömegben követ el, éspedig rendszerint nem egymagában, hanem cinkostársainak segítségével. Nemritkán ketten vagy többen is közreműködnek azon, hogy a tettes sikerrel kövesse el a lopást. Az egyik meglöki az áldozatot, hogy ennek figyelmét magára terelje s a „*munkára*” kész társáról elvonja, a másik készenlétben követi a „*mestert*”, kitől a lopott dolgot észrevétlenül átveszi, nehogy esetleges tettenkapás esetében bizonyíték álljon a nyomozó szerv rendelkezésére.

41. ábra.

Az ügynevezett ollócsinálás

Forrás: ENDRÓDY – KOVÁCS I. m. 236. oldal

A zsebtolvaj, ha egyedül dolgozik, gyakorlott mozdulattal, ujjait használva nyúl a hozzáférhető zsebbe, s emeli ki onnan az értékeket. Van eset, amikor ügyesen kigombolja az áldozat felső kabátját s úgy fér a zsebbe, az óraláncot lecsípi, ezzel szabaddá teszi, s így már aránylag könnyű szerrel (kiemeli) veszi azt birtokába.

A kettesben dolgozók közül az egyik kigombol, vagy felmetsz¹⁶⁸ (utóbbi nálunk ritkán fordul elő), a másik viszont a helyzetet kihasználva a kezei közé hulló zsákmányt magához veszi s azzal eloson, vagy aktíve cselekszik, s kiemeli a dolgot a most már megközelíthető zsebből.

Közel esik a szoros értelemben vett zsebmetszéshez a prostituált nők részéről a pásztoróra alatt elkövetett lopás (ún. kéjlopás), mikor is az érzéki mámorban

¹⁶⁸ Zsebmetszés; a zsebmetsző olyan tolvaj, aki a károsult zsebet vagy táskáját éles eszközzel felvágva észrevétlenül lop. JUHÁSZ – SZŐKE – O. NAGY – KOVALOVSKY: *Magyar értelmező kéziszótár*, 1539. oldal (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978).

levő férfi minden másra gondol, csak éppen arra nem, hogy levetett ruhája zsebében levő pénzét, óráját s egyéb értéktárgyát a nő, vagy annak az ágy alatt, esetleg más alkalmas helyen rejtőző bűntársa elorozza. Az ilyen lopási eseteknél a károsult érthető okokból, gyakran feljelentést sem tesz.

*

*Endrődy*¹⁶⁹ szerint, a zsebtolvaj számtalan ügyes fortélyából és műfogásaiból, mi csak azt a keveset ösmerjük, melyeknek véletlenül, vagy beösmérés folytán jöttünk nyomára; a fortélyok legnagyobb része, melyekhez még mindig újabbak és újabbak eszeltetnek ki, a beavatottak titka.

A zsebtolvajok lévén a tolvajok legügyesebb és legagyafúrtabb fajtája, nekik mindig sikerül valami új mesterfogást kitalálni, s ha egy ellesett fortélyukat a lapok nyilvánosságra hozzák, a valamirevaló zsebtolvaj azt soha többé nem is fogja alkalmazni, hanem helyette másikat, talán még zseniálisabbat eszel ki.

Az eljárás azért *általában* mindig ugyanaz marad: az illetőnek feltűnés nélküli, előkelő külsőt kell mutatnia, a kiszemelt áldozatot alaposan megfigyelnie, s aztán a segídedet fölállítani, s a kellő pillanatban ügynevezett *ollóvá* alakított kézzel (41. ábra) a tárcát a zsebből kivenni. Ez az ollócsinálás a zsebtolvajnak legfőbb ügyessége, s az a fogás, mely a legtöbb gyakorlatot igényli. Ennél a kéz, illetve az ujjak kétféleképpen alakíttatnak.

A zsebtolvajnak közönségesen a legjobban ápol, keskeny és vékony keze van, melyet a nehezebb munkától figyelmesen megóv, és hogy hajlékony maradjon, mindennap olajjal dörzsöli be. Ha tehát valakit zsebtolvajlással gyanúsítunk, kezeit okvetlen meg kell vizsgálni, mert annak sajátosságos kinézéséből, ha egyebet nem is, gyanúkat erősíthetjük meg.¹⁷⁰

A zsebtolvajlás minden olyan dolognak az elvétele, amely a sértettnek testi őrizetében van (pl. a ruházatban, kézben tartott vagy vállra vetett táskában), és az elvétel során a tettes észrevétlenségre törekszik; ezek konjunktív feltételek.¹⁷¹ E konjunktív feltételeket erősíti meg a BH1980. 46. II. határozata, amely szerint a zsebtolvajlás csak akkor állapítható meg, ha az elkövető a sértett közvetlen testi közelségébe férkőzve, észrevétlenül lop olyan tárgyat, amely annak testi őrizetében vagy testén elhelyezett holmijában van. Nem minősül tehát zsebtolvajlásnak a terhelő azon cselekménye, amely szerint a társaságában italozó sértett kezéből kikapja a pénztárcát, majd azzal elszalad¹⁷² (a szerkesztő megjegyzése).

2. *Alvó személy kárára elkövetett lopás*

A helye e bűncselekménynek a vasúti- és hajóállomások várótermei, a vonatfülkéi, a hajó fedélköze vagy más, az utasokat befogadni alkalmas helyisége.

¹⁶⁹ *Kisendrői Endrődy Géza* (1851–1900) honvédtiszt, közszolga, csendőrtiszt, majd Losonc, illetve Gyula rendőrkapitánya; író, szakíró, lapszerkesztő, Magyarország első kriminalisztikai szakkönyvének szerzője. ENDRŐDY Géza – KOVÁCS Gyula: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*, 279–282. oldal (Dr. Kovács Gyula [KGyul@] Budapest, 2018).

¹⁷⁰ ENDRŐDY – KOVÁCS i. m. 237–238. oldal.

¹⁷¹ KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*, 771. oldal (CompLex Kiadó, Budapest, 2013).

¹⁷² <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/980H0046.BK/ts/20200215/> Jogtár® – Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest (2020. december 30.).

Végrehajtói: a nemzetközi és egyéb utazó zsebtolvajok. Az alkalmas időt különösen az éjjeli órák teremtik meg, amihez a gyér világítás, az úttól kifáradt emberekre nehezedő álom könnyíti a tolvaj munkáját.

Az ilyenmű lopással szemben védekezés szempontjából még tehetetlenebb az áldozat, mint az ébrenlét állapotában lévő. Ez utóbbinak ugyanis – tömegben lévén – figyelme s védekező készsége csak csökkent, az előbbie, mert mélyen alszik, teljesen hiányzik, s így ki van szolgáltatva az ügyes kezeknek.

Az ilyenmű helyzetet kihasználó tolvaj többnyire másodmagával követi el a lopást. Közreveszik az alvó egyént; az egyik kissé meglöki, hogy meggyőződjék az áldozat alvásának mélységéről, s ha ez nem riad fel, úgy mindketten munkába lépnek s kifosztják a sértettnek hozzájuk közel eső zsebeit és továbbállnak, újabb áldozat után szimatolva. A zsebtolvajlásnak ezt a módját a német rendőrnyelvjárás „*Leichenfledder*”¹⁷³, az amerikai „*Lushworker*”¹⁷⁴ névvel jelöli.¹⁷⁵

Nem ritka eset, amikor az ilyen tolvajtársaság a pénzesnek felismert, mert pénzével dicsekvő elég könnyelmű utast a következő módon lopja meg: elcsalják kocsmába, vagy valami ilyen mulatóhelyre, ott leitatják, s mire az öntudatlanságig részeg áldozat ismét magához tér, pénzének és értéktárgyainak hűlt helye. Ez a mód közel esik a prostituáltak által elkövetett előbb vázolt lopáshoz.

*

Az „*alvó személy kárára elkövetett lopást*” a hatályos Btk. kifosztásnak minősíti. A 366. § (1) bekezdése alapján, *aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett*

a) *úgy vesz el mástól, hogy evégből lerészegíti, vagy* bódult állapotát idézi elő,

b) az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől vesz el, vagy

c) *védekezésre képtelen*, illetve a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes *személytől elvesz*, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Esetünkben a Btk. 366. § (1) bekezdés a) pontjának első (*lerészegítés*) és c) pontjának első (*védekezésre képtelen személy*) fordulata a mérvadó. A kifosztás mindkettő – a) és c) pontos – alakzatának közös elkövetési magatartása a dolog elvétele.

Az a) pont szerinti alapesetben az *eszközcselekmény* a sértett lerészegítése, a *célcselekmény* pedig az idegen (ingó, meghatározott értékkel bíró) dolog elvétele. A *lerészegítés a sértett mértéktelen alkoholfogyasztásra való ösztönzését jelenti*, vagyis a tettes a passzív alanyt ittas

¹⁷³ A nagy valószínűséggel argó kifejezés a szótárban nem szerepel. A *Leichenfledderei* jelentése: a holtak harcolnak. Forrás: <https://translate.google.hu/?hl=hu&tab=TT> – Google Fordító (2020. december 23.).

¹⁷⁴ A valószínűleg argó kifejezés a szótárban nem szerepel. A *Lush Worker* jelentése: buja munkás. Forrás: <https://translate.google.hu/?hl=hu&tab=TT> – Google Fordító (2020. december 23.).

¹⁷⁵ Az Endrődy-féle tolvajszótár szerint a *marchegg*, *marchetzer* olyan tolvaj, illetve zsebmetsző, aki alvókat vagy részeket lop meg. ENDRŐDY – KOVÁCS i. m. 132. oldal.

állapotba juttatja. Megjegyzendő, hogy a kifosztás ezen alakzata csak akkor állapítható meg, ha *a lerészegedés sértetti közrehatással ugyan, de a tettes magatartására vezethető vissza*. Tettesi ráhatás hiányában – öntudatlan (pl. alvó) és így egyben védekezésre képtelen személy esetében – a c) pontban írt alapeset állapítható meg.

A c) pont szerinti [a Btk. 366. § (1) bekezdés értelmében harmadik] alapeset speciális passzív alanya *az a védekezésre képtelen személy, aki-nek nem a tettes idézte elő ezt az állapotát*.¹⁷⁶ E körbe vonható a már említett alvó ember. A hatályos Btk. 459. § (1) bekezdés 29. pontja alapján *védekezésre képtelennek* kell tekinteni azt is, *aki helyzeténél vagy állapotánál fogva ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére*.

Megjegyzendő, hogy *kriminalisztikai értelemben*, amennyiben a sértett védekezésre képtelen állapota részegségének tudható be, *markecolásról* beszélünk. A *markecolás* tehát olyan ember sérelmére elkövetett „lopást” jelent, aki *szesz italától befolyásolt (ittas) állapota miatt képtelen a bűncselekmény elhárítására*. Az ittas ember ugyanis sok esetben nem tudja a testi őrizetében vagy a testközelen elhelyezett dolga elvételét megakadályozni.¹⁷⁷

Hatályos jogunkban a markecolás elhatárolandó a zseblopástól és a rablástól [Btk. 365. § (1) bekezdés b) pontja]. *Zsebtolvajlás útján* mint elkövetési mód akkor állapítható meg, ha a tettes az idegen dolgot a sértett közvetlen testi őrizetéből, tehát zsebből, testen lévő ruházatból, táskából stb. veszi el, és a károsult nincs öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotban. Amennyiben ezt az inkriminált állapotot az elkövető hozta létre, akkor cselekménye *rablás*, kivéve, ha a tettes az idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vette el a sértettől, hogy evégből lerészegítette, mert ilyenkor – mint tudjuk – *kifosztás* megállapításának van helye.

Jelzem továbbá, hogy amennyiben az elkövető közforgalmi közlekedési és szállítási társaságok üzemi területén (pl. vasúti vagy autóbusz pályaudvaron), illetve ilyen társaságok járművein (pl. vasúti járműszerelvényen vagy autóbuszon) valósítja meg a bűncselekményt, az elkövetés tárgya szerint, kriminalisztikai szempontból poggyászlopást követ el. E deliktum elkövetési tárgya ugyanis a széles értelemben vett úticsomag, vagyis poggyász.¹⁷⁸

Tisztában vagyok azzal, hogy az elhatárolási kérdések bővebb kifejtést igényelnének, de az eredeti téma behatároltsága és terjedelmi korlátok miatt, erre nem vállalkozhatom (a szerkesztő megjegyzései).

3. A fürdőfülkékben elhelyezett dolgok ellopása

Gőzfürdőkben, strandokon több helyütt úgy vannak a vetkőzésre s a ruhák, értéktárgyak, pénz stb. elhelyezésére szolgáló fülkék megépítve, hogy azoknak fala nem megy fel a födémig, hanem azon 30–50 centiméternyire alul marad, minél fogva az egyik fülkéből a másikba átnyúlás nem ütközik nagy

¹⁷⁶ KARSAI (2013) i. m. 759. oldal.

¹⁷⁷ A markecolás nyomozásáról részletesebben Kovács Gyula: *A lopás nyomozása*. In Lakatos János (szerk.): *Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok*, 54–58. oldal (Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2008.).

¹⁷⁸ A poggyászlopás nyomozásáról részletesebben lásd Kovács Gyula: *A poggyászlopás nyomozása*. Magyar Bűnüldöző 2010/1. szám, 36–54. oldal.

nehézségbe. Az ügyes tolvaj ezt a helyzetet úgy használja ki, hogy megfigyeli a szomszéd fürkék fürdőzőit, s mikor ezek a vízbe mennek, kampó vagy más alkalmas eszköz segítségével áttemeli a neki megfelelő dolgokat, sokszor még a ruhaneműt is, és ezeket magához, illetve magára véve távozik.

20. ábra.

Dobóhorgony

Forrás: ENDRÓDY – KOVÁCS i. m. 164. oldal

Az ügyességgel elkövetett lopásnak ez a módja annyiban szintén azonos, illetőleg az előbb tárgyaltakéhoz hasonló vonást hord magán, amennyiben míg az első csoportnál a védekezést biztosító figyelem elernyedtsége, a másodiknál annak pszichikai hiánya, addig itt a figyelem és védekezés fizikai lehetetlensége teremti meg az alkalmat, amelyet aztán mint az előbbi, úgy a most leírt esetben is a tettesi ügyesség kihasznál.

*

A fürdőhelyi lopás elkövetője strandon, uszodában, szállodában vagy üdülőhelyen stb. valószínűleg meg a bűncselekményt. Dolog elleni erőszakot ritkán alkalmaz, és eszközt elvétele használna. A deliktum speciális jellegéből kifolyólag, a tolvaj a sértettel általában nem találkozik, annak hanyagságát és figyelmetlenségét kihasználva tulajdonítja el annak értékeit. A besurranásos és a trükkös lopástól¹⁸¹ való elhatároláskor alapvető szempont, hogy itt a tettes jogszerűen tartózkodik az elkövetés helyszínén (pl. belépőjegyet vált, vagy a helyszín olyan, hogy oda – azonos feltételek mellett – bárki bemehet).

A bizonyítás tárgya¹⁸² – a lopás alaptényállásához¹⁸³ viszonyítva – a

¹⁷⁹ Mai kifejezéssel: nyilvános vécékben.

¹⁸⁰ Toiletworking (vagy Toilet Working): toalett munka, WC-munka.

¹⁸¹ Btk. 370. § (2) bekezdés bf) pontja: helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre megtévesztéssel, vagy a jogosult, illetve a használó tudta és beleegyezése nélkül bemelve elkövetett lopás.

¹⁸² Kriminálisztikai nézőpontból bizonyítás tárgya az, amire a bizonyítás irányul, vagyis a bizonyítandó tények köre. A Be. 163. § (1) bekezdése szerint, a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek. A bizonyítás a büntetőeljárás járulékos kérdéseinek elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedhet.

¹⁸³ Btk. 370. § (1) bekezdése.

besurranásos és a trükkös lopáshoz hasonlóan az *elkövetés helyében különbözik*. Ilyen speciális hely lehet például

- uszoda,
- strandfürdő vagy szabadstrand,
- gyógyfürdő, tisztasági fürdő és úgynevezett élményfürdő (wellness kombinátok),
- vízparti kemping (sátortábor, autókemping, lakókocsipark vagy ezek kombinációi).

A *fürdőhely* szabad vízben fürdésre alkalmas helyet jelent, de fürdőhely alatt értendő a fürdésre alkalmas vízparti üdülőhely, illetve a gyógyforrással és vele kapcsolatos egészségügyi intézményekkel rendelkező helyiség is.¹⁸⁴

Uszoda alatt, úszómedencéből és tartozékaiból álló (öltözők, napozók stb.) sportlétesítmény értendő, a *kemping* pedig turisták, üdülővendégek részére, sátorban vagy lakókocsiban, illetve bungalókban való, táborozásra hatóságilag kijelölt vagy engedélyezett (egészségügyi, kényelmi be rendezésekkel is felszerelt) területet jelent.¹⁸⁵

Strandfürdő jelentése: természeti környezetben létesített szabadtéri fürdő, uszoda, míg a *gyógyfürdő* elnevezés gyógyvízű fürdőhelyet vagy gyógyító hatású fürdőt takar.¹⁸⁶

Az uszoda, a strandfürdő, a gyógyfürdő és az élményfürdő lehet szálloda épületében, illetve az ahhoz tartozó bekerített helyen, valamint kemping területén, míg az élményfürdőben általában van uszoda- és gyógyfürdő-részleg is.

Megjegyzendő, hogy pl. kempingben a *lakókocsiba vagy a sátorba, illetve bungalóba megtévesztéssel vagy a jogosult tudta és beleegyezése nélkül bemenne megvalósított lopás trükkös, illetőleg besurranásos lopásnak minősül, amennyiben pedig a behatolás érdekében dolog elleni erőszakot alkalmaz az elkövető (pl. a lakókocsi bejárati ajtaját befeszíti, vagy a sátorponyvát kivágja), betöréses lopásról beszélünk*. Az elkövetés összes körülményeit figyelembe véve minősülhet *lopásnak, gépjárműlopásnak vagy jármű önkényes elvételének* (Btk. 380. §), ha a tettes az önjáró lakóautó vezető- vagy lakóterébe hatol be, akár dolog elleni erőszakkal (itt a célatot kell vizsgálni).

Annak megállapítása érdekében, hogy a bűncselekmény fürdőhelyen történt-e vagy sem, célszerű a feljelentés adatait, a sértett, és ha ismert, a gyanúsított vallomását figyelembe venni, indokolt tovább a helyszínt megtekinteni. Kétség esetén pedig támpontul szolgálhat a települési (helyi) önkormányzat nyilvántartása, a jegyző nyilatkozata vagy a működési (üzemelési) engedély tartalma¹⁸⁷ (a *szerkesztő* megjegyzései).

4. Az úgynevezett *Seat-Tipping*¹⁸⁸

A *Seat-Tipping* nálunk kevésbé ismert módja az ügyeskedő tolvajlásnak. Annál gyakoribb Amerikában, hol e néven ismerik azoknak a dolgoknak ellopását,

¹⁸⁴ JUHÁSZ – SZÖKE – O. NAGY – KOVALOVSKY (1978) i. m. 428. oldal.

¹⁸⁵ JUHÁSZ – SZÖKE – O. NAGY – KOVALOVSKY (1978) i. m. 642. és 1397. oldal.

¹⁸⁶ JUHÁSZ – SZÖKE – O. NAGY – KOVALOVSKY (1978) i. m. 462. és 1200. oldal.

¹⁸⁷ A fürdőhelyi lopásról részletesebben KOVÁCS (2008) i. m. 46–50. oldal.

¹⁸⁸ *Seat-Tipping*: ülés-billentés.

melyeket a színházban, moziban, hangversenyteremben a néző a mellette levő el nem foglalt csapószékre helyezett el. A tolvaj az ilyen szék mögötti helyre ül le, s addig mesterkedik, míg a kérdéses dolgok (többnyire női retikül, sál, kesztyű stb.) a földre csúszik, melyeket azután ügyesen magához kotor, s azokkal távozik. Ha detektív vagy másvalaki kérdőre vonja, azt feleli: a dolgot találta, és épp most akarta leadni a pénztárnál; ha nem fogott gyanút senki: munkája sikerén örvend. Az effajta lopásnak többnyire szerelmespárok az áldozatai, kik előszeretettel választanak maguknak a széksorban oly helyet, amelyen – lévén a szomszédos szék üres – zavartalanul vélhetnek egy-egy estét eltölteni. A cselekmény jellemzője itt is: az áldozat részéről a figyelemhiány, a tolvaj részén pedig az ügyesség.

III.

A kézügyességgel elkövetett lopások dogmatikai szempontból is különböznek az egyéb lopásoktól.

A dogmatikai eltérés abban mutatkozik, hogy míg a lopás tetteसे általában „*másnak birtokából vagy birlalatából*” veszi el az idegen ingó dolgot jogtalan eltulajdonítási célból (Btk.¹⁸⁹ 333. §), addig a most ismertetett lopások elkövetője a *közvetlen testi birtokból*¹⁹⁰ vonja ki azt. Egyéb lopások esetében elég, ha azoknak elkövetési tárgya – az idegen ingó dolog – a sértettnek uralmi hatalma alatt áll olyképpen, hogy e hatalomra irányuló akaratát a mindennapi életben szokásos módon gyakorolhatja; elég a sértett részéről az uralmi behatás lehetősége. Ez az uralmi behatás valamely dolog felett akkor forog fenn, ha a birtokosi akarat gyakorlását, a dolog feletti rendelkezést különösebb akadály nem gátolja. Annyi bizonyos, hogy ez az uralmi behatás lehetősége nem azonos a testi érintkezés lehetőségével, a dologhoz való közelségi viszonyon nyugvó reáhatási¹⁹¹ lehetőséggel. A lopásnál tényálladási elemként *általában* megkívánt birtokhoz tényleges hatalomhoz, uralmi behatás lehetőségéhez *nem szükséges a fizikai bírás szakadatlansága*. Jól mondja Heil¹⁹²: ahhoz, hogy az ember magát birtokban levőnek mondhassa, „*nem kénytelen dolgain ülni, mint a tyúk a tojásain*”.

Élég tehát – s a gazdasági élet rendjének veszélyeztetése nélkül ennél több nem is követelhető – az ún. *mentális possesszió*¹⁹³ (a rómaiak szerinti „*solo animo retinere possessio*”¹⁹⁴). Birtokában vagyok a lakásomon levő bútordaraboknak, ruháknak, könyveknek stb., bár az utcán sétálok vagy akár külföldre utaztam. Birtokában van a földműves az ekéjének, melyet az éj idejére kint hagy a szántóföldön, az utas a vasúti kocsii fülkéjének ülésén hagyott irománytáskájának, míg az étkezőkocsiban időzik, vagy amint előbb említettem, a fürdőző a parton elhelyezett értéktárgyainak és ruháinak, míg a vízben lubickol stb.

¹⁸⁹ 1878. évi V. törvénycikk – a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (a továbbiakban: Csemegi-kódex).

¹⁹⁰ Mai kifejezéssel: közvetlen testi őrizetéből.

¹⁹¹ Mai kifejezéssel: ráhatási.

¹⁹² Heil *Fausztin* (1847–1920) magyar jogtudós, 1890-től ítélőtáblai bíró. Forrás: <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/h-75B54/heil-fausztin-75D12/> Arcanum – *Magyar életrajzi lexikon* (2020. december 27.).

¹⁹³ *Mentális possesszió*: szellemi birtoklás.

¹⁹⁴ *Solo animo retinere possessio*: pusztán abból a célból, hogy azt megőrizték.

Aki ezt az uralmi lehetőséget megszünteti (*Enteignung*), s azt egyben magához vonja (*Zueignung*), az elköveti az elvétellel, amennyiben az eltulajdonítási célból történt (*Aneignung*) a lopást. (*Enteignung+Zueignung=Aneignung*;¹⁹⁵ vö. *Binding Lehrb.*¹⁹⁶ 264 s köv. 1.)¹⁹⁷

A kézügyességgel elkövetett lopásoknál – különösképpen a fent ismertetett első két alaknál – a fizikai possesszió: a dolognak a sértett közvetlen hatalmában létezése a jellegzetes ismérv. A dolog, melyet az ébrenlétben vagy alvó állapotban levő egyéntől a zsebtolvaj elvesz: a sértettnek zsebében, kezén levő táskájában, szóval fizikailag is nála van. S éppen mert közvetlen uralma alatt áll, az elvétel mindig a jelenlétében történik. Ez a jelenlét, az uralom gyakorlásának ez a közvetlensége biztosabb védelmi övvel veszi körül a dolgot, mint a mentális possesszió nyújtotta védelem (a kezemben, zsebemben, nálam levő dolgot, nehezebb tőlem elvenni, mint azt, melytől távol vagyok). A védettségnek ez a nagyobb foka azonban csak látszat, mert vagy *erőszakkal*, vagy *fondorlattal*, vagy *kézügyességgel* legyengíthető. Erőszak alkalmazása esetében a törvény súlyosabb bűncselekményért, rendszerint rablásért (Btk.¹⁹⁸ 344. §) büntet (de csak akkor, ha erőszak, mint közvetlenül személyt érő, ún. *vis in homine* lett kifejtve; a dolog ellen alkalmazott erőszak: *vis in re*, valamint a személyt csupán a dolgon keresztül érintő erőszak: *vis in hominem* esetében a cselekmény marad lopás, pl. élőfa kiásása, járdakő felszedése, mert az erőszak dolgot ér, vagy pl. láncocskának a sértett nyakáról leszakítása, a táskának a birtokos kezéből elragadása, mert az erőszak a személyt a dolgon keresztül éri: nem rablás, hanem lopás: állandó gyakorlat, vö. Bjt. 3. k. 276., 5. k. 118., 15. k. 183., 37. k. 93., 42. k. 307. lapokon közölt curiai ítéleteket). Ha fondorlatos az elvétel, az eset körülményeihez képest eshetőleg csalás lesz megállapítandó (I. Bn.¹⁹⁹ 50. §).

A kézügyességgel elkövetés nem vezet más, és illetőleg súlyosabb minősítéshez, legföljebb mint súlyosbító körülmény esik a mérlegbe a különben érték szerint minősülő lopás büntetésének megállapításánál.

IV.

Az előadottak szinte ösztönöznek azzal a kérdéssel foglalkozásra: mily módon lehetne a kézügyességgel elkövetett lopásokkal szemben kívánatos és szükséges védelmet a mainál hatályosabbá tenni? A védelem hatályosságának fokozása ugyanis kétségtelenül megokolt. Megokolt először annál a már említett körülménynél fogva, hogy a jognak minden oly esetben, amikor érdekeink

¹⁹⁵ Szabad fordításban: elvétel+elvétel=végleges birtokbavétel.

¹⁹⁶ *Binding Lehrbuch*: Binding Tankönyve (Karl Binding: *A német büntetőjog tankönyve. Különös rész*, Lipcse, 1902–1905).

¹⁹⁷ „A lopás elkövetési magatartása az elvétel, így a lopás lényege a jogellenes birtokváltoztatás, amelynek folytán az eddigi birtokos nincs már abban a helyzetben, hogy a dologról rendelkezhesen. (...) Az elvétel kétmozzanatú cselekmény: az első fázisban az elkövető megszünteti a birtokos tényleges hatalmát, a másodikban a dolog az elkövető tényleges hatalmába kerül.” KARSAI (2013) i. m. 768. oldal. Vö. ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve* 10. A lopás, 38–45. oldal (Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1933).

¹⁹⁸ Csemegi-kódex 344. §.

¹⁹⁹ Az igazságügyi kormányzat 1888-tól foglalkozott a Csemegi-kódex módosításának kérdéseivel. A kódex részbeni megváltoztatását, illetve kiegészítését az első Büntető Novella, vagyis az 1908. évi XXXVI. törvénycikk (I. BN) szolgáltatta. Forrás: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch02.html – Digitális Tankönyvtár (2020. december 29.).

személyes és sikeres megvédése gyenge: a rendesnél erőteljesebb eszközökkel kell segítségünkre sietni; márpedig ahhoz nem fér kétség, hogy a zsebtolvaj ügyességének a gyanútlan egyének ki vannak szolgáltatva nemcsak a fizikai védekezés erőtlensége folytán, hanem az egyébként talán meglevő, de az ismertetett esetekben mindig hiányzó vagy legalábbis lecsökkent figyelem fogyatékosága okából is.

Figyelembe veendő másodsor, hogy a kézügyességüket gyümölcsöztető tolvajok, különösen a zsebmetszők feltűnően nagy számmal szaporítják az ún. lappangó kriminalitást²⁰⁰ (*criminalité latente*). A zsebtolvajoknak 25–30%-a nem kerül bíróság elé, nem már azért sem, mert a sértettek igen nagy része – a dolgát végkép elveszteknek véelve – még feljelentést sem tesz. Ám az a remény, hogy a tettes elkerüli a büntetést, a bűnözők körében erős ösztönzést vált ki hasonló bűncselekményeknek további elkövetésére. A kockázat csekély foka növeli a merészséget.

Nem tévesztendő szem elől harmadszor az a megállapított s közismert tény sem, hogy a zsebtolvajok s hasonló lopások elkövetői nem csekély számmal szerepelnek az ún. nemzetközi büntettesek osztályában. (*Lobbés* közlése szerint a berlini *Landeskriminalpolizei*amt²⁰¹-nál nyilvántartott 3304 zsebtolvaj között csak 583 a német, a többi idegen állampolgár.) Helyről-helyre utaznak, különös gonddal szemelik ki azokat a városokat, hol rövidebb-hosszabb ideig tartó tömegösszejövetelek (világkiállítás, nagy versenyek, árumintavásár, bizonyos időre várható erős idegenforgalom alkalmi, hetekig tartó ünnepi játékok stb.) megfelelő zsákmányra nyújtanak kilátást.²⁰²

A nemzetközi zsebtolvajok körében különleges testületi szellem alakul ki: összeköttetést tartanak fenn egymás között; információk nyújtásával, a rejtve maradás biztosításával, pénzzel s hasonlókkal sietnek társaik segítségére. Arra is volt eset, hogy a külföldről jött zsebtolvajt, kit tetten értek s bíróság elé állítottak, mert nem volt elegendő pénze a védőügyvéd költségeinek fedezésére, „*kartársai*” nagystílusú rendezett gyűjtés során befolyt összeggel segítették. Az ily nemzetközi szervezetek tagadhatatlan léte s a vagyonzbiztonságot fenyegető állandó veszedelme nemcsak a súlyosabb büntetések alkalmazására, hanem arra is int, hogy a védekezés szinte nemzetközi jelleget öltön magára (Berlinben eredményesen működik az ún. *Zentralstelle zur Bekämpfung reisender Taschendiebe*²⁰³).²⁰⁴

A büntetés fokozása s a védekezésnek célirányos kiépítése során figyelembe veendő negyedszer a hivatásszerűség, mely mint üzletszerűség²⁰⁵ nemcsak akkor volna megállapítható, ha a kézre került zsebtolvajra több ilyenmű lopás

²⁰⁰ Mai szakkifejezéssel élve: *látens bűncselekmények*. A *látens bűnözés* forrásait és vizsgálati módszereit a kriminológia kutatja.

²⁰¹ *Landeskriminalpolizei*amt (*Landeskriminalpolizei* Amt): állami bünyügyi rendőrség.

²⁰² Angyal Pál itt lényegében az utazóbűnözésről (és az utazóbűnözőkről) tesz említést.

²⁰³ *Zentralstelle zur Bekämpfung reisender Taschendiebe*: központi iroda az utazó zsebtolvajok ellen.

²⁰⁴ Szinte lehetetlen nem észrevenni a nemzetközi és a szervezett bűnözésre utalást, noha a tanulmány publikálásának idején (1942) a *bűnszervezet* mint *terminus technicus* még nem létezett. A bűnszervezettel kapcsolatosan röviden lásd a Btk. 459. § (1) bekezdés 1. pontját, valamint BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi szaklexikon*, 85–86. oldal (Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019).

²⁰⁵ *Üzletszerűen követi* el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik [Btk. 459. § (1) bekezdés 28. pontja].

bizonyul rá, hanem akkor is, ha egyetlen cselekményéért vonják felelősségre, amennyiben a tettes életvezetése, összeköttetései, a lopás elkövetésének módja s egyéb körülményei figyelembevételével arra lehet következtetni, hogy a zsebtolvajlással ismétlésre irányuló szándéktól vezetettve keresetképp vagy legalábbis mellékkeresetképp foglalkozik.²⁰⁶

Tekintettel arra, hogy a kézügyességgel elkövetett lopások tettesei s különösen a zsebtolvajok alig javíthatók, s így a közveszélyű büntettek jellegzetes vonásait hordják magukon: megfontolandó, nem kellene-e irányukban a megrogzított büntettekkel szemben alkalmazható szigorított dologházba²⁰⁷ utalás lehetőségét a társadalom védelme érdekében a mainál szélesebb keretben biztosítani.

V.

Rövid szólamokba foglalva fejtegetéseim eredményeit:

1. Kívánatos a lopásnak kézügyességgel elkövetését: a cselekményt értékre való tekintet nélkül büntetné minősítő körülmények közé sorozni.

2. Kívánatos, hogy a bírói gyakorlat már egy ilyenmű lopás esetében is minél gyakrabban állapítsa meg az üzletszerűség fennforgását.

3. Kívánatos a II. Bn.²⁰⁸ vonatkozó rendelkezéseinek oly módosítása, hogy főleg a zsebtolvajok szigorított dologházba legyenek utalhatók.

4. A lappangó kriminalitás csökkentése s a nyomozás sikere érdekében kívánatos a zsebtolvajoknak egy-egy állam területén, de nemzetközi viszonylatban is nyilvánartatása.

5. Főül kívánatos a közönséget a legkülönbözőbb módokon (falragasz, rádió, film s egyéb nyilvános alkalmak felhasználásával) állandóan figyelmeztetni a kézügyességgel elkövetett lopások veszélyeire s a gondos vagyonvédelemre.

*

Az V.1–3. ponthoz: az 1962. július 1-jén hatályba lépő népköztársasági Btk. (a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény) 296. § (2) bekezdés a) pont 3. alpontja már minősített esetként szankcionálta a „lopásnak kézügyességgel elkövetését”: a hivatkozott törvényhely szerint a lopást súlyosabban büntették, ha azt zsebtolvajlás útján követték el. Minősített esetként szabályozták továbbá – egyebek mellett – másnak a bűncselekmény elhárítására képtelen állapotát kihasználva („alvó személy kárára”) elkövetett lopást, valamint a közforgalmú közlekedési vagy szállítási vállalatnak az utasok rendelkezésére álló területén vagy járművén történő elkövetést (2. és 4. alpont). Súlyosabban minősült a lopás, amennyiben azt visszaesőként, bűnszövetségben vagy

²⁰⁶ Mai szakkifejezéssel élve: *életvitelszerűen bűnözik.*

²⁰⁷ *Dologház:* 1945 előtt a szabadságvesztés-büntetés végrehajtására létesített intézmény, ahol visszaeső büntettek, csavargók, koldusok, közveszélyes munkakerülők határozatlan időtartamra történt elítélésük esetén, munkára szoktatás végett, meghatározott munkakörben dolgoztak <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/d-23F4B/dologhaz-24C8C/> Arcanum – A magyar nyelv értelmező szótára (2020. december 31.).

²⁰⁸ A II. Büntető Novella (BN) az 1928. évi X. tc. volt. A II. BN III. Fejezete „a megrogzított büntettek”-re tartalmazott nagyon súlyos rendelkezést. Forrás: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch02.html – Digitális Tankönyvtár (2020. december 29.).

csoportosan követték el [296. § (2) bekezdés *d*) pont 1–2. és *f*) pont 2. alpontja; (3) bekezdés *a*) pontja; (4) bekezdés *b*) pontja].

A népköztársasági Btk. 1979. június 30-ig volt hatályban.

A népköztársasági Btk.-t felváltó régi Btk. (a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény) 316. § (2) bekezdés *f*) pontja vétségként rendelte büntetni a szabálysértési értékre elkövetett lopást, ha azt *zsebtolvajlás útján* követték el. Ugyanez vonatkozott a *bűnszövetségben* és az *üzletszerűen* történő elkövetésre [316. (2) bekezdés *a*) és *c*) pontja], sőt, e két minősítő körülmény a további bekezdésekben az elkövetési érték szerint súlyozott deliktumok esetében eggyel magasabb büntetési tétel kiszabását tette lehetővé [316. § (4) bekezdés *b*) pont 1. alpontja; (5)–(7) bekezdés *b*) pontjai].

A régi Btk. 2013. június 30-ig volt hatályban.

A hatályos Btk. lényegében megtartotta a korábbi két büntetőkódex lopással kapcsolatos minősítési rendszerét. A lopás büntetése vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha a szabálysértési értékre elkövetett lopást *bűnszövetségben* [370. § (2) bekezdés *ba*) pontja]; *üzletszerűen* [(2) bekezdés *bb*) pontja]; illetve *zsebtolvajlás útján* [(2) bekezdés *bd*) pontja] követik el. E három minősítő körülmény, valamint a dolog elleni erőszakkal, illetve egy vagy több közokirat, magánokirat vagy készpénzhelyettesítő fizetési eszköz egyidejű elvételével történő elkövetés [370. § (2) bekezdés *bc*) és *be*) pontja] ugyancsak végigkíséri a lopás szankciórendszerét [370. § (3) bekezdés *ba*); (4)–(6) bekezdés *b*) pontjai].

Az „*angyali álmom*” – a „*zsebtolvajoknak egy-egy állam területén, de nemzetközi viszonylatban is nyilvántartása*” (V.4. pont) – napjainkra valóra vált. A detektívek munkáját már a XIX. század utolsó két évtizedében jelentős mértékben megkönnyítette egyfajta bűnügyi nyilvántartás, amelynek létrehozása 1885-ben – számos egyéb újításhoz hasonlóan – *Török János*²⁰⁹ székesfővárosi rendőrfőkapitány nevéhez fűződött. A nyilvántartás alapját a korábban rendőrök által készített magánfeljegyzések képezték (pl. *Kovics Károly*²¹⁰ budai rendőrfőkapitány az egységes Budapest létrehozását megelőző időszakban feljegyzéseket vezetett a megrögzött bűnözőkről, a fertőzött területekről és a bűnjelekről).²¹¹

*Boda Dezső*²¹² főkapitánysága idején a bűnvádi perrendtartás²¹³ életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. törvénycikk 26. §-a rendelkezett arról, hogy „*a bűnvádi úton jogszerűen elítéltekről nyilvántartó lajstromot kell*

²⁰⁹ *Török János* [Vinga (Habsburg Birodalom), 1843. december 27. – Barlangliget (Temesvár, Osztrák-Magyar Monarchia), 1892. szeptember 4.]: jogász, Temesvár polgármestere (1876–1885) és Budapest rendőrfőkapitánya (1885-től haláláig). SZIGETVÁRI Oszkár: A fővárosi rendőrség detektívtestülete. Rendvédelmi füzetek 2017/53. szám, 90. oldal.

²¹⁰ *Kovics (Kovits) Károly* (1826–1885), budai rendőrfőkapitány.

²¹¹ SZIGETVÁRI Oszkár: *A magyar bűnügyi nyilvántartás kezdete*. In PARÁDI József (szerk.): Ünnepi parergák Boda József 65. születésnapja alkalmából, 171. oldal [Salutem 4. (Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2018)].

²¹² *Boda Dezső* (Vönöck, 1863. május 9. – Máriabesnyő, 1918. június 22.): 1884-ben lépett a rendőrség szolgálatába, 1906-1917 között budapesti rendőrfőkapitány. Ő állította fel az Országos Bűnügyi Nyilvántartó hivatalt és a rendőri gyermekbíróságot. <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/boda-dezso-74C5B/> Arcanum – Magyar életrajzi lexikon (2020. december 30.).

²¹³ A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (Bvp.).

vezetni”, amelynek „módozatait az igazságügyi és a belügy ministerek rendelet útján állapítják meg”. A magyar országos bűnügyi nyilvántartás története ténylegesen (vagy hivatalosan) a magyar királyi igazságügyi és belügyminiszterek az országos bűnügyi nyilvántartás tárgyában 1908. október 15-én kibocsátott 24.300/1908. I.M. számú együttes rendeletével kezdődött, amely 1909. január 1-jén lépett hatályba. Ugyanezen a napon megkezdte működését az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal, amelynek *Gábor Béla*²¹⁴ lett az első vezetője.

A bűnügyi nyilvántartási rendszerről napjainkban az irgalmatlanul hosszú című 2009. évi XLVII. törvény (Bnyt.v.)²¹⁵ rendelkezik. A törvényhez – mintegy végrehajtási rendeletként – számos jogszabály és közjogi szervezetszabályozó eszköz kapcsolódik [pl. az 1994. évi XXXIV. törvény; 419/2017. (XII. 29.) Korm. rendelet; 12/2016. (V. 4.) BM rendelet; 26/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás]. A bűnüldözést, másképpen a bűncselekmények felderítését és vizsgálatát számos elektronikus nyilvántartás és adattár segíti. Ilyenek például:

- a bűnügyi nyilvántartási rendszer (azon belül a személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartása, valamint a bűnügyi nyilvántartások),²¹⁶
- a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartása (amelynek részét képezi a daktiloszkópiai nyilvántartás és a DNS-profil-nyilvántartás),²¹⁷
- a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer,²¹⁸
- az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás,²¹⁹
- lakcímek és személyi adatok nyilvántartása,²²⁰
- közúti járművezetők és járműtulajdonosok nyilvántartása.²²¹

Az Angyal Pál által javasolt nyilvántartásnak manapság leginkább az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás felel meg (a továbbiakban: eModus). A 12/2014. (V. 16.) ORFK utasítás 3. pontja szerint, az eModus

²¹⁴ *Gábor* (Hollefreund) *Béla* (Budapest, 1873. november 28. – Pécel, 1939. január 28.): jogász, szakíró, rendőrtisztviselő. <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/g-gy-757D7/gabor-bela-757FE/> Arcanum – Magyar életrajzi lexikon (2020. december 30.).

²¹⁵ A bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény (Bnyt.v.).

²¹⁶ Bnyt.v. 3–30/E. §.

²¹⁷ Bnyt.v. 35–66. §.

²¹⁸ 24/2011. (IX. 9.) BM utasítás a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer használatának szabályozásáról, az egységes elektronikus iratkezelés bevezetéséről és a bevezetést támogató projektszervezetek létrehozásáról; 18/2011. (IX. 23.) ORFK utasítás a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, az adatvédelem, valamint a rendszerfejlesztés előírásairól; 38/2018. (VI. 29.) ORFK utasítás a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszerben megvalósuló ENYÜBS adatszolgáltatásról.

²¹⁹ 12/2014. (V. 16.) ORFK utasítás.

²²⁰ A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény; 146/1993I (X. 26.) Korm. rendelet a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény végrehajtásáról.

²²¹ A közúti közlekedési nyilvántartásról szóló 1999. évi LXXXIV. törvény; 53/2017. (XII. 29.) Korm. rendelet a közúti közlekedési nyilvántartás működéséről és az adatszolgáltatás rendjéről.

az utasítás 1. mellékletében meghatározott bűncselekmények (a továbbiakban: modus tárgyú bűncselekmény) vonatkozásában tartalmazza:

a) a felderítetlenül maradt bűncselekmény kriminalisztikai szempontból fontos jellemzőit;

b) a szándékos bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt kihallgatott személy adatait, személyleírását, fényképét;

c) a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 91/A. § (1) bekezdésének e) pontjában meghatározott bűncselekmények esetén a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyek és kapcsolataik adatait, kriminalisztikai szempontból fontos jellemzőit;

d) a szervezett bűnözésre utaló cselekményekben érintett, illetőleg a bűnözői csoportban részt vevő vagy azzal együttműködő személyek, valamint kapcsolataik adatait és kriminalisztikai szempontból fontos jellemzőit;

e) a bűncselekmény ügyszámát, a tényállás megnevezését, elévülési idejét és az ügyben eljáró szervet. A 4. pont értelmében az eModus valamennyi szándékos bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt kihallgatott, tetoválással rendelkező személy vonatkozásában tartalmazza:

a) a 3. pont b) és e) alpontjaiban meghatározott adatokat;

b) a személyleírási és fénykép adatok közül a tetoválás képét és leírását.

A „közönség legkülönbözőbb módokon (falragasz, rádió, film s egyéb nyilvános alkalmak felhasználásával) történő állandó figyelmeztetése”, valamint a „gondos vagyongvédelem” (V.5. pont), vagyis mai szóhasználatlálva a *bűnmegelőzés*, az utóbbi évtizedek *„slágertémája”*.

Az Európai Unió Tanácsa 2001. május 28-án hozott döntése értelmében *„a bűnmegelőzés minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével, vagy a sértetté válás megelőzésével”*.

A Rendőrség bűnmegelőzési feladatai jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök által meghatározottak. Az Rtv. – a rendőrségi együttműködést taglaló III. fejezete – szerint, a rendőrkapitány, a megyék (főváros) tekintetében a rendőrfőkapitány és az illetékességi területen működő önkormányzatok, a közbiztonsággal összefüggő feladatok ellátásának társadalmi segítésére és ellenőrzésére – a közbiztonság fenntartásában érintett állami szervezetek és egyesületek bevonásával – bűnmegelőzési és közbiztonsági bizottságot hozhatnak létre.²²² A büntetőeljárásról szóló – 2018. június 30-ig hatályban volt – 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) – *Intézkedés a bűnözés megelőzésére és más eljárás kezdeményezésére* alcím alatt – kimondta, hogy az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő, a büntetőeljárás során megállapított okokról és körülményekről a további bűncselekmények megelőzése végett tájékoztatási és adatszolgáltatási kötelezettsége volt.²²³ Lényegében a bűnözés megelőzésére és más eljárás kezdeményezésére történő intézkedés (más elnevezéssel:

²²² Rtv. 10. § (1) bekezdés első mondata.

²²³ Bővebben lásd: régi Be. 63/A. §.

szignalizáció) a nyomozó szerv vezetője által az illetékes állami vagy önkormányzati szerv vezetőjéhez intézett nyilatkozat volt, amely a nyomozás érdekeinek sérelme nélkül tartalmazta mindazokat a büntetőeljárás során megállapított tényeket, körülményeket, amelyek a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tették, illetve elősegítették, és amelynek felszámolása vagy megszüntetése az adott szerv feladat- és hatáskörébe tartozott.²²⁴

A 2018. július 1-jétől hatályos új büntetőeljárás törvény, valamint a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet ilyen – a társadalmi bűnmegelőzéssel kapcsolatos direkt – rendelkezéseket nem tartalmaz.

A *Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat*, a bevezető első részt követően meghatározza a bűnmegelőzés alapelveit (második rész); felvázolja a jövőképet (harmadik rész); felülvizsgálja és értékeli a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló 115/2003. (X. 28.) OGY határozatot (negyedik rész); áttekinti a bűnügyi helyzetet (ötödik rész); értékeli a 2013-as NBT (Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács) által – az ORFK bűnmegelőzési szakreferensein keresztül – közzétett kérdőíveket (hatodik rész); szól a bűnmegelőzés szereplőiről (hetedik rész); ismerteti a 2013–2015-ös intézkedési tervet (nyolcadik rész); végül a kilencedik rész a stratégiában meghatározott célokhoz rendelt intézkedések végrehajtásának ellenőrzési rendszerét ismerteti (monitoring).

A *Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013–2023)* a hetedik részben (*Szereplők a bűnmegelőzésben*) elvi élel kimondja, hogy „a bűnmegelőzés az egész társadalom ügye. A bűnmegelőzésben az állami szervezeteken kívül önkormányzati, civil és egyházi szervezetek, a gazdaság szereplői, tágabb fókuszban a családok és maguk az állampolgárok vesznek részt.

A bűnmegelőzés területén a rendőrség vitathatatlanul fontos szerepet tölt be”, mivel „a rendőrség alapfeladatai ellátása révén hiteles, pontos képet alakít ki a bűnözés, mint társadalmi jelenség mennyiségi és minőségi jellemzőiről, összetételéről, alakulásáról, morfológiai sajátosságairól. A rendőrség mindezek mellett speciális bűnmegelőzési egységeket is működtet. A bűnmegelőzési egységek folyamatosan értékeli a lakosságot leginkább érintő bűncselekmények, szabálysértések alakulását, különös tekintettel valamely bűncselekmény elkövetési gyakoriságának ugrászerű növekedésére vagy csökkenésére, illetve sorozatos elkövetésére.

Az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya fogja össze és szakirányítja a rendőrség bűnmegelőzési tevékenységét”.

A *Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2020–2021. évekre szóló intézkedési tervéről* rendelkező 1585/2019. (X. 16.) Korm. határozat stratégiai végrehajtási tervében (1. melléklet) a következő kiemelt célkitűzéseket határozza meg:

1. Településbiztonság
2. Gyermekek- és ifjúságvédelem

²²⁴ Vess össze a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló – 2018. június 31-ig hatályban volt – 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet (a továbbiakban: Nyer.) 10/A. §-ának rendelkezéseivel.

3. A bűncselekmények áldozatainak segítése, az áldozattá válás megelőzése

4. Bűnismétlés megelőzése

5. Horizontális intézkedések

A kiemelt célkitűzéseket a 1585/2019. (X. 17.) Korm. határozat 2. melléklete részletezi.²²⁵

Rendőrségi berkekben hosszú évek, mondhatni évtizedek óta járja az a mondás, amely szerint „*a leghatékonyabb megelőzés a felderítés*”, ezen belül pedig a bűncselekmények ismeretlen elkövetői kiletének a megállapítása. Mindezek szellemében messzemenőig egyetértek azzal, miszerint „*eredményes felderítés nélkül nem lehet szó hatékony megelőzésről sem*”, dacára annak, hogy az EU Tanácsának már ismertetett bűnmegelőzés-de-finíciója nem pontosan (vagy inkább pontosan nem) erről szól.

Abban viszont kételkedem, hogy a Rendőrségnek – és a rendőri állományon belül különösen a bűnüldözőknek – „*kiemelt, sőt elsődleges*” feladata lenne a bűnmegelőzés. Az állításom (vagy a kételkedésem) levezethető a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013–2023) hetedik részéből is, miszerint a „*bűnmegelőzés területén a rendőrség vitathatatlanul fontos szerepet tölt be*”, de mindeztől függetlenül a stratégia kategorikusan kimondja: „*a bűnmegelőzés az egész társadalom ügye*”. Ráadásul a *hetedik rész a bűnmegelőzés szereplői között a Rendőrséget in concreto nem nevesíti*, hanem csupán a civil és egyházi és egyéb szervezetek mellett, az állami és az önkormányzati szervezeteket sorolja fel.

Nem rejtem véka alá azon véleményemet, amely szerint a *Rendőrségnek a bűnmegelőzésben betöltött szerepe, és ezen belül a bűnmegelőzési feladatai nem kicsit túldimenzionáltak* (tudom, e nézetem sokaknak nem tetszik majd). Úgy vélem, a régi Be. szerinti bűnmegelőzési feladatok sokkal testhezállobbak és konkrétabbak voltak: a büntetőeljárás során a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő okok és körülmények megállapítása, illetve feltárása, és amennyiben szükséges, szignalizáció (rég. Be. 63/A. §). Azt gondolom, ez a megállapításom nem ellentétes az Rtv. 10. §-ában meghatározott, és az előző bekezdésekben részletezett rendőrségi bűnmegelőzési feladatokkal sem.

Hangsúlyozom: a társadalmi bűnmegelőzés kétséget kizáróan kiemelt, sőt, elsődleges feladat, csak éppen alapvetően nem a Rendőrség, és legfőképp nem a bűnügyi szolgálat dolga. Megjegyzendő, hogy a közterületen lévő rendszeres (egyenruhás) és *aktív* rendőri jelenlét már önmagában egyfajta prevenció, ha úgy tetszik, visszatartó erő. Talán inkább erre kellene fókuszálni...²²⁶

A '90-es évek második harmadában bűnüldözési vezető voltam egy kiemelt, budai kerületi rendőrkapitányságon. Pontosán emlékszem a fellángoló bűnmegelőzési hévre (vagy kitörő bűnmegelőzési „*őrületre*”), mint ahogy arra is, miszerint az összes „*írástudatlan*” és „*aktázás ellen beoltott*” beosztottam „*ezerrel*” bűn-megelőzni akart (a szerkesztő megjegyzései)...

²²⁵ Dobos János – Kovács Gyula: *Kis nyomozástan*, 38–40. oldal (Dr. Kovács Gyula [KGYul@], Budapest, 2020).

²²⁶ Dobos – Kovács (2020) i. m. 41. oldal.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Felhasznált irodalom

- ANGYAL Pál – RÁCZ György: *A büntetés kiszabása bírói gyakorlatunkban – Az enyhítő és súlyosító körülmények rendszeres feldolgozásban* (Attila-nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1937)
- ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 10. A lopás* (Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1933)
- BECK Mihály – PESCHKA Vilmos (főszerk.): *Akadémiai Kislexikon I. kötet* (Akadémiai Kiadó és Nyomda, Budapest, 1989)
- BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi szaklexikon* (Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019)
- DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan* (Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020)
- ENDRÖDY Géza – KOVÁCS Gyula: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve* (Dr. Kovács Gyula [KGyul@] Budapest, 2018)
- JUHÁSZ – SZÖKE – O. NAGY – KOVALOVSKY: *Magyar értelmező kéziszótár* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978).
- KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (CompLex Kiadó, Budapest, 2013)
- KOVÁCS Gyula: *A lopás nyomozása*. In LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok* (Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2008.)
- KOVÁCS Gyula: *A poggyászlopás nyomozása*. Magyar Bűnüldöző 2010/1. szám
- SZIGETVÁRI Oszkár: *A fővárosi rendőrség detektívtestülete*. Rendvédelmi füzetek 2017/53. szám
- SZIGETVÁRI Oszkár: *A magyar bűnügyi nyilvántartás kezdete*. In PARÁDI József (szerk.): *Ünnepi parergák Boda József 65. születésnapja alkalmából*. Salutem 4. (Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2018)

2. Internetes hivatkozások

- <https://go.ogyk.hu/ogy01-000313689> – Magyar Rendőr 1942. évi 5. szám – Országgyűlési Könyvtár (2020. december 22.)
- <https://hu.wikipedia.org/> Wikipédia – *A szabad enciklopédia* (2020. december 22.)
- https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Bun-tetojog5/ch02.html – Digitális Tankönyvtár (2020. december 29.)
- <https://translate.google.hu/?hl=hu&tab=TT> – Google Fordító (2020. december 23.)
- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/980H0046.BK/ts/20200215/> Jogtár® – Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest (2020. december 30.)
- <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/h-75B54/heil-fausztin-75D12/> Arcanum – *Magyar életrajzi lexikon* (2020. december 27.)
- <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/boda-dezso-74C5B/> Arcanum – *Magyar életrajzi lexikon* (2020. december 30.)

<https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/g-gy-757D7/gabor-bela-757FE/> Arcanum – *Magyar életrajzi lexikon* (2020. december 30.)

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/d-23F4B/dologhaz-24C8C/> Arcanum – *A magyar nyelv értelmező szótára* (2020. december 31.)

Ez történt velünk Konferenciák, riportok, könyvbemutatók és recenziók

Dr. Kovács Gyula

Könyvajánló szerű előszó a Kis nyomozástan harmadik kiadásához

Intro(dukció)

Örömmel tájékoztatom a nagyérdemű olvasóközönséget, hogy napvilágot látott *dr. Dobos János* alapművének, a „*Kis nyomozástan*”-nak harmadik, átdolgozott, és a második kiadáshoz képest is kiegészített változata, amely lényegesen korszerűbb az előző kettőnél. Az eredeti 100, majd 138 oldalról 252 oldalra bővült szakkönyv, túl azon, hogy a 2008-as kiegészítéseket hatályosítja, olyan új részeket és fejezeteket tartalmaz, amelyek az első, illetve a második kiadásban nem szerepeltek (pl. a forrónyomos felderítés, a sorozatelkövetés nyomozása, az „*ügytől a személyig*” és a „*személytől az ügyig modell*”, vagy a torzóban maradt *Ars criminalistica* stb.).

A kiadványt tisztelettel ajánlom kitüntető figyelmébe.²²⁷

Tudja-e ma bárki is, hogy valójában ki volt dr. Dobos János?

Dr. Dobos János r. ezredes, ha élne, az idén, vagyis 2020. május 27-én töltené be a 85. életévét. Emlékszik rá valaki? Igen? Nem? Hát ő volt a „*kékfényes*” Dobos. A „*Kék fény vagánya*”, ahogy Legát Tibor a 2015-ben napvilágot látott Dobos-émlékkönyv²²⁸ kapcsán, a Magyar Narancsban írt cikkében²²⁹ aposztrofálta. Na, megvan? Megvan! Valóban, aki a Rendőrtiszti Főiskolán is oktatott. Ügyes, gratulálok! Hogy micsoda? Naná, hogy írt: szakcikkeket, szakkönyveket, tanulmányokat, több tucatnyit. Ő az, aki már életében legenda volt. Tényleg örülök, hogy emlékeznek rá...

*

Dr. Dobos János, 2003. december 18-án, már „*csak*” egy hír, pontosabban gyász hír volt az újságok halálozási rovatában, egy-egy link az interneten, és

²²⁷ A nyomozó hatóságoknak küldött tájékoztató, a könyv megjelenéséről (részlet).

²²⁸ Kovács Gyula (szerk.): Dobos-könyv – Emlékkönyv dr. Dobos János születésének 80. évfordulója tiszteletére (Patrocinium, Budapest, 2015).

²²⁹ LEGÁT Tibor: *A Kék fény vagánya – Dobos János kalandos élete*. Magyar Narancs 2015/34. (08. 19.) szám – <https://magyarnarancs.hu/tudomany/a-kek-feny-vaganya-96138> (2020. november 19.).

egy rövid bejátszás az egyes számú (királyi) tévécsatornán, a korábban nevével fémjelzett Kék fény műsorában.

Katonai dísztemetés (dr. Dobos Jánost a Rendőrség saját halottjának tekintette), ahol – mások mellett – Bárdy Tibor,²³⁰ a pályatárs és barát, el-elcsukló hangon búcsúzott tőle, majd darab-ideig még beszéltek róla az emberek, aztán néma csend...

Dr. Dobos Jánost már halálakor sem sokan ismerték (1991-ben visszavonult, de pl. 2002-ben, a Móri-ügy kapcsán is nyilatkozott), és napjainkban még kevesebben emlékeznek rá: rokonai, barátai, ismerősei, valamint egykori munkatársai száma az eliramlott tizenhét év alatt rendszeresen megfogyatkozott, és (a kriminalisták, ezt tudják jól) az emlékek, ezek a speciális „*pszichikus nyomok*”, az idő múlásával elenyésznek.

Tudja-e ma bárki is, hogy valójában ki volt dr. Dobos János?

A kérdés nem hagyott nyugodni, végül – kíváncsiságomat kielégítendő, valamint a teljességre törekvni igényétől vezérelve – a régi, jól bevált internetes közvélemény-kutatás módszeréhez folyamodtam, és Hoxa portálján²³¹ egy kérdőívet tettem közzé, a következő válaszlehetőségekkel:

1. bűnügyi nyomozó (rendőr);
2. büntetőjogász, kriminalista;
3. főiskolai oktató;
4. szak- és közíró;
5. közszereplő, politikus;
6. énekes, zenész, zeneszerző;
7. képzőművész, művésztanár;
8. televíziós személyiség;
9. a felsoroltak közül több is (1–4. válaszlehetőség);
10. a felsoroltak közül több is (5–8. válaszlehetőség);
11. a felsoroltak közül több is (1–8. válaszlehetőség);
12. egyéb, az előzőekben fel nem soroltak közül;
13. nem tudok a kérdésre válaszolni.

A válaszok sorrendje a következőképpen alakult: a megkérdezettek

- a) 78,1%-a nem tudott a kérdésekre válaszolni (13. válaszlehetőség);
- b) 21,5%-a jól tudta a választ (1–2., 4. és 8–9. válaszlehetőségek);
- c) 0,4%-a rosszul tudta a választ (6. válaszlehetőség);
- d) a többi válaszlehetőséget nem jelölték meg.

A helyes válaszok, részletezve az alábbiak voltak:

- bűnügyi nyomozó (rendőr), 15,5% (1. válaszlehetőség);
- büntetőjogász, kriminalista, 0,4% (2. válaszlehetőség);
- televíziós személyiség, 0,4% (8. válaszlehetőség);
- a felsoroltak közül több is, 4,8% (9. válaszlehetőség).

A helytelen választ adók (0,4%) énekesnek, zenésznek vagy zeneszerzőnek vélték dr. Dobos Jánost. Gyaníthatóan az ugyancsak szakmai doktori címmel rendelkező, tanult szakmája szerint fogorvos, ámde dalszerzőként és táncdal-énekesként híressé vált Dobos Attilával keverték össze.

²³⁰ Bárdy Tibor ny. r. ezredes (ORFK Bűnüldözési Főosztály Vagyonvédelmi Osztály; nyugdíjasként a BRFK XVIII. kerületi Rendőrkapitányság Térfigyelő Osztályának vezetője), dr. Dobos János pályatársa, nyomozótársa, barátja, és a Dobos-szellemi hagyatéék kezelője.

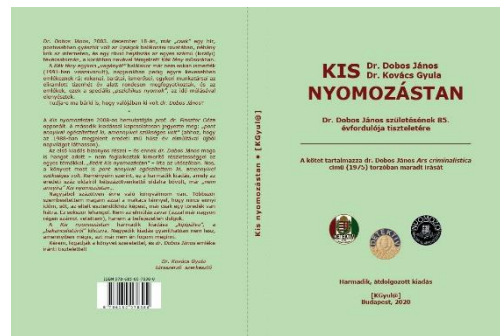
²³¹ <http://www.hoxa.hu/> – Hoxa portál az éléről és egyéb jóságokról (2020. november 19.).

Szögezzük le (vagy mondjuk ki nyíltan): 2020 áprilisában, egy több mint félmillió regisztrált felhasználót számláló internetes közösségi portálon, a megkérdezettek közel négyötöde nem tudja, hogy dr. Dobos János, a hetvenes-kilencvenes évek ismert és elismert bűnügyi szakembere, a Kék fény című televíziós műsor közkedvelt szakértője, valamint főiskolai oktató és szakíró volt. Ez számomra elkésérítő.²³²

Előszó szerű könyvajánló (vagy valami olyasféle)²³³

Néhány szót a könyvről: dr. Dobos János a könyv utószavában nem győzte hangsúlyozni, hogy az általa leírtak a felderítés gondolati modelljére, annak is csak egy rövidített, egyszerűsített változatára vonatkoznak. Kiemelte: a mű címe azért „*Kis nyomozástan*”, mert minden, ettől a szándéktól történő eltérés már más (pl. „*Nyomozástan*”) címet kívánna. A szerző a továbbiakban hozzátette: „*mindez egyben azt is jelenti, hogy munkámtól a nyomozás egyébként sok fontos részletét sem lehet számonkérni*”.

Kérem szépen – ahogy Dobos mester mondaná: önök most egy „*felturbóztott*”, vagy „*újrátöltött*”, nem annyira *Kis nyomozástan* lapjait forgathatják – reményeim szerint – nagy megelégedéssel. Az eredeti tartalmat – néhány sajtó-, szövegszerkesztési és stilisztikai hibát nem számítva – továbbra is érintetlenül hagytam, azonban a második kiadás óta eltelt tizenkét esztendő alatt hatályba lépett jogszabályváltozásokra tekintettel, a könyv egyes helyeken megint csak kiegészítésre, illetve magyarázatra szorult. Ezeket – amennyire tőlem tellett – megfelelő alaposággal elvégeztem, ügyelve arra, hogy a mű szerkezeti felépítését továbbra se törjem meg. Az általam írt szövegrészeket csillagjellel (*) elkülönítettem, és balról-jobbról egy-egy tabulátorhellyel beljebb húztam. Így érzékelheti a Tisztelt Olvasó, melyik a korábbi, és melyik a későbbi szöveg. A lábjegyzeteket egytől-egyig én „*követtem el*”, ugyanis ilyeneket az első kiadás nem tartalmazott.

A könyv *harmadik kiadásának indokai:* alapvető indokként szerettem volna azt felhozni, miszerint a második kiadás elfogyott. Sőt, még most is szeretnék ilyet írni, de hazudnék, ha ezt tenném. Sajnos a 2008-ban megjelent második kiadásból ugyanis lapul még mindösszesen néhány tucatnyi a Ludovika Campus Könyvesboltjában, a Rejtjel Kiadó raktárhelyiségében és kőbányai lakásom dolgozószobájának valamelyik zugában.

A *Kis nyomozástan* második kiadása (akárcsak az első) a „*kezdetektől*” ajánlott irodalom a Rendőrtiszti Főiskola és jogutódja, az NKE Rendészettudományi

²³² Jelzem, hogy Hoxa portálján a kérdőív a mai napig aktív (és a jövőben is az marad), ezért az eredmények idővel változhatnak. Lehet szavazni, a kérdőív itt megtekinthető: <http://www.hoxa.hu/?p1=szavazas&p2=36032> (2020. április 8.).

²³³ E fejezet elkészítéséhez – a hivatkozott forrásokon túlmenően – felhasználtam a *Kis nyomozástan* (2020) „*Előszó a harmadik kiadáshoz*” című részét. Dobos János – Kovács Gyula: *Kis nyomozástan*. Harmadik kiadás, 15–23. oldal (Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020).

Kar; 2014 szeptemberétől pedig a KRE ÁJK Bűnügyi szakjogász (BSZJ) szakirányú továbbképzési szak hallgatói számára.²³⁴ Ennek ellenére, tizenkét esztendő alatt sem sikerült a tízen-valahányezer bűnügyi szakembernek nyolcszáz kötetet eladni. No comment...

Az *alapvető indok* igazából a már említett jogszabályváltozásokban keresendő: a második kiadás 2008 decemberében látott napvilágot, de azóta új Büntető Törvénykönyv és büntetőeljárás törvény lépett hatályba (a kapcsolódó új jogszabályokat és közjogi szervezetszabályozó eszközöket most nem részletezem).

A *fő indok* részben megegyezik a második kiadás megjelentetésének az indokával: nem szeretnénk, ha ez a könyv a semmibe tűnne, és azt különösen nem, hogy dr. Dobos János nevére, személyére és munkásságára a feledés nem mindig jótékony homálya boruljon. A „királyi többes” használata nem véletlen: a „nem szeretnénk” Terikét (dr. Dobos János özvegyét), *Tibi bácsit* (Bárdy Tibor ny. r. ezredes), *Györgykét* (Keglovicsné Mester Györgyi ny. r. alezredes, a könyv olvasószerkesztőjét), *Marikát a feleségemet* (dr. Kovácsné Lázár Mária Ritát) és *jómagamat* takarja. Ehhez a csapathoz csatlakozott legutóbb a Dr. Dobos János-díjas, „döglött-aktás” jó *Lajosunk* (dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes), aki felkérésemre nagy örömmel vállalta a könyvajánló megírását. Mondtam is Lajosomnak: „dr. Dobos János nagyon megérdemli ezt a harmadik kiadást”. Nos, ez utóbbi a harmadik és a legszemélyesebb indok. Kell-e ezeknél több? Szerintem nem...

És most következzen a *rezümé*: a *Kis nyomozástan* – a könyvajánlókat és az előszókat nem számítva – bevezetővel kezdődik. A bevezetőt *tizenkét számozott rész*, az utószó („*Utószó helyett*”) és a *mellékletek* követik. Itt lényegében véget ér az eredeti mű, de a kötetben – mintegy függelék gyanánt – helyet kap dr. Dobos János *Ars criminalistica* című, 1975-ban papírra vetett, némiképp önéletrajzi ihletésű, torzóban maradt írása. A mindösszesen húsz oldal terjedelmű „*önvallomás*” vagy „*befelé töprengés*” két részből áll, azonban a második rész 2.3. fejezete a cím után már nem folytatódik.

Az *Ars criminalistica*-t dr. Dobos János *pályaképe*, illetve *rendhagyó önéletrajzom* követi, majd a „*Szabálytalan utóhangok*” olvashatók. Ez utóbbi egy képzelt találkozás dr. Dobos Jánossal az egykori Aranykéz utcai Pipacs Bárban, és egyben az egész könyv érdemi részének a záróköve. Az olvasótól a kötet legvégén a *forrás- és irodalomjegyzékkel*, valamint a *permutált címmutatóval* búcsúzunk.

Nézzük meg az egyes részeket egy kicsit *alaposabban*: a *bevezetésben* a mű születésének körülményeit, valamint a nyolcvanas éveknek a bűnözést és a bűnüldözést egyaránt befolyásoló társadalmi-gazdasági hatásait elemzi a szerző. *Kiegészítésemben megkíséreltem felvázolni a jelenlegi helyzetet*. Meglehet, nem voltam túlon túl optimista.

Az *első rész* „*A bűnüldöző dilemmája*” címet viseli. Itt a megelőző stratégiákról és a teljes felderítés akadályairól esik szó. Mivel a bűnmegelőzésnek hazánkban már régóta komplex, jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök által szabályozott intézményrendszere funkcionál, ezért ezt a részt *ugyancsak kiegészítettem*.

²³⁴ Megjegyzendő, hogy a *Kis nyomozástan* harmadik kiadása a KRE ÁJK BSZJ-képzésén 2020. szeptember 1-jétől kötelező irodalom.

A második rész felderítési feladataink nagyságrendjét taglalja. Ezen belül az ismert és az ismeretlen elkövetőkkel, valamint az ismeretlen tetteses ügyekkel foglalkozik. E részben számtalan kriminálstatistikai mutató szerepel. Mivel mindkét kiadás megjelenése óta e témában is jogszabályváltozás történt, valamint a statisztikai adatok az idő múlásával értelemszerűen aktualitásukat veszítették, e résznek az első és a második fejezetét kiegészítettem.

A harmadik rész a kiinduló alaphelyzet keretében elemzi az ismertté válás körülményeit és a bűncselekmény tudomásra jutását követő helyzettípusokat. E rész mindkét fejezetéhez néhány oldalnyi értelmező megjegyzést fűztem.

A negyedik rész a felderítés szereplőiről szól. Ezt a részt a második kiadásban érintetlenül hagytam, de tizenkét év elteltével már volt mit hozzátennem.

*Az ötödik rész a nyomozás és a felderítés kérdéskörét tárgyalja. Részletesen foglalkozik a felderítés meghatározásával, a nyomozás és a felderítés egymáshoz való viszonyával. Mivel e téma egyike a kedvenceimnek, önkritikusan bevallom, nem fogtam vissza a tollamat: *mindkettő eredeti fejezetet kiegészítettem, és a meglévőket egy új fejezettel bővítettem. Címe: „A felderítés meghatározása” (5.1. fejezet).**

A hatodik rész a kezdeti lépéseket ismerteti, a kiinduló helyzet felmérésétől egészen az elsődleges kép kialakításáig és a kezdeti információk ellenőrzéséig. Itt az első és a negyedik fejezethez írtam kiegészítéseket. A többi fejezetnél csupán lábjegyzetbejegyzésekben utaltam az aktuális jogszabályváltozásokra.

„Amikor a lépéseket szaporázni kell”: e szám szerint hetedik részben a forróvagy friss nyomon üldözéssel kapcsolatos tudnivalók szerepelnek. Ehhez a részhez egy különálló fejezetet írtam „A forrónyomos felderítés” címmel (7.4. fejezet), mivel ma már a kriminalisztikai terminológia a forró nyomon üldözés helyett jellemzően ezt az elnevezést használja.

A nyolcadik részben az összegzés és a tervezés során végrehajtandó feladatokot veszi számba a szerző. A kriminalisztikai alapkérdések megválaszolásával és a verziókkal végzett munkával kapcsolatos ismeretek ugyancsak nagyon a szívemhez nőttek, ezért nem állhattam meg, hogy a 8.2–8.5. fejezetekhez kiegészítő megjegyzéseket ne fűzzek. Bevallom, rendesen elindult a tollam, de reményeim szerint, így sokkal didaktikusabbá vált a mondanivaló.

„A sorozatelkövetés nyomozása” című kilencedik rész nővum: az első és a második kiadásban nem szerepelt. Pontosabban szerepelt, de nem ezen a címen: ami helyette volt, az most a tízes számot viseli, így a korábbi tizedik és tizenegyedik rész számozása eggyel emelkedett. Ez a téma nagyon hiányzott mindkét előző kiadásból, különösen annak fényében, hogy a nyolcadik, a „Hasonló történt-?” kriminalisztikai alapkérdést a szakma dr. Dobos Jánosnak tulajdonítja. A mű előző változataiban – különösen a kriminalisztikai alapkérdésekkel és a verziókkal végzett munkával összefüggésben – szó esett ugyan a sorozat-bűncselekmények nyomozásáról, de azt gondoltam, hasznosabb, ha külön részt szentelek e kérdéskörnek.

A sorozatelkövetés nyomozása a következő fejezetekből áll: „A sorozat-bűncselekmények” (9.1.), „A sorozathoz tartozás felismerése” (9.2.), „A sorozatelkövetés >>összehozásának<< lehetőségei” (9.3.), „Hogyan fogjunk >>ölbe tett kizzel<< sorozatelkövetőt?” (9.4.) és „Segédletek” (9.5.).

A tizedik résznek „A terv teljesítése” a címe. A szerző itt lényegében a nyomozás tervezésével és szervezésével foglalkozik. Ide – közvetlenül a cím után – egy a tervezésről, szervezésről és ellenőrzésről szóló fejezetet iktattam be,

továbbá kiegészítettem a második és az ötödik fejezetet. Úgy ítélem meg, ezáltal ez a rész még informatívabb lett.

A tizenegyedik részt („Az igenek és nemek útvesztőjében”) csak egy helyen, a bevezetésben kommentáltam. Miért? Az ok egyszerű: ez a rész önmagáért beszél, semmi építő jellegű megjegyzést nem tudtam volna hozzáfűzni.

A „Lehet vagy biztos? A biztos garanciái” című tizenkettedik rész negyedik fejezetét egészítettem ki, továbbá egy új fejezetet iktattam be. A címe: „Az ügytől a személyig és a személytől az ügyig modell” (12.5.). Ezt a fejezetet – hasonlóképpen a sorozatalkövetés nyomozásával foglalkozó fejezettel – nagyon-nagyon fontosnak tartom.

Az utószó csak részben az, aminek látszik (erre céloz az eredeti „Utószó helyett” cím is). Itt „A nyilvántartásokban tárolt információk” című első fejezetet egészítettem ki nagyon lényeges ismeretekkel. A rendőrségi adatkezeléssel és a bűnügyi nyilvántartással kapcsolatos jogszabályváltozások, és a számítástechnika-informatika robbanásszerű fejlődése miatt ez elengedhetetlen volt. A harmadik fejezetet dr. Zilahy János r. ezredesről megemlékező Dobos-novellarészlettel zártam: aki elolvassa, pontosan tudni fogja az okát...

Az első kiadás mellékletében az ismeretlen tetteses ügyek és felderítésük alakulására vonatkozó 1982–1986-os kriminálstatisztikai adatok; táblázat a kriminalisztikai alapkérdésekről; valamint „Ékszerlopás a Rózsadombon” címmel egy esetpélda (bűnügyi nyomozás) szerepeltek.

A 2008-as második kiadásban a mellékleteket a 2003–2007-es évekre vonatkozó kriminálstatisztikai adatokkal egészítettem ki.

A 2020-as harmadik kiadás mellékleteit tovább bővítettem: a kriminálstatisztikai adatok már a 2015–2019-es évekre is vonatkoznak (összehasonlításuk „érdekes” következtetésekre adhat alapot); a kriminalisztikai alapkérdésekhez további két táblázatot toldottam (ma már sok mindent másképpen látok és értékelek). A mellékletekben szerepel még egy táblázat a nyomozási verziók csoportosításáról és a nyomozási terv fajtáiról; végül a „rózsadombi villa titka”, vagyis az „Ékszerlopás a Rózsadombon”. Így mindösszesen hét melléklet támasztja alá vagy egészíti ki a könyvben leírtakat.

Akárcsak a második kiadás írásakor-szerkesztésekor, most is megfordult a fejemben, hogy szemléltetem egy másik ügy nyomozását (a címe „Egy bolti lopás nyomozása” lett volna), de megint elvettem az ötletet, leginkább területi korlátok miatt. Mondanám (írnám), miszerint legfeljebb a könyv egy következő, negyedik kiadásában lesz ilyen, de nem... Amennyiben mégis, azt már nem én fogom megírni.

Az „Ars criminalistica”-ról a tartalmi összefoglaló elején már írtam. Ez az akkor még sehol meg nem jelent, 1975-ös Dobos-kézirat, valamikori oktatótársam, dr. Anti Csaba László r. alezredes jóvoltából került a birtokomba. A töredék mű, ha úgy tetszik (talán némi túlzással) a „halál torkában” íródott: aki elolvassa, megérti, miért...

A Dobos-pályaképpen kitérek a szerző oktatói és tudományos tevékenységére is, és megkísérlem valamennyire bemutatni dr. Dobos Jánost, az „embert”.

A rendhagyó önéletrajzom kicsit nonkonformista és polgárpukkasztó (mindamelllett megpróbál szórakoztató lenni): pontosan olyan, amilyen a szerzője – „Ilyen vagyok, ilyen, ha tetszik, vagy ha nem” (az idézet egy 1983-as Kontroll

Csoport „*nótából*” való, érdemes meghallgatni).²³⁵ Ha csak néhány „*kockát*” bosszantottam fel vele, már megérte megírni...

A mű záróköve „*A szabálytalan utóhangok*” (erről is szót ejtettem a rezümé elején), dr. Dobos János „*A Pipacs*” című novellája hatására készült. Nem, nem voltam „*belőve*” amikor írtam (szóltam, hogy polgárpukkasztó vagyok).

A forrás- és irodalomjegyzékben a felhasznált irodalmat, az internetes hivatkozásokat és a felhasznált szoftvereket tüntettem fel. Megszámoltam: a művégi bibliográfia 58 felhasznált irodalmat, 26 internetes hivatkozást és 2 szoftvert tartalmaz (és természetesen egyezik a lábjegyzetekben olvasható szakirodalmi hivatkozásokkal). Ezekon kívül a „*saját kútfejemet*” használtam fel. Szerénytelen módon „*saját magamtól*” is merítettem: nyilván, hiszen oktatói, szakírói és tudományos újságírói „*munkásságom*” (tétélezzük fel, hogy van ilyenem) egy része bő tizenöt éve dr. Dobos Jánosról szól.

A permutált címmutató a korábbi kiadásokban nem szerepelt. Megszövegezését a *Kis nyomozástan* lényegesen megnövekedett terjedelme indokolta. Célja (mint minden kiadványomban, és általában): a műben történő könnyebb eligazodást hivatott szolgálni.

Köszönetnyilvánítások: hálával tartozom

- Dr. Dobos Jánosnének (Terikének) és
- Bárdy Tibornak, amiért lehetővé tették, hogy a *Kis nyomozástan* harmadik kiadása napvilágot lásson (Tibi bácsit a fényképek egy részéért külön köszönet illeti);
- Keglovicsné Mester Györgyinek, az olvasószerkesztőnek, egykori kolleginának, író társnak és jóbarátnak áldozatos munkájáért;
- Dr. Kovács Lajosnak a könyvajánló megírásáért;
- feleségemnek, Marikának a megértésért és az irányomban tanúsított végtelen türelméért (nagyon nem vagyok „egyszerű eset”);
- Elekesné Lenhardt Zsuzsa r. alezredesnek (az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály vezetőjének) és munkatársainak a kriminálstatisztikai adatok szolgáltatásáért;
- Spitzer Lászlónak, aki – noha eredménytelenül, de – megpróbálta „*felhajtani*” Tonhauser Lászlót;
- Kékiné Rozsnyai Éva igazgatónak és Böcs István Károlynak, a Rendőrmúzeum egykori fotósának a fényképekért; végül
- azoknak a családtagoknak, barátoknak és kedves ismerősöknek, akiknek fogalmuk sem volt arról, mit írok, de tudták, valami fontos dolog van készülöben, ezért „*látatlanban*” nagyon-nagyon drukkoltak és
- azon keveseknek, akik pontosan tudták, miben mesterkedem, de – kéresemnek eleget téve – lakatot tettek a szájukra (hadd legyen a könyv megjelenése meglepetés).

Köszönöm, köszönöm, nagyon-nagyon köszönöm!

*

A *Kis nyomozástan 2008-as bemutatóján* prof. Dr. Finszter Géza opponált. Az eredeti könyvvel kapcsolatosan jegyezte meg: „*pont annyival egészítetted ki,*

²³⁵ Kontroll Csoport: Hol vannak a régi álmaim? – Forrás: <https://www.deezer.com/hu/track/77751103?autoplay=true> – Deezer Zenestreaming (2020. november 19.).

amennyivel szükséges volt” (ahhoz, hogy az 1988-ban megjelent művet húsz év elmúltával újból ki lehessen adni).

Az eredeti mű egyes részei – és ennek dr. Dobos János maga is hangot adott – nem foglalkoztak kimerítő részletességgel az adott témával. *„Ezért Kis nyomozástan”* – írta az utószóban. Nos, a könyvet most is *pont annyival egészítettem ki, amennyivel szükséges volt*. Reményeim szerint, ez a harmadik kiadás már nem annyira *„Kis nyomozástan”*...

A könyv harmadik kiadását *dr. Dobos János emlékének, Bárdy Tibornak, Tonhauser Lászlónak, valamint egykori tanárainknak és hallgatóimnak ajánlotam/ajánlom*. Tanáraimtól a hosszú évek során rengeteget tanultam. Bízom benne, hogy hallgatóim is ugyanezt gondolják rólam.

Kérem, fogadják a *Kis nyomozástant* szeretettel!

Forrás- és irodalomjegyzék

DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan*. Harmadik kiadás (Dr. Kovács Gyula [KGyul@], Budapest, 2020)

<http://www.hoxa.hu/> – Hoxa portál az életről és egyéb jóságokról (letöltés: 2020. november 19.)

<http://www.hoxa.hu/?p1=szavazas&p2=36032> – Hoxa portál. Szavazás (letöltés: 2020. november 19.)

Kontroll Csoport: Hol vannak a régi álmaim? – Forrás: <https://www.deezer.com/hu/track/77751103?autoplay=true> – Deezer Zenestreaming (letöltés: 2020. november 19.)

KOVÁCS GYULA (szerk.): *Dobos-könyv – Emlékkönyv dr. Dobos János születésének 80. évfordulója tiszteletére* (Patrocinium, Budapest, 2015)

LEGÁT Tibor: *A Kék fény vagánya – Dobos János kalandos élete*. Magyar Narancs 2015/34. szám

Könyvbemutató – Daka Béla igazgató megnyitója (2008. 12. 18.)

Forrás: Rendőrmúzeum/Fotó: Böcs István Károly

Egyebek Kultúra, művészetek, szabadidő és sport

Dr. Kovács Gyula

Izsák Jenő karikatúrái II.

Izsák Jenő 1953-ban született Budapesten. Diákkorában a Budapest VI. kerületi, nagymúltú Kölcsey Ferenc Gimnáziumban a külön rajzórák mellett, a zebegényi Szőnyi István Emlékmúzeum nyári festő-grafikai kurzusain képezte magát (tanára volt többek között Gyémánt László). Tizennyolc évesen tett OSZK-vizsgát (Országos Szórakoztatózenei Központ), majd néhány évig (beat)zenélt, vendéglátózott.

Izsák Jenő: Önarcrajz

Első karikatúrája 1973-ban jelent meg a Magyar Ifjúságban (később a Füles, a Szabad Föld, a Magyar Hírlap, a Képes Újság, a Zalai Hírlap, a Tolna megyei Népszó, a Szolnoki Néplap közölte rajzait, önálló rovatokban). Ettől az időszaktól kezdve, több egyéni és csoportos kiállításon vett részt az angyalföldi József Attila Művelődési Házban.²³⁷

1975-től dekoratőrként tevékenykedett a zuglói Danuvia Gépgyárban. Ekkor kezdett üzemi lapoknak is dolgozni (Danuvia,²³⁸ Turbó,²³⁹ Patex,²⁴⁰ Hajtómű, SZIM²⁴¹ Hírlap, Fonómunkás stb.).²⁴² 1977-től a Rakéta Regényújság is közölte rajzait, illetve címlaprajzait.

Egy alkalommal Kárpátalján (Szovjetunió) betiltották a lapot a „pornográf” címlap miatt (Izsák Jenő az önéletrajzában azt írja, hogy a pályája során erre a legbüszkébb).

Külföldön 1977-től szerepelt különböző kiállításokon, valamint részt vett különféle pályázatokon, Athéntől Montreálig: Marostica, Trento, Bordighera, Tolentino (Olaszország), Akşehir (Törökország), Knokke-Heist (Belgium stb.) és az egykori szocialista országokban is: Bulgária, Kuba, Románia, Csehszlovákia, Szovjetunió, Jugoszlávia.

Díjai, elismerései:

- Kecskemét 2. helyezés (1979)

²³⁶ Később Tolnai Néplap.

²³⁷ Napjainkban Angyalföldi József Attila Művelődési Központ.

²³⁸ A Danuvia Gépipari Vállalat lapja.

²³⁹ A Ganz Villamosság Művek lapja.

²⁴⁰ A Patex Újság, a Pamut-Textilművek lapja.

²⁴¹ A Szerszámgépipari Művek lapja.

²⁴² <https://uzemilapok.webnode.hu/> – Üzemi lapok. Egy szelet az újkori sajtótörténetből (letöltés): 2019. december 20.).

- Gabrovo Sajtódíj (1979)
 - Yomiuri Shimbun (Japán) 1. díj (Golden Prize, 1979)
- Hosszú évekig szellemi szabadfoglalkozásuként dolgozott, jelenleg nyugdíjas.²⁴³

Izsák Jenő mindenféle ellentételezés nélkül bocsátotta rendelkezésünkre karikatúráinak egy részét, amelyet köszönettel nyugtáztunk. Itt és most, ismét néhány, a rendőri munkát is érintő rajzát közöljük. Megtiszteltetés számunkra, hogy lapunk hasábjain továbbra is bemutatathatjuk munkásságát. Előző lapszámunkban három rajzát már közzétettük.

²⁴³ http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=category&id=245&Itemid=234 – GALAMUS –Napi közéleti reflexiók (letöltés: 2019. december 20.).

SZIGOR

- Jó estét kívánok, a gumikat ellenőrizzük!...

Mester Györgyi²⁴⁴

Bolondulásig

Már apró gyerekkorukban úgy kötődtek egymáshoz, mint az ikrek, pedig testvérek sem voltak, csupán barátok: nagyon jó barátok, szinte elválaszthatatlanok. Az óvodában a fekete hajú, bogárszemű pöttöm lányka, meg a hirtelenszőke, kék szemű fiúcska csak együtt voltak hajlandók bármit is csinálni. Légyen akármiről szó, őket a lány és fiú játékok különbözősége sem zavarta.

Ha babázni kellett, a kisfiú elvegyült a lányok között, hogy kis barátnője addig is mellett lehessen, amikor pedig a fiúk autóval játszottak, a kicsi lány kucorodott melléjük, és lelkesen dudált a „gyorsulási” versenyhez, csak hogy egy pillanatra se szakadjon el kis pajtásától.

A szolidaritásuk a felnőtteket is ámulatba ejtette. Hogy ezek ketten mit meg nem tettek egymásért! A pici fiú utálta a főzeléket, meg nem ette volna semmi pénzért. A lányka sem szerette, de megette. A törpe óvodai asztalkánál szintén egymás mellett ültek. Amikor túl voltak a levesen, a kislány gyorsan bekana-lazta a főzeléket, majd tányér cseréltek. Az üres tányérért nem járt szidás, ő meg lányként hamar megtanulta, mivel védekezzen.

- Nem akarom, hogy nagy koromban kövér legyek. Most elég volt a leves – mondta, amikor az óvónéni kérdőre vonta a teli tányér főzelék miatt.

Lebetegedni ugyancsak egyszerre tudtak, amin nem lehetett csodálkozni, hiszen mindig együtt voltak.

Ahogy teltek-múltak az évek, a szoros kapcsolat egyre inkább igazi érzelmi kötődéssé változott. Az általános iskolában is egymás mellett ültek a padban. Osztálytársaik eleinte csúfolták őket emiatt, később azonban megszokottá vált a látvány, és mindenki elfogadta, hogy ők összetartoznak.

A középiskola csupán annyi változást hozott az életükben, hogy színesebbé tette a kapcsolatukat, mivel ekkor már nem csak szerették egymást, de tudot-tan szerelmesek voltak egymásba. Már az érettségi előtt álltak, amikor először jelent meg életükben a zöldszemű szörny, a féltékenység.

A fiú műszaki a pályán szeretett volna érvényesülni, ezért nem ugyanazon a főiskolán akart továbbtanulni, mint a lány, aki többedmagával előkészítőre járt. A csoportban persze fiúk és lányok is voltak vegyesen.

A lány ugyanúgy érzett, mint korábban. Nem szeretett senki mást, és nem is volt semmiféle hiányérzete. De azért jólesett a hiúságának, ha bókoltak neki, dicsérték a haját, az alakját, vagy csak egyszerűen valamiféle szívességet

²⁴⁴ *Keglóvcsné Mester Györgyi* ny. rendőr alezredes, nyugállományba vonulásáig a Budapest XI. kerületi Rendőrkapitányságon bünyügyi vizsgálóként, majd a BRFK Jogi, Koordinációs és Panaszügyi Osztályán kiemelt főelőadóként teljesített szolgálatot. Ezt követően – 2008-tól 2012-ig – az ORFK Gazdasági Főigazgatóság Igazgatási Főosztályán közalkalmazottként dolgozott. Nevezett többkötetes novella- és meseíró (emellett szívesen fest és rajzol), lapunk olvasószervezője. Írásai a határon túli folyóiratokban és napilapokban is megjelennek. Legutóbbi mesekönyve az *Évszakok meséi* 2020-ban a Sprint Kiadó – Óvodai Nevelés gondozásában látott napvilágot.

tettek neki, ami egy szép lánynak kijár.

A fiú azonban napról-napra zaklatottabb lett. A szépen megfestett jövőkép, mármint ő, meg a szép fekete lány, és a sok apró – fele fekete, fele szőke – csemete képe, a békés, közös élet reménye, mint a délibáb, eloszlani látszott. Helyette viharfelhők tűntek fel mindennapjaik egén.

A fiú félt, hogy a lányt ezentúl nem láthatja nap mint nap, a másik iskolában idegen társaság veszi majd körül, és bizonyára akad hódoló, nem is egy, hiszen olyan szép lány. S bár a lány csak nyugtatgatta, néha kicsit megmosolyogta, a fiú egyre jobban befelé fordult. Ennek ellenére, nem szakadt le a lány mellől, kíséerte, várta, óvta és ajnározta.

Egy este azonban valami megzavarta a mindennapok kialakult rendjét. A lány színházba ment a barátnőivel, a fiúnak a kora esti órákban, vidéken, még meccse volt.

Tavaszi felé járt már az idő, hosszabbak voltak a nappalok, mégis alaposan besötétedett, amikor a három barátnő leszállt a kiserdő közelében a buszról. Kettő a lakótelep irányába, a bogárszemű lány – kivételesen egyedül – a családi házak felé indult. Azzal bátorította magát, hogy erősen a fiúra gondolt, aki ilyenkor várni és hazakísérni szokta...

A család este tizenegyre várta a lányt, éjfél előtt idegesen körbetelefonáltak a barátnőknek és az ismerősöknek. Már mindenütt aludtak, a felriasztott osztálytársak sajnálkoztak, hogy nem segíthetnek, mert nem tudtak semmit a lány hollétéről. A szőke fiút ugyancsak a telefon ébresztette fel. Álmosan mormogta, hogy meccse volt, este nem találkoztak. Majd kicsit észhez térve, az ő hangján is átérződött a riadalom: tényleg, hol lehet a lány?!

Másnap már a rendőrség kereste a bakfist, a polgárőrök szintén készen álltak a kutatásra, s a délután folyamán az iskolatársakból verbuválódott kis csapat ugyancsak csatlakozott a keresőkhöz.

Megtalálták... A holtteste ott feküdt a családi házas környéken, ahol a kis liget kezdődött, egy fa tövében. A fiú őrjöngött, a haját tépte, s egyre csak azt hajtogatta: ki tette, miért tette?!

Kihallgatták a környékbeli diszkópátkányokat, a nagy vagányokat, a lány körül forgolódo tinédzser osztálytársakat, a helyi panzióban megszálló, átutazó idegent, valamint egy csavargó, fiatal lányokat nem ritkán molesztáló hajléktalan fiatalembert, végül a szerelmét, aki továbbra sem volt teljesen beszámítható. A neki feltett kérdéseket rezzenéstelen arccal fogadta, tekintete a messzi távolba révedt, nem válaszolt, csak makacsul azt hajtogatta.

– Valaki el akarta venni tőlem... De ki tette, miért tette?!

Amikor a semmitmondó vallomást elébe tették, hogy írja alá, a kihallgató tisztnek feltűnt, hogy a kézfejen friss sérülések vannak, afféle karmolásnyomok.

– Összetűzésed volt a macskáddal? – kérdezte, hogy oldja a feszültséget.

– Megkarmolt az egyik barátom, küzdelem volt – válaszolta a fiú.

– És legalább megnyertétek a meccset?

– Nem, én vesztettem...

A helyszíni szemle során a holttestet tüzetes vizsgálatnak vetették alá, annál is inkább, mivel az ügyben gyanúsított nem volt. A lány körmei alatt bőrfosz-lányokat találtak. Ez a „nyom” végre talán valami eredménnyel kecsegtethetett. A nyomozó nem akarta, de kötelessége volt: szinte szégyenkezve kérte meg a fiút, vesse alá magát a DNS-mintavételnek. A karmolások miatt...

Senki nem hitte el, de rövid időn belül meglett a gyilkos. A szerelmes szőke fiú volt a tettes. Az ismételt, immár gyanúsítottként történő kihallgatás alatt, mégis megeredt a nyelve, s a zavaros elbeszélésből végül kiderült az igazság.

A meccsről nagyjából akkor ért haza, amikor a lány a színházból. Lesett rá. Látta, hogy elbúcsúzik a barátnőtől, ekkor utána settenkedett. Hátulról befogta a szemét, csak meg akarta lepni. A lány azonban nem örült annyira, mint várta. Sőt, megijedt. Meg is mondta, nem szereti az efféle meglepetéseket. Erre ő megsértődött. Meggyanúsította a lányt, hogy mástól biztosan szívesebben fogadna egy ilyen meglepetést.

Most a lányon volt a sor, hogy megsértődjön. Már a lányék háza közelében jártak, de a fiú unszolta, maradjanak még egy kicsit kinn, sétáljanak tovább. Előbb vagy utóbb úgyis tisztázni kell, milyen jövő vár rájuk, mi lesz a kapcsolatukkal.

A kis liget felé kormányozta a lányt. Feltétlenül békülni akart, ezért hízlegéssel próbálta levenni a lábáról. A lány hagyta, hiszen szerette. Egy ponton aztán megint összevesztek. A lány előkészítőre járt, és ott, magától értetődően, más fiúkkal is barátkozott. A fiú kérte, hogy ezt ne tegye, majd egyre szorosabban ölelte magához. A lány háttal egy fának támaszkodva, kis idő múlva panaszkodni kezdett.

– Ne szoríts ennyire, ez fáj!

A fiú csak ölelte, csókolta a nyakát, két kezébe fogta az arcát, a lány azonban már szabadulni akart. Ő nem hagyta, két keze a nyakára csúszott, és szorítva próbálta magához vonni, magánál tartani.

Amikor észrevette, hogy a lány már nem áll ellen, késő volt. Ő csak azt hitte, megadta magát, hiszen szereti. A lassan földre csúszó testet továbbra is a karjában tartva, rázta, élesztgette, csókolta, sírt és könnyögött. Mire végre befogta, mi történt, már semmit nem tehetett. Nem tudta, mennyit ideig ült a holttest mellett. Azután felállt, elindult és kábultan lépegetett hazafelé...

Otthon beesett az ágyba, és amikor a lányukat kereső szülők telefonja felriasztotta, azt hitte, csak rosszat álmodott. A karmolásokat észre sem vette, valóban szokott sérüléseket szerezni a meccseken.

A szétszórt, kusza vallomásból lassan kikerekedett az igazság. A fiút már haza sem engedték a rendőrségről. Később elmeorvosi megfigyelésre vitték, zavarodott viselkedése miatt. Azután ott tartották, örökre...

Egérút

Ócska egy nap volt, az a szerdai. Szinte minden balul ütött ki. Valamennyi intézendő ügye rosszul sült el, kellemetlen helyzetbe hozták, méltatlanul megalázták... Délutánra rendesen kivolt.

Ráadásul, a munkából hazafelé, különböző üzletekben még vásárolnia kellett, emiatt le-föl ugrált a villamosokról, talpalt, caplatott az egyre nehezülő szatyrokkal, csomagokkal. Önkéntelenül is nagyot sóhajtott, amikor ismét felszállt a „sárga hernyónak” csúfolt csuklós járművek egyikére, ami egészen házig viszi, s ezzel véget ér aznapi vesszőfutása.

A villamos oldalának dőlve – mert természetesen, ülőhely már nem jutott neki –, azon gondolkodott, hogy biztosan megvett-e mindent a vacsorához, és talán már tényleg hazamehet, ami persze, nem jelenti azt, hogy otthon

nyugalma lesz. Hiszen főznie kell, azután mosogatni, s persze hátravan még a gyerek leckéjének az átnézése, a férje munkahelyi történeteinek türelemmel viselt végighallgatása... amikor egy szokatlan jelenet vonta magára a figyelmét.

Tőle nem messze, három fiatal fiú ácsorgott, de olyan furcsán, mintha a két nagyobb a harmadikat, a kicsit beszorította, szinte bepréselte volna maguk közé. Elkezdte figyelni őket. Az arcuk egyáltalában nem volt barátságos, nem tűntek haveroknak. Mintha fenyegették volna a legkisebbet, az alacsony, kövér gyereket. A fiú kapkodta a fejét, a két másik felváltva néha lökött rajta egyet, de továbbra sem engedték ki maguk közül. Ahogy jobban odafigyelt, a villamos szokásos zajai mellett is hallotta, miről beszélnek. A legnagyobb fiú, aki még őnála is magasabb lehetett vagy két fejjel, fojtott hangon egyre csak azt ismételte.

– Valld be az igazat, jobb, ha most mondd el, mert aztán már késő lesz! Te mondatd el az anyádnak. Különben honnan tudná?!

A másik nagyobb fiú meg rátromfolt.

– Bemószeroltál bennünket, mi?! Kis köcsög! Valld be, jobban jársz!

A kövér, csapzott hajú kisfiú, akinek felső ajka természetellenesen duzzadt-nak, pirosnak, szinte véresnek tűnt, nem győzte bizonygatni.

– Mit tegyek még, hogy higgyetek nekem? Nem én voltam! Mástól tudta meg az anyám! Hogy bizonyítsam, ha nem hallgatjátok meg az igazat?!

Közben folyton próbált kitörni nagyobb társai szorító testgyűrűjéből, odébb araszolni, leszállni a járműről, de a másik kettő nem hagyta. Közrefogva őt, nyomultak vele, utána. Az arcok valódi fenyegetést ígértek, a kövér kisgyerek arca pedig igazi rémületet tükrözött. Kócos, tépettnek tűnő haja, felduzzadt ajka ezt csak megerősíteni látszott.

Ezalatt benne – a látottak, hallottak nyomán –, egyre nőtt az aznap már amúgy is jócskán felgyülemlett indulat, adrenalinszintje fokról-fokra emelkedett. Ugy érezte, dühével ugyanakkor egyenes arányban növekszik az ereje is, gyűlölete a két nagyobb fiú iránt, akik szemmel láthatóan komolyan fenyegették, sanyargatták legkisebb társukat.

Hogy mi lehetett az indíték?!

Szinte maga előtt látta az újságcikkeket, a televízió híradásait az ilyen és hasonló esetekről. A nagyobb fiúk – fenyegetéssel, veréssel – elszedték a kicsik zsebpénzét, akik tehetetlenek voltak a túlerővel szemben. Még a szüleiknek se mertek szólni, mert a fenyegetés erre az esetre szintén ígért valamiféle megtorlást. Vagy tehettek bármi mást, esetleg loptak, betörték, és a kisfiú – csak hitték, vagy megbizonyosodtak felőle – valamilyen módon, szándékosan, vagy ügyetlenségből, lebuktatta őket.

Nézte a fiatalokat. Ha ő most férfi lenne – gondolta –, de sajnos, nem az, vagy legalább két fejjel magasabb, vagy egyáltalában, bármi segítséget remélhetne az utastársaitól... de nem. Ez egyáltalában nem tűnt valószínűnek. Már-mint, hogy bárki is bele mert volna avatkozni az ügybe. Pedig ahogy ő hallhatta, láthatta más is, mi történik, de a gyerekek hármas kis csoportosulását a felnőttek teljes közönnyel kerülgették, álltak vagy ültek a közelükben. Senkit nem érdekelt semmi más, a maga kis világán kívül.

És ekkor támadt egy ötlete.

A szükség nagy úr, ebben a csalárd világban néha a jó ügyért hazudni is tudni kell. Szinte végig sem gondolva, mit tesz, odalépett a közelébe ismét

visszaaraszoló trióhoz. Tömött szatyrait a lábához ejtve, a nagyobb fiút félretolva, kitörő örömmel nyakába borult a rémült, kövér kisfiúnak.

- Ó, kicsim! Csak most ismerlek meg! A kollégám kisfia vagy! De régen nem láttalak! De te alig változtál, most is tiszta apád vagy! Már mióta készülök meglátogatni benneteket! Ott laktok még? Most ráérek, beugrom hozzátok, szerezzünk egy kis meglepetést a családotoknak! Fogd csak a szatyromat, leszállunk!

A nagyobb fiúk szóhoz se jutottak, amikor az éppen megálló villamosról, a kisebbikkel leugrott. A másik kettő fennmaradt, és ő visszanézve, kicsit kárörvendve látta, amint tátott szájjal szinte, szinte megkövülve bámulnak utánuk.

Körülnézett az ismeretlen megállóban, hogy hol is vannak tulajdonképpen, majd amikor szemét erőltetve nagy nehezen kibetűzte a táblára írtakat, csak akkor lepődött meg igazán. Az utca, egyben a megálló neve, ez volt: „Egérút”...

FELHÍVÁS

Tisztelt Olvasók, Obsitos Detektívek, aktív Munkatársaink, Szimpatizánsok, valamint Kedves Rokonok, Barátok és Ismerősök!

Az Obsitos Detektívek Lapját 2013 januárjában alapította az Obsitos Detektívek Egyesülete. Az alapító főszerkesztő szerény személyem, a felelős kiadó dr. Kovács Lajos, az Egyesület elnöke volt. Az Egyesület 2016. június 1-jével végelszámolással megszűnt, a lapot viszont sikerült megmenteni: így lettem inkább akarva, mintsem akaratlanul laptulajdonos és (felelős) kiadó.

Az Obsitos Detektívek Lapját kétféle, elektronikus (online) és nyomtatott változatban vette nyilvántartásba a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. Az alapítástól számítva az elektronikus kiadvány – a 2015-ös esztendő kivételével – minden évben napvilágot látott, ellenben a nyomtatott lapszámok eddig csak négy alkalommal – 2014-ben 2016-ban, 2018-ban és 2019-ben – jelentek meg, aminek alapvető oka a pénzihiány volt.

A lap Szerkesztőbizottságának tagjai mindenféle ellentételezés nélkül teszik a dolgukat, sőt, a szerzők is rendre lemondanak a honoráriumukról: itt is köszönet illeti őket ezért. Amíg a lapot az Egyesület adta ki, csurrant-cseppent és néha csordogált a pénz (habár a 2016/1–2. „*búcsúszám*” nyomdai költségeinek kisebb hányadát már jómagam finanszíroztam), de a „*magánosítást*” követően elapadtak a források, semmilyen támogatást nem kaptunk. A 2018/1–4., a 2019/1–4. és a napokban megjelenő 2020/1–4. lapszám nyomdaköltségeit feleséggel álltuk/álljuk, akinek gyógytornászként vajmi kevés köze van az obsitos detektívekhez, hacsak az nem, hogy szerencsétlenségére az idióta (bocsánatot kérek) férje is az... Tudom, választhattam volna magamnak „*rendes*” foglalkozást is: szépiró dr. Illés György barátom szerint, egészen jó basszusgitáros lehetett volna belőlem...

Ahhoz, hogy minden évben legalább egyszer, és megfelelő terjedelemben megjelenhessen a lap, támogatókra lenne szükségünk. Eleinte a magánbiztonság területén tevékenykedő egykori kollégáinktól reméltünk segítséget, de legtöbbször meg sem hallotta a hangunkat, akik mégis, azok elnéző vagy lekezelő mosollyal hártották el próbálkozásainkat. Nem csupán elkésztő és kiábrándító, hanem módfelett dühítő volt számunkra ez a közömbösség, különösen azoktól, akik igencsak jómódú cégtulajdonosok, és akik alkalmasint „*fehér asztal*” mellett hetvenkedtek a néha már a science fiction határát súroló rendőr-történeteikkel (bocs', de ezt muszáj volt kiírnom magamból).

Mi az, amit a lehetséges támogatóinknak nyújtani tudunk?

Mindenekelőtt

- a mindenkori elektronikus (online) és nyomtatott lapszám szokásos főszerkesztői expozéjában köszönetnyilvánítás, a támogató, illetve a vállalkozása megnevezésével,
- a lap borítójának belső (tükör) oldalain a cég logójának a feltüntetése,

- a lapszám utolsó oldalain a vállalkozás bemutatása (minden támogatónak egy-egy oldal áll rendelkezésre).

Mindezek mellett garantáljuk, hogy a lap eljut a célközönséghez, ami jellemzően a nyomozó hatóságok (legfőképpen a Rendőrség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal), az ügyészség, a rendészeti tanintézetek (a rendészeti szakgimnáziumoktól az NKE Rendészettudományi Karáig), valamint Budapesten a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a kerületi főkönyvtárak.

Mi az, amit nem áll módunkban megtenni? A lap profiljának és politikamentességének a megváltoztatása. A lap tartalmába senkinek nem engedünk beleszólást. Ebben továbbra is hajlíthatatlanok vagyunk.

Nem kifejezetten, vagy nem csak pénzbeli támogatást fogadnánk köszönettel. A pénznek ugyan módfelett örülnénk, de egyfajta szolgáltatásként szívesen vennénk például egy-egy lapszám térítésmentes vagy kedvezményes kinyomtatását. Minden segítségért hálásak lennénk.

Számlaszámunk: 10400157–82505648–50561014 K&H Bank. A jövőbeni kedves támogatóink a közlemény rovatban szíveskedjenek feltüntetni a nevüket és a cégük megnevezését (ez utóbbinál feltéve, hogy van ilyen), valamint az „*Obsitos Detektívek Lapja, lapkiadási és terjesztési támogatás*” (vagy röviden: „*ODL támogatás*”) feliratot, mert a lapkiadás mellett a terjesztési, vagyis a postaköltségek is minket terhelnek. Amennyiben szükséges, támogatói szerződést is kötünk.

Előre is köszönjük.

Budapest–Kőbánya, 2021. január 31.

Tisztelettel:

Dr. Kovács Gyula
főszerkesztő

